

V. metai.

Vasario ir Kovo m.

1900 m.

№ 2 ir 3.

TĖVYNĖS

S A R G A S

MĖNESINIS LAIKRASZTIS.

TILŽĖJE.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis laikraštis su priemazgomis ir atskirais priedais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos: szviesos, tikybos ir kalbos.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8)
ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Main Ave. 1423).

Turinys.

1. Margumynai	2
Pirmieji žingsniai. Piemeniszkas Rasztas. Apasztaliszki Rasztai. Apvaikszciojimas czvertamžinių sukaktuvių Vyskupavimo. Literatiszka žinia. <i>Vyskupas Motiejus Valanczius.</i>	
2. Projektas Jubiliejinio perspaudinimo visų Vysk. Val. veikalų	25
3. Pavasaris. Eilės. <i>Paleistsparnis</i>	30
4. Ukės dalykai. Kas geriau, dirva ar pieva? <i>Kaimynas</i>	31
5. Garsas. Eilės. <i>A. J.</i>	40
6. Muravjovo aukos	41
7. Malda. Eilės. <i>Margalis</i>	47
8. Kregždė. Pasaka. <i>Karbonarijus</i>	47
9. Isztremtojo rasztai isz Spasko su eilėmis: Tunka ir Irkutas. <i>Anupras Žemaitis</i>	48
10. Tikėk! Eilės. <i>Margalis</i>	55
11. Truputį apie Amerikos lietuvių kalba. <i>Amerikietis</i>	56
12. Pelėda. Sakmė. <i>M. Dagilėlis</i>	59
13. Abraomo jaunystė. <i>Baublys</i>	60
14. Barbelė. <i>Szatrijos Ragana</i>	62
15. Naktis. Eilės. <i>Bicziulis</i>	67
16. Lapė ir Vynuogės. Sakmė. <i>Margalis</i>	98
17. Musų mokslavietės	68
1. „Kniga dla cztenija.“ 2. Neįsitikėjimas. 3. Kuliai. 4. Szimonis. <i>Mikulas</i>	
18. Kryžiaus paslaptis. Eilės. <i>Margalis</i>	70
19. Įvairios žinios:	71
1. Isz Darbėnų. Katalikų kryžiaus neapkcenzia. <i>Senelis</i> . 2. — <i>Keleivis</i> .	
3. — <i>Sodiszkis</i> . 4. Isz Szimonių. <i>Mikulas</i> . Naujos aukos pers. liet.	
5. Plateliszkiuose. <i>Ignotas</i> 6. Kuliszkiuose. 7. Lietuv. teatras	
Liepojuje. X 8. Isz Amerikos. Padėjimas kunigų. 9. Kitos žinios.	
10. Isz Laižavos. 11. Laižaviečių krutėjimas. 12. Isz Vieksznių.	
<i>Dagis</i> . 13. Rigos lietuviai vis persekiojami. <i>Lieknas</i> . 14. Petropylės	

lietuviams geriaus klojas. <i>Rutų Lapelis</i> . 15. Koncertas. XX. 16. Rasztas dar vieno „gero lietuviu.“ <i>Ažuolaitis</i> . 17. Isz Zemalės. Degtinė neszildo, bet szaldo. 18. Isz Lidavėnų. 19. Isz Raseinių. <i>Kristas</i> .	
20. Tulam lietuvių lenkintojui, bet ne lenkui. Eilės	92
21. Rinkime senovės dainas ir pasakas	92
22. Ožys ir Vilkas. Sakmė. <i>M. Dagilėlis</i>	94
23. Dalykai Lietuviszkos Parodos	94
24. Kasztas atspaudinimo „T. Sargo“ 1899 m.	96
25. Atsakymai	97

Margumynai.

Paraszė kun. Motiejus Valanczius, Žemaičių Vyskupas.

Nesyki jau džiaugemies skaitytojams, suvokę terp a. a. Vyskupo Valancziaus palaikų daugalį dalykų, suraszytų ne spaudinimui, bet dėl savo žinios. Lengviai valdydamas plūksną, nabasznikas Vyskupas neapleidė neužraszės, galime pasakyti, nei vieno įstabesnio atsitikimo. Užvardydamas sąsiuvus tai „wiadomości Rozmaite“ (Visokios Žinios), tai „Pamietnik Domowy“ (Namų Užraszai), užraszėnėjo paeiliui visa, kas jam rupėjo, ką pergyveno, ko liudytoju buvo, be jokio sąryszio, pagaliaus, be jokio tikslo, ot, pasakysime, isz gryno pripratimo savo mislį iszreikszi ant popieriaus. Szitokie rasztai gal neturi didžios literatiszkos vertybės; užtat turi begalinę istoriszką svarumą; pasakysime, někokie paminklai negali isz to atžvilgio susidėti su tokiais užraszais, nes raszėjai, nemislydami pasivaidinti jais skaitytojų akvaizdoje, nestengės gudriais savo galvojimais aptamsinti nusidavimus, nudažyti juos varšą ypatiszkų pažiurų, ir teip paliko tikriausius istoriszkus dokumentus, kurius padėjus į pamatą, gali sau galvoti ir pasekmių jieszkoti be baimės paklydimo. Metraszcziai (Lietopisi), Raptularz'ai, Pamietniki, Inventoriai, Ukiszkiejie Užraszai, Užraszai virėjų, pagaliaus, turi daug didesnę istoriszką svarbą, neg ilgos, bet kreivos, be isztikimo atsirėmimo svajonės tulų gudragalvių. Prie tokių priskaitome ir minavojamuosius užraszus Vyskupo Valancziaus. Praminame visus juos vienu vardu — „Margumynai,“ nors pas autorių kiteip butu pavadinti, nes tas žodis gražiai iszreiszkia tą, kas kitosę kalbosę vadinas — „Silva Rerum,“ „wiadomości

Rozmaite, „Miscellanea“ ir t. t. Neminavosime nei sąsiuvo, isz kurio bus tam sykiui paimta, nes ir patsai autorius, matyt, prie to neriszė nėjokio svarbumo, užraszinėdamas ten, kur pakliuvo, tai isz pradžios, tai isz galo virszais apdėtų sąsiuvų. Isz jų aiszkiai iszsiskiria tik vienas sąsiuvas, vadinamas „Wiadomość o Czynnościach Pasterskich Biskupa Macieja Wołonczewskiego,“ kur be pertrukio užraszinėjo diena isz dienos, kamę ir kiek dirmavojo, ką konsekravojo ir t. t. Tą priseis iszduoti su savo vardu. Bet ir to sąsiuvo nepasigailėjo, pristigęs popieriaus, isz antros pusės užraszydamas „atskaitą murinių ir medinių bažnyčių, pastatytų laikę jo vyskupavimo,“ ir žemiaus cze talpinamą „Literatizką žinią“. —

Autorių, kaip pasakėme anamę numeryje, vadinsime, ne „Wołonczewskis,“ kaip patsai isz lenkiszko vadindavos, nes tokia buvo mada, bet teip, kaip jis isztikro vadinos, ką reiszkia anamę Nė apskelbta metrika, t. y. — „Valancius“, arba „Valanczius“, o jo motyną — „Stonkalė“, o ne „Stankiewiczalė.“ Mums beabejojant, kuri pavardės galunė: cius ar czius yra teisingoji, sztai gauname žinias, jog Valanczius bus teisingiaus raszyti, neg Valancius. Tarėmies, Vyskupo vienvardžiai esą isznykę, tuotarpu pasirodo visiszkaį prieszingai: Valanczių pilna Žemaitija, ypacz Telszių pavietas. Toje pacioje Salantų parakvijoje Vyskupo kaimynai tebesivadina Valancziais, nors Vyskupo giminės niekas nei apsirikęs nevadina kiteip, kaip — Valancziauskiai. Prie tos pavardės žemaicziai teip priprato, jog tuli mus pertaria: jei imsite vadinti Valancziumi, tai nei artymiejie jo kaimynai neatspės, jog apie Valancziauskį kalbate. Tas tiesa; per ilgai ir tankiai buvo ta pavardė minavojama, galėjo prie to skambėjimo „prigusti;“ ale prigudimas dar neatmaino tikro dalykų padėjimo. Tegu sau vadina Valancziauskiu tie, kurių kelvedžiu yra prigudimas, rutina; kadangi mūsų kelrodžiu yra protas, nuosakumas, mes vadinsime teip, kaip iszpuola — Valancziumi, atmindami, jog tik lenkų tusztybė ir begalinis žeminimas „chlopu“ privertė lietuvius sugadinti savo pavardes. „Valanczius“ nei galėjo buti, nei bus mažesnis už „Wołonczewskį.“ Kiti sako: rutina stipresnė

už nuosakumą, „nepavyks atitaisyti. Netiesa! — Pavyks, kaip pavyko autoriui „Pulkim ant kelių“ sugražinti tikrąją pavardę — **Strazdas** (nėkoku būdu **ne** — **Strazdelis**, pravardžiuojamas nuo jo dainos to vardo), nors lenkiszkuosė dokumentuose stovi — **Drozdowski**, o ir patsai jis pasirašydavo dėl didesnės fanaberijos keimarinę pravardę: **Drozdowski** — **Jezerza**. (Cfr. „Kant na pochwałę miasta Rygi.“ Vilniuje 1824 m.). —

**Sekanciją dalį „Margumynų“ pavadame atminimui
pusamžinių sukaktuvių autoriaus vyskupavimo.**

I. Pirmieji žingsniai.

1. Spalių mėnesyje 1849 m. Rektorius Varnių seminarijos kun. Motiejus Valancziauskis, Teologijos Daktaras apturėjo žinią, jog 16 dieną rugsėjo mėnesio Neapolio priemiestyje, vadinamame Porticzi, karalishkuosė rumuosė tapo Popiežiaus Pjuso IX prekonizuotas Žemaičiu Vyskupu. Bullos-gi buvo į Petropylę atsiųstos 31 d. gruodžio mėn. tą pačių 1849 m. Kandidatui į vyskupus bepaliko tadą mislyti apie įsiszventimą. 1850 m. sausio 14 d. Szviesiausis Ciesorius Mikalojus I iszleidė sekantį Paliepiimą: „Rektoriui Telszių Seminarijos Motiejui Valancziauskiui maloningiausiai paliepiame buti Vyskupu Telszių Vyskupijos.“ Į keles dienas vėliaus Nominatas Vyskupas Valancziauskis apturėjo paliepiimą vykti į sostapylę priimtų szventimo, kur draug su pralotu Pranciszku Krzyžanauskiu ir iszvažiavo 15 d. vasario mėn.; Petropylę pasiekė 19 d. to paties mėnesio, kur, atlikęs vizitus ir paprastus formaliszukumus, pradėjo ruosztiės prie prijemimo szventimo, kurs ir buvo jam suteiktas 24. vasario mėn. dienoje s. Motiejaus Apasztalo. Konsekratorium buvo Metropolita ir Magyliavos Arcivyskupas Jomylista Dmochowski, asistentais-gi Jomylista Ignacas Molowińskis, Karistijos Vyskupas, Metropolitos Pangelbininkas ir atentis ipėdinis, teipo-gi Vyskupas Vaclovas Zylińskis, tycziomis ant tų apeigų pakviestas. Po Konsekracijai buvo pietus pas tik ką įsiszventusį Dvasiszkoje

Akademijoje, už stalo sėdo 50 ypatų. Paskui iš eilos buvo pietūs, parėdyti Jomylistos Holowińskio, Arcivyskupo, Vilniaus praloto Fijalkauskio, Magyliavos praloto Kossakauskio ir Žemaiczių konauninko Andrijaus Dabszeviczės.

Szviešiausis Ponas dovanojo Vyskupui Valancziauskiui 1000 rublių, briliantų žiedą, vertą 823 rub., Mitrą ir Pastoralą. 3 d. kovo mėn. naujas Vyskupas apturėjo oficialiszką žinią, jog Jomylista Ciesorius suteikia jam ypatiszką audijenciją, kuriai paskiria 5 d. kovo. Atėjus tadą tai dienai, minėtasis Vyskupas ir nuvažiavo į Žieminius Ciesoriaus Rumus. Per visus pakajus lydėjo jį vietini tarnai, kol neįvedė į atskirą gabinetą, kamę buvo pats vienas Monarcha. Cze Szviešiausis Panas, paduodamas Vyskupui ranką, tarė maskoliszškai:

— Kamę jus pirmą sykį regėjau?

Vyskupas atsakė:

— 1844 m. turėjo laimę, buvau perstatytas Jusų Ciesoriszcai Didybei Dvasiszkojojėje Akademijoje, kaip profesorius; vėliaus buvau Rektorium Varnių Seminarijos; tuotarpu iš mylistos Jusų Ciesoriszkos Didybės esu Vyskupas, už ką nužemintai dėkavoju.

— To nereikia! tarė Ciesorius: Mums patinka, jog radome žmones, kuriais gal pasikliauti. Ar ilgai buvai Akademijoje?

— Penkerius metus, Szviešiausis Pone! — Atsakė Vyskupas.

— Krasztas, kur gyveni, — toliaus tarė Cisorius: datiria daug pikto išz priežasties kaimynystės su svetimą vieszpatystę. Paslaptینگai einantįs už rubežiaus nekartą yra karojami, nustoja gyvasties ir nelaimingais daro visą giminę.

— Tikrai, atsakė Vyskupas: ir išz doriszko atžvilgio daug pikto išz to iszeina, nes sugauti, norėdami išzsisukti nuo užpelnytos karonės, kimba prie visokių suktybių, melagystės ir netikrų prisiekų.

— Jai išz doriszko atžvilgio, atrėmė Ciesorius: man bet labjausiai tas rupi, kad į mano vieszpatystes neįsiveržtų

svetimtauczių dvasia; todėl pavedu Vyskupui, idant jis savo įtekmę suturėti tankavimą mūsų pavaldinių į Prusus.

— Rupinsiuos, Szviesiausis Pone! — Tarė vyskupas.

— Kokia yra Žemaitijos dvasia dabartimamę laikę?

— Toliaus paklausė Ciesorius: — 1831 m. tas krasztas Mums nusidėjo.

— Teisybė, szviesiausis Pone! — Atsakė Vyskupas: Ale Žemaitija nėkuomet butu to nepadariusi, kad ne maisztai, Lenkijoje pakelti. Mūsų obivateliai, daugiausiai vokiečiai, pasekė paskui lenkus. Ir nors tas man nepriguli, vienok galiu patvirtinti ir tvirtinu, jog daugiau to nebe-padarys, negut įeitu svetima galybė ir palieptu gyventojams grobties už ginklų.

Ciesorius trinkterėje su ranką į stalę ir tarė:

— Asz svetimos galybės nebijau; bet blogesnė yra naminė karė.

Paskui su veidu, labai szvelniu, pasilenkė ir tarė:

— Proszczajte, Episkop!

Norėjo pabucziuoti Vyskupui ranką, bet tas, turėdamas subjekciją, nedavė.

Po tai audijencijai, tuojaus vyskupas nuvažiavo pas Jomylistą Ministrą Perauskį ir Direktorių Skripiciną apsakytų pagal priimtą budą isztisos kalbos su szviesiausiu Ponu. Paskui atidavė atsisveikinimo vizitus Ministrui Perauskiui, Nesselrede, Metropolitai Dmochovskiui ir tt. ir jemė ruoszties į kelią.

Isz sostapylės iszvažiavo 26 d. kovo 1850 m. vasarinėje karetoje, ant szlėdzių padėtoje. Pagal įsakymą Jo mylistos Metropolitos, apsistojo 28 d. Jamburge, kamę jį prijemė kun. Sikorskis, Damininkonas, kapelianas kolonistų katalikų. Susirinko katalikai kareiviai isz Narvės ir kolonistai, kurie pirmą sykį savo amžiuje matė vyskupą. Ant rytojaus Vyskupas dirmavojo 357 ypatas ir laikė miszias pontifikalizskai. Stokojant sniego Narvės apylinkėse, pametė szlėdes ir iszvažiavo kareta ant ratų. Tuotarpu terp Narvės ir Dorpato anoztiko milžiniszkus sniegus, kurius turėjo su ratais pervaziuoti ir pritirti daugalį pavoju. Trylika arklių negalėjo isztraukti vežimo isz

sniego. 31 d. kovo Dorpatę priimtas, vietinio katalikų kunigo Juozapo Beržonskio, dirmavojo 18 ypatų. 3 d. balandžio m. Nytaujoje dirmavojo 247 asabas. Ant Žemaičių rubežiaus Vyskupą sutiko Joniszskio Asesorius. Tamę miestelyje sutiko daugybė tikinczių žmonių. Cze Vyskupas apsistojo ir per 4 ir 5 dieną bal. m. dirmavojo 5003 ypatas. 6 ir 7 dieną dirmavojo Sziauliuosę 4002 ypati. 9 dieną, nežiurint į daugybę kliuczių isz priežasties iszs liejimų ir prasto kelio, Vyskupas pribuvo į Varnius.

Cze Vyskupą sutiko daugybė dvasiszkių, obyvatelių ir žmonių, susirinkusių ties parapijinę bažnyčią. Ties bažnyczios durim į Vyskupą lotyniszškai prabylo buvusysis Vyskupijos rėdytojas, kun. Gintila. Ant to Vyskupas teip atsakė.

„Inter alios multos, qui Nobis de via redeuntibus obviam venerunt, cernens etiam te, Reverendissime Domine, qui Nos in regimine hujus Dioeceseos nostrae praecessisti, pauca ad te volo. In decursu multorum annorum dioecesis Samogitiensis solatio pastoris destituta, a venerabili Capitulo commissa fuit tuae curae, tuo regimini et sollicitudini. Tu vero, titulo vicarii Capitularis insignitus, munere, sibi commisso, tanta cum probitate et diligentia in decursu sex annorum perfunctus es, ut dioecesis haec pauca orbitati propria incommoda experta sit. Quapropter ex intimo corde nomine Ecclesiae Catholicae ac nomine hujus almae Dioeceseos nostrae polam Tibi gratias agimus. De cetero DEus optimus maximus sit largus remunerator tuus. Nos vero, memores a te gestorum, omni cum pastoralis affectu et favore te semper prosequi publice spondemus“. (Lietuviszkai maždaug bus teip: „Terp daugalio kitų, kurie Mus, isz kelionės grįžtančius, iszėjo sutiktų, matydamas ir tavę, Garbus Pone, kurs pirma mūsų valdei szitą Vyskupiją, noriu truputį į Tavę tarti: Per ilgus metus Žemaczių Vyskupija, be piemeniszkos paguodos buvusi, garbingos Kapitulos buvo paversta tavo rupesniui, Tavo rėdymui. Tu-gi, pažymėtas titulu Kapitulos Vikarijaus, pridėrystę, ant Tavęs antdėta, su tokią padorybę ir uolumu per 6 metus pildei, jog

szioji vyskupija savo naszlaitystėje datyrę nedaug pikto. Todėl isz gilumos szirdies vardu katalikų Bažnyčios ir vardu szios mūsų motynos vyskupijos atvirai tau dėkavoju. Už kitą geriausias ir galingiausias Dievas tebunie duosniu Tavo atlygintoju. Mes-gi, atmindami tavo darbus, su visą piemeniszką malonę ir prilankumu Tau ant visados likti vieszai prižadame.

Paskui prasidėjo procesija valig ritualo. Kad prisiartinome prie Seminarijos, į Vyskupą prabylo valdantis tą įrėdnę, kun. Aleksandra Beresneviczė. Vyskupas-gi teip atsakė (Lenkiszcai).

„Įrėdnė, kurios szlovingai pasilieki perdėtiniu, nuo pradžios XVIII amžiaus ir lig sziai valandai buvo lopisziu Žemaiczių dvasiszkijs. Isz jos iszėjo tukstancziai dievo-baimingų ir vaizdingų kunigų, kuriems szis krasztas kaltas yra apszvietimą tikėjimo dalykuosę. Yra tai mokykla dvasiszka, mokykla iszmingingai Mano, Vyskupo, kur auginu jaunus Levitas, pagelbininkus darbę iszganymo žmonių. Ant Seminarijos todėl visųpirmu atyda atkreipęs turėsiu. Nebesu rektorium isz vardo, bet nepaliausiu buvęs isztikro lig pat smercziai. Darbszcziai globosiu lygiai jus, kurius pats iszrinkau ant mokytojų, kaip ir tą dvasiszką jaunumę, ant kurios didžiausią padėdu viltį. Jums, Rektoriau, kartu su profesoriais priguli pasirupinti, idant manęs ir Dievo Bažnyčios neužviltu. Lavinkite ją su tuo pacziu pasiszventimu ir uolumu, kurį džiaugdamos lyg sziol jumysę regėjau. Lavinkite dvasioje katalikų religijos ir priderancziame paklusnumę valdžioms. Kadan-gi tą padaryti negali be Augszciausiojo pagalbos, tegu-gi Dievas laimina jus ir darbą jusų; tegu Dievas laimina atgimtanczią Bažnyčią klierikų asabosę; tegu Dievas laimina namus ir gimdytojus, kurie savo vaikus paszvenčia tarnavimui altoriams“!

Prie Katedros durų Vyskupą sutiko pralotas Archidiakonas Benediktas Smigielskis ir pasveikino Vyskupą su nevisai pritinkanczią kalbą, ant kurios Vyskupas trumpai atsakė. Paskui bažnyčioje atlikome paprastas formalistes. Ant galų galo pas Vyskupą buvo pietūs. Už stalo sėdo su virszum 300 ypatų.

2. Piemeniszkas Rasztas.*)

(Lenkiszakai ir Žemaitiszkai)

Motiejus Volonczewskis

*Isz mielaszirdystės Dievo ir loskos stolyczios Apasztaļu
Telszių, arba Žemaičių Vyskupas*

Visus szejp jau kunigus su zokaninkais Vyskupijos
Musų ir visus Kristaus tikincziuosius sveikinu ir
piemeniszką žegnonę duodu!

Katalikų tikėjimas, paczioje pradzioje penkioliktojo amžiaus Žemaičiuosę laimingai pasėtas, užaugo, pražydo ir tebklesta lig sziolei. Tą klotį reikia pripažinti: pagalbai Dievo, kuri nėkuomet neapleidžia Bažnyczios savo; dievobaimingumui ir jautrumui jų vyskupų, katrų isz apveizdo Vieszpaties nėkuomet jiems nestokojo. Nuo įvedimo į musų szalį krikščioniszko tikėjimo lig szios gadynės Žemaičiai turėjo jau trisdeszimtis szeszis tikrus vyskupas. Isz tų užvis minavotini ir sektini terp daugel kitų yra: Motiejus I, Martynas III, Merkelis Giedraitis, Jurgis su Antanu Tiszkevicziu ir pastaras Juozapas Giedraitis. Tam pasirinkus, Galingiauisis ir Szviesziauisis visų Maskolių ciecorius Mikalojus I per gerybę savo meilingai žvilgterėjo ant reikalų žmonių savo. O Tėvas Szventasis, sėdžias szendieną ant Stalyczios Apasztaļu, **Piusas IX**, budamas slaptinėje rodoje savo 28 d. birželio 1849 m. priemiestyje Neapoliaus, vadinamoje Porticzi, pakėlė Manę į vyskupus jusų. Tai vis geresniai pažinsite, perskaite ant galo pridurtas grometas Tėvo Szventojo. Grometoms į musų žemę atėjus, Petersburgę Katalikų s. Kotrinos bažnyczioje **24 d. vasario 1850 meto** palikau iszszvēstas į vyskupus. Paszventė manę Dievobaimingas Godojamas Magyliavos Arcivyskupas, visų katalikų bažny-

*) Isz kningelės: „List Pasterski Macieja Wołonczewskiego z Bożego miłosierdzia i Łaski s. Stolicy Apostolskiej Biskupa Telszewskiego do duchowieństwa i Wieszných Chrystusowych Rzymско-Katoliekiej Dyecezyi Telszewskiej. Wilno. Drukarnia A. Marcinowskiego. 1850 r. 71 p. (Szis lietuviszkasis tekstas — paties Vyskupo raszytas, o musų tikriausiai perraszytas. Red.)

ezių, Maskolių ciecorystėje esančių, Metropolita, Jomylista Kazimieras Dmochowski, draugystėje savo padėtojo ir atenczio įpėdinio Karistijos Vyskupo, Jomylistos Ignaciaus Holowińskiego su Vilniaus Vyskupu Jomylistu Vaclovu Zylińskiu. Ir teip galingu Dievo parėdymu nesitikėtai palikau Piemeniu Jusų. **Ir puolė burta ant Motiejaus** (Darb. Apasz. 1.26).

Nuo prigimimo tylus ir nieko didžio negeidžias, ką jaučiu szirdyje savo nuo tolaiko, kuriamę gavau žinią apie augsztą mano dalį, nevalioju skubiai isztarti. Silpnumas mano paties, atsakymas Dievui už kožną vieną isz jusų, baimė sudo Vieszpaties, užvyda žmonių, įvairi szirdgylai, nuo kurių perdėtinis negal iszsisukti, — vis tai visuomet stovi akysu Mano ir nemaž baido. Tamę prispaudimę Mano tuo tikt pasikliaunu, jog tų vargų negeidžiau. Patįs žinote, niekam szioje pasaulėje nesidedant be valios Dievo ir mažuosę daiktuosę, labjaus tadą pakėlimas Manęs į piemenius duszių žmonių tur buti isz rankos Vieszpaties. Tuomi, sakau, pasikloves, prijemiau ant kukszteros savo sunkybę, katros priimti nezganduotus ir patįs Aniolai. Tas įsidėjimas ramina Manę ir liepia tikėti Dievą, kaip pradėjo, teip pabaigsiant maniep gerą darbą.

Kad vienokiai viltis Mano nebut perdaug didi, vienu įtempimu maldosę savo nepaliausiu glaboti Vieszpaties, idant Man, menkam tarnui savo, suteiktu tvirtybę ir pats padėtu neszti nasztą piemeniszkos vyresnybės. Nuo jusų teipogi, mieliausios avelės mano, pagalbos dvasiszkos reikalauju. Visųpirmu jus, dievobaimingi Kunigai, kurie draugę su Manimi darbuojaties apie iszganimą duszių, nėkuomet neužmirszkite paminėti Manęs szvencziausioje Miszių apieroje, tarydami: „ir Vyskupą musų Motiejų“. Lygi dali karsztosę maldosę jusų szaukkite prie augszcziausio piemenio duszių žmonių, Iszgarytojo Vieszpaties, kad Man, naujai pradedancziam darbą Apasztaliszką, suteiktu reikalingą mandrybę ir iszminti, kad Dvasia Szvencziausi gausiai aprėdytu Manę dovanomis savo, idant stengcziaus szviesti Jums geru paveizdu ir darbuosę kunigiszko paszaukimo isztikimu buti jusų pravadninku.

Jūs žmonelės, meilingi katalikai Vyskupijos Žemaiczių, visųbrangiausi avincyzia ir abliubenyczia Mano, kurie užvis norėjote vyskupo, kurie verkėte, prisiminę siratystę savo, kurie labjusiai reikalaujate gerų vadovų kelyje iszganymo, neužmirszkite Manęs maldosę savo; melskite Visagalinczio Dievo, kad Mums, jieszkantiems iszganymo jusų, pridotu stiprumo ir suteiktu gerų padėtojų, dievobaimingų kunigų, kurie akyveizdoje Musų dieną ir naktį, pagal, nesztu jums pagalbą dvasiszka.

Numanote, broliai Mano, jogiai darbuodamos ir su iszmelstu Dievo padėjimu, nors didžiausiai szarpuocziau, vienokiai vienas pats visų reikalams užgana padaryti nestengocziau; todėl iszpuola jums su Manimi vienkart dirbti; butinai reikalauja padėjimo jusų. Visųpirmų tamę dalykę pakeliu piemeniszka balsą savo taviep, skaiscziausi dalelė meilingos avincyzios Mano, tarnai altorių Dievo, padorų kunigėliai! Daugiaus ne per deszimtį metų vienkart su jumis darbuodamos, kaipo kunigas, czepat Žemaicziuose, linksminaus, matydamas jums graudziai apsakinėjant žodį Dievo, su didžia atidę klausant spaviednės ir be paliaubos dalyjant katalikams szventus sakramentus. Jeigu tada elgėties, kaip tikri piemenis, vyskupijai naszlaujant, stipriai viliuos nugis karsztumui jusų tarnavimę Bažnycziai szventai pasidaugysiant, nesgi raginti jusų žodžiu ir paveizdu nēkuomet neliausiuos. Jūs esate deszinę ranką Mano, jūs akim, jūs pirmaisiais padėtojais Nuo jusų, kaipiai nuo Manęs, anoje baisioje dienoje, kad ateis kunigaiksztis piemenų Kristus Jezus, reikalaus gero skaitliaus už visas duszias, musų priveizėjimui pavestas. Jūs, kaipo perdėtiniai nedaugel katalikų, guvesniai už Manę galite kiekvieną priveizėti, kiek vieno dvasiszkiems reikalams užgana padaryti. **Ganykite tada burelį Dievo, kuris terp jusų yra, priveizdėdami ne su privertimu, bet isz liuso noro pagal Dievo: nei dėl bjauraus pelno, bet isz gero noro.** (1. Petr. 5, 2).

Kad-gi tarnavimas jusų nebut papeiktas, gyvenkite **priderancziai paszaukimę jusų, kuriuomi puvadinti este** (Ephes. 4, 1) Numanote gerai, kokio nekaltumo ir dievobaimingumo reikalauja nuo jusų paszaukimas dva-

siszkas; pažįstate gražumą ir augsztumą kunigystės; suprantate, jogiai, kaip isz vienos szalies, užvis augsztina ir garsina stoną jusų gyvenimas padorus, gyvenimas butinai krikščioniszkas, teip, isz antros, užvis žemina ir bjaurioja paszaukimą jusų gyvenimas nedoras, elgimos, pilnas apszauktų idų. Todėl nenorėkite patįs dauginti nelaimių savo. Namai jusų teibun' uždangą cnatos ir dorybės; gyvenimai jusų teszviecz' paveizdu krikščioniszko dievobaimingumo; tegu jumis mato svietas tikt bažnyčioje arba atliekanczius savo paszaukimo žygius. Bepėdami mislykite apie daiktus iszganymo ir skaitykite dvasiszkas kningas, idant, kaskarts labjaus pažindami tikėjimą ir jo įsakymus, kasdieną daugiau surinkdami į galvas savo visokio mokslo, rastumeties naudingesniais tiems žmonėms, dėl katrų laimės Dievas jumis pastatė. Bet, Meilingi Broliai mano, dar ne cze galas darbų jusų. Dar turite penėti aveles jusų duoną žodžio Dievo. Jukgi mums visiems įsakė Iszgarytojas, tarydamas: **Eidami mokikite visas gimines.** (Mat. 28, 19). Ir vėliai: **Eidami po visą svieta, apsakinėkite Evangeliją visokiam sutvėrimui.** (Mar. 16, 15). Tą įsakymą Vieszpaties Kristaus atlikdami, kana kados Apasztalai apszvietė žiuburiu dangiszko mokslo visą žinomą pasaule, o jų tą paczią valią Sunaus Dievo pildydami, kožną szventą ir nedėlios dieną turite apsakinėti žmonėms prisakymus vieros. O užvis reikia tai daryti jums, pirmiausi padėtojai Mano, Džiakonai su Klebonais, nės jūs este pasiūstais nuo Musų piemenimis parakvijų savo; terp-gi didžiausių pavinasczių piemenų, kaip tarė tėvai susirinkimo Tridentiszkojo, skaitos apsakinėjimas žodžio Dievo. Sekdami paveizdą dideliai įsakanczių sakytojų ir dabodamis, kaip nemažu yra daiktu skelbimas teisybių, nuo Dievo apreisztu, mokykite žmones, patįs pirmiaus gerai iszsimokę, nes-gi liuosas balsas veikiaus pakliuna į szirdis klausytojų. Užvis teip sakykite, kad žmonelės galētu suprasti, o maž ką teiszmanantįs veiktu iszmokti vieros szventos ir kaip jiems prider elgties. Todėl veikiaus sakykite pamoksłus, nekaip mąndrius sakymus, arba kozonius. Ne vien mokykite ir iszguldinėkite Evangelijas, nuo Bažnyczios szventos padėtas, bet dar po sūmos, pirm arba po

Miszparų apsakinėkite katekizmą. Teip darydami, veikiaus apszviesite prascziokėlius ir iszmokysite vieros szventos vaikus su nežinovais. Pamoksluose jusų užvis storokitės patvirtinti žmones vieroje katalikų ir iszguldyti, kas nuo kiekvieno prider Szviesiausiam Ciesoriui, visokiai karalystės vyresnybei. Kiekvienoje parakvijoje gal buti terp žmonių įvaires idos ir negeri paprociai, kurius klebonai, gerai įausdami ir žinodami meilę Dievo su artymu, tur steigties isznovyti. Ant galo, apsakinėkite žodį Dievo: **Žemaičiuose žemaitiszcai, dalyje vyskupystės, lig sziolei prie Lietuvos prigulincioje, lietuviszcai, Kursę — latviszcai arba vokiszcai; žodžiu sakant, tą kalbą teikite, kurią suprant didesnė dalis klausytojų jusų.**

Dabarczio, atgriždamas balsą Mano tavieip, visokio paszaukimo, padėjimo ir amžiaus pavestos Man nuo Dievo vyskupijos motriszkos ir vyriszki katalikai, sveikinu jumis su tikrai tėviszką ir piemeniszką malonę, vienkartgi iszpažįstu, jogiai nuo dienos paszventimo Mano į Vyskupus, tapote mieliausią Mano Kristuje abliubenycę. Todėl dieną ir naktį apie jusų gerą dvasiszką steigti neigi melsti už jumis Dievą, nekuomet neperstosiu. To tikt nuo jusų reikalauju, kad ir jus isz savo pusės mylėtumite piemenis savo, nedabotumete jų idų, bet melstumete nuo Vieszpaties pagausinimo visokios jiems dorybės; klausytumete jų persergėjimų ir godotumete, arba szenavotumete tuos, kurie tur iszduoti Dievui skaitlių už duszias jusų. Tokią eilą, sujungti vieną meilę, busime vienu kunu, vienu surinkimu tarnų Jezaus Kristaus, gyvuojancziu vienoje viltyje iszganymo amžino. Tuokart atsiras tikra vienybė terp piemenų ir avelių, tuokart piemenis geriaus galės avelėmis valdyti, o tos be priklasties klausys jų balso. Viera su kunigais yra tai daiktai nedalyjami, neskiriami; kas myli viera, myli ir kunigus; kas nekenczia tikėjimo, neapkenzia ir tarnų vieros, kunigų; todėl jus, protingi gyventojai Vyskupijos Mano, visuomet mylite ir godojate kunigėlius, nes szirdimi este pririszti prie vieros katalikų. Turėkitis tos vieros ir toliaus. Nors aniolas, isz dangaus atėjęs, kaip sako Povilas Apasztalas, mokytu jumis kiteip, nekaip moko Bažnyczia szventa katalikų, neklausykite (gal. 1,8);

nes-gi toks apasztalas apsakinetu tikras neteisybes, bludus ir žmonių išmoniūs. Ta Bažnyčia stovi ant kietos szvento Petro uolos, kurios nė peklos vartai nepergalės, kaip pasakė pats Jezus Kristus. Ta Bažnyčia jumis gemanczius priėmė per Kriksztą szventą ant kelių savo; ta Bažnyčia be pertrukio vien penėjo ir peni mokslu szventu ir sakramentais szventais; ta Bažnyčia tegu jumis nusiunt į karalystę dangaus, kur jau nusiuntė milijonus sunų ir dukterų savo. Turėdamies tos vieros szventos, gyvenkite priderancziai pagal jos įstatymų, nesgi **viera be gerų darbų numirusi yra**, kaip sako Jokubas Apasztalas (2,26). Viską szventą, viską padorų, viską teisingą ir gero garsmo, arba szlovės numylėkite; priguskite prie gerų darbų, nes-gi alužna dangų pramusza ir atidaro, alužna daro žmones vertais mielaszirdystės Dievo, kaip skelbia apkarunavotas pranaszas: **pagirtas dabojas reikalingą ir ubagą, dienoje pikto išgelbės jį Vieszpats** (Ps. 40,1). Mylėkite ir godokite Szviesiausį Čiesorių visų Maskolių, kaipo tėvą savo, **ne iš baimės, bet dėl sumnenės**, kaip sako Povilas Apasztalas, (Rym. 13,5). Tegu paklusnumas visokioms vyresnybėms valdo žingsniais jūsų. Ponai, sugebėkite apiprekioti darbus žmonių jūsų, prisidėkite prie jų gero pagal duszios ir kuno. Neniekinkite jų, atmindami, jogiai akysu Dievo visi esame tokie. Žmonės, godokite ponus savo, nes anie jumis gynioja ir suteikia žemę, kurią ardami, ne vien priderancziai gyventi, bet ir dangų sau uždirbti galite. Žodžiu sakant, terp visokio paszaukimo meilingos avinyczios Musų tegu bus: baimė Dievo, meilė artymo, paklusnumas dvariszkomis ir nedvariszkomis vyresnybėms ir prisiriszimas prie vieros katalikų. Tegu visi teip padoriai elgias, kaip elgės senų dienų žemaicziai, kad dabarczio, it senovėje, musų szalis teisingai galētu vadinties dievobaimingą.

Oi, kaip bucziau laimingu, kad tas pirmas piemeniszkas balsas Mano, pakliudamas į ausis avelių Mano, pakliutu vienkart į szirdis ir protą jūsų! ant galo, atnesztu tuos laimingus vaisius, kurių, iszduodamas tą grometą, mēdžiau, ir melsiu Vieszpaties per kiauras dienas gyvenimo Mano.

Įsakome Musų Telszių Konsistoriui, kad šią grometą Musų drukavotusi; iszraszuosę per kunigus Dziakonus pasiųstu visoms parakvijos bažnyčioms ir lieptu, kad kiekvienas klebonas pirmoje po atėjimo to raszto nedėlioje perskaitytu žmonėms, kozelnycziyje stojęs, tokiu liežuviu, kokį moka klausytojai. Ant galo, norime, kad tąpat dieną po visam atgiedotu giesmę: **Tavę Dievą garbiname**, o tai dėlto, kad visi padėkavotumete Dievui už neapleidimą Vyskupijos Musų ir iszmelstumete visokio gero Tėvui szventajam Piusui IX, vienkart su szviesiausiu Ponu Musų Mikalojum I. Giedant giesmę, visais varpais prider skambinti.

Malonė Vieszpaties Musų Jezaus Kristaus ir meilė Dievo ir drangystė Dvasios Szventos tegu bus su jumis visais. Amen. (II Kor. 13, 13).

3. Apasztaliszki Rasztai

Tėvo szventojo Popiežiaus Piuso IX isz priežasties prekoniacijos Jomylistos Motiejaus Valancziauszkio Telszių Vyskupo) (Lotyniszakai ir lenkiszakai)*

Vardan Vieszpaties Amen.

Visi ir visur turi žinoti, jog metuosę nuo užgimino Vieszpaties Musų Jezaus Kristaus tukstantis asztuoni szimtai keturios deszimtj devintuosę dienoje-gi szeszioliktoje lapkriczio mėn., o popiežystės szvencziausio Pono Musų Piuso IX Popiežiaus ketvirtuosę metuosę asz Deputuotas Oficijalas regėjau ir skaicziau tulus Apasztaliszkus rasztus po szvino piecziotim iszduotus, sekanczio skambėjimo, kaip vą:

a) **Piusas Vyskupas, Dievo Tarnų Tarnas, Numylėtam Suni Motiejui Valancziauskiui, Telszių, arba Žemaičių Iszrinktajam sveikatą ir Apasztaliszką palaiminimą. Trokszdamas, Dievui padedant, naudingai iszpildyti Apasztaliszką Priderystę, ant Musų, nors nevertu, Dievo antdėta, per**

*) Isz tos paczios kningelės. R.

kurios galybę iš Dievo įstatymo valdymę visomis bažnyčiomis pirmąją turime vietą: ant to atkreipiame visos širdies rūpesnį ir pramaningumą, idant, kamę aprūpenami yra rundai tųjų bažnyčių, tokius joms skirtumėme Piemenis, kurie žmones, jų sargybai pavestus, netikt žodžio mokslu apszviestu, bet teipo-gi pavyzdžiu gero elgimos tiesinti mokėtu, kaipo-gi ir pavestas jiems bažnyčias, Dievui padedant, laimingai ir išzganingai pakajuje ir tykumą rundyti norėtu ir stengtu. Nes-gi nuo senovės užsilaikėme iszimingai dėl savės tiesą skyrimo ir statymo Piemenų ant visų bažnyčių, ar tai tuomet jų nebtekusių, ar kuomet nors paskui pritrūksiančių, pripažindami ant tų pėdų už netikrą ir nieko nereiszkiantį kiekvieną tamę dalykę, jei kuomet nors tas atsitiktu, by kieno, by kokios valdžios galę, ar isz žinojimo, ar nežinojimo paeinantį bandymą. Todėl-gi: Telszių, arba Žemaičių Bažnyčiai, ant kurios geros atminties Juozapas Giedraitis, paskutinysis Jos Vyskupas, kol gyvas buvo, perdėtiniu buvo, per pasirinkimą minėtojo Juozapo Vyskupo, už ribų Rymo rumų mirusio, piemeniskos paguodos nebtokus, Mes, gavę žinią isz isztikimų pranesimų apie tusztėjimą tos Bažnyčios, pasirupindami, idant isz priežasties ilgos naszlaitystės neapturėtu pragaiszties, atkreipėme tėviszką Musų rūpesnį ir steigimos ant greito ir laimingo paskyrimo piemenio Telszių, arba Žemaičių Bažnyčios, į kurią, kaip augszcziaus pasakyta, pagal pasiliktą Mums tiesą ir įstatymą, niekas be Musų parėdymo negali įžengti, rūpestingai su Garbiais Musų Broliais S. Rymo Bažnyčios Kardinolais apie iszrinkimą ir paskyrimą tinkamos ir naudingos ypotos Rėdymui Szitos Telszių, arba Žemaičių Bažnyčios pasirodavoje, ant Tavės ant galų galo, kursai isz tikrų katalikiszkų ir dorų tėvų Žemaičių krasztę esi gimęs, turi amžiaus penkesdeszintis pirmus metus, seniai į kunigus isiszventęs ir už Magistrą Teologiszkuosę moksluosę esi pripažintas, su didžią szlovę ir naudą dėl tikincziųjų duszių visiszkai pasiszventei religiszkoms priderystėms, visųpirmu, mokydamas ir auklėdamas jaunumenę iszkalosę, kaipo Kapelionas, paskui Dvasiszkoje Rymo-Katalikiszkoje Akademijoje ir

Telszių Seminarijoje, kaip Profesorius ir Rektorius, per dvidešimtį metų teip atsižymėjai, jog visi stėbėjos; teipo-gi tik ką katalikų tikyba pagal artikulų, jau seniai Apasztaliszko Sosto paduotų, pilnai iszpažinai; apie Tavo mokliską iszmintį, nekaltą gyvenimą, dorius papročius, rupestringumą dvasiszkuosę dalykuosę ir atsargingumą liglaikiniuose, teipo-gi kitas dovanas įvairių dorybių apturėdami isztikimus liudijimus, — atkreipėme Musų proto akis ir apsimislyję, kaip vien reikiant apie tą viską, patariant tiems-gi Musų Broliams, Tavo ypatai, Mums ir Musų Broliams, kaip to Tavo nuopelnai reikalauja, patikusiai, galybę Apasztaliszko rimumo, minėtąją Telszių, arba Žemaičių Bažnyčią pavedame ir statome Tavę ant jos Vyskupu ir Piemeniu, pavedami Tau apie tą-gi Telszių, arba Žemaičių Bažnyčią visą rupesni, rundijimą ir valdymą teip dvasiszkuosę, kaip ir laikiniuose dalykuosę, padėdami viltį ant To, kurs atlyginimo mylistas dalyja, jog minėtoji Telszių, arba Žemaičių Bažnyčia, Dievui taisant visus Tavo darbus, Tavo laimingai rundyjama, naudingai vedama ir laimingai valdoma bus, teipo-gi igys geistiną ugi teip dvasiszkuosiuosę, kaip ir laikiniuose savo turtuose. Todėl-gi, priimdamas su linksmu pasiszventimu Vieszpaties jungą, antdėtą ant Tavo peczių, steigkis teip rupestringai, isztikimai ir iszmintingai minavotąjį rundijimą pildyti, idant pati Telszių, arba Žemaičių Bažnyčia su džiaugsmu matytu, jog budriam vedėjui ir naudingam valdytojui tapo pavesta, Tu-gi apart amžino užmokesnio dar labjaus užsipelnytumi Musų ir minavoto Apasztaliszko Sosto mylistą ir palaiminimą. Norime teipo-gi, idant pagal galės steigtumis pabaigti Varniuosę namus, Vyskupo gyvenimui paskirtus, ir, valig įsakymų Tridentiszko Susirinkimo, įsteigtumi prebendas dėl teologo ir penitencijoriaus, kuom apsunkiname Tavo sąžinę. Duota Neapolyje, priemiestyje Portici. Metuosę nuo įsikunijimo Vieszpaties Tukstantis asztuoni szimtai keturios deszimtįs devintosę, rugsėjo dvidešimti asztuntą dieną. Popiežystės Musų ketvirtuosę metuosę. Vieta † szvininės peczioties. Ponasziu budu.

b) Piusas Vyskupas, Dievo Tarnų Tarnas, Numylėtam Sunui Motiejui Valancziauskiui, Kunigui Zemaiczių Vyskupijos Teologijos Magistrui. pasirupindami, kad augščiaus minavoto paskyrimo ir perdėtinystės dėl kokių nors isztarmių iszkeikimų ir bažnytinių karonių, jei tomis butimi surisztas, neturėtu už netikrą, galybę Apasztaliszkos Valdžios szio raszto skambėjimu iszliuosuojame bet tiktai dėlto, kad minavotiejie pridavimai ir perdėtinystė ir visoki Apasztaliszki rasztai, tam tikslui iszduodami tvirtybę turėtu etc.

c) Piusas Vyskupas, Dievo Tarnų Tarnas, Garbiam Broliui Magyliavos Arcivyskupui sveikatą ir Apasztaliszką palaiminimą. Ypacz užsipelnysi szlovę ir iszganymą sau, jei Dvasiszkas ypatas, ypacz Vyskupiszką vertybę apdovanotas, isz atžvilgio į Dievo mielaszirdystę, remsi, kur reikiant, savo paszalpą ir malonę paragine Tave, Broli, ir sziuom rasztu perspėjame, tvirtai pavesdami, idant Tą Motiejų Iszrinktąjį ir pavestą Jam Telszių, arba Žem. Bažnycią, Tavo Suffraganią, į Savo globa prijemęs etc.

d) Piusas Vyskupas, Dievo Tarnų Tarnas, Numyletiems Sunums Kapitulai Telszių, arba Žemaiczių Bažnyzios sv. ir Ap. p. pavesdame Jums per Apasztaliszką Musų rasztą, idant tą Motiejų Iszrinktąjį, kaipo Tėvą ir Piemenį Jusų duszių su malonią priimdami godonę ir atiduodame Jam su priderancziu dievobaimingumu szlovę ir iszganingą paklusnumą, Jo perspėjimų ir paliepimus su nusižeminimu priimtumete ir iszpildytumete; nes kiteip, jei tas Motiejus Iszrinktasis valig įstatymų nusprendimą ant nepaklusniųjų iszduotu, mes tą už tikrą pripažinsime etc.

e) Piusas Vyskupas Dievo Tarnų Tarnas Numylėtiems Sunums Dvasiszkijai Telszių miesto ir Vyskupijos sv. ir A. p. Tą patį.

g) Piusas Vyskupas, Dievo Tarnų Tarnas Numyletiems Sunums Žmonėms Miesto ir Vyskupijos Telszių, arba Ž. sv. ir A. p. idant Tą Motiejų Iszrinktąjį, kaipo Tėvą ir Piemenį Jusų duszių su dievobaimingu nusilenkimu priimdami ir Jam prigulinczią szlovę parodydami, Jo persergėjimų ir iszganingų patarimų nužemintai klausydami,

pasirodytumete Jam prilankiais vaikais, Jis-gi Jums butu maloniū Tėvu. etc. —

i) Vėl Motiejui Val., daleidžiantis iszsirinkti sau Kónsekratorius, ir forma prisiekos.*) Paraszai: Asz Apasztaliszkas Notarius po kopiją tų rasztų pasirasziau prie pp. Karoliaus ir Aloizo Scalzi, liudytojų. Su originalu sutinka: Giansanti, Deputuotas Oficijolas. Zarbaloni, Subnotarius. Teip yra: Ludvikas Fausti, Apaszt. Notarius.

Vieta † Pieczioties su antraszu aplink: Ugo Petrus S. R. E. Cardinalis S. D. N. Pii PP. IX. Prodatarius.

Vieta † antros pieczioties.

Pius Folchi.

II. Apvaikszeiojimas ezvertamžinių sukaktuvių autoriaus vyskupavimo.

1874 m. rugsėjo mėnesyje apniko manę didė negalia; staigiai nustojau prigimto balso; sirgau per visą žiemą, kuri buvo apscziai snieguota ir stipra.

Antėjo diena 24 vasario 1875 m., kurioje pripuola mano vardo diena. Tą dieną isiszvencziau į vyskupus, ir pasibaigė 25 metai mano vyskupavimo; sveikinanczių todėl buvo nemaž. Pasirodė vietini kapitulos sąnariai: Antanas Beresneviczė — Pralotas Oficijalas, Kunigaikstis Marcijonas Giedraitis — Pralotas, kun. Jeronimas Raczkauskis — Pralotas Rektorius Seminarijos, kun. Andrius Mikuliczė — Konauninkas Asesorius. Isz Vyskupijos atvyko: kun. Tadeuszas Lichodziejauskis — Panevėžio Džiakonas, Podbiržių Klebonas; kun. Jurgis Zaleskis — Vieksznių Džiakonas ir Klebonas, kun. Samuelius Paszkeviczė — Krakių Džiakonas, Josvainių Klebonas; kun. Pranciszkus Jastrzębskis — Salako klebonas, Zarasų Džiakonas; klebonų ir kamendorių daugybė.

10 valandoje žmonių priėjo pilna s. Petro bažnyčia; nuėjau ir pats apsiriszęs. Sumą laikė Pralotas Oficijalas

*) Vietos perdaug neturėdami, neiszvertėme isztisų szių paskutiniųjų Apasztaliszkų Rasztų, nors interesingi. *Red.*

Beresneviczė, kuriai pasibaigus užgiedojo „Te Deum laudamus“; daviau palaiminimą ir parėjome namo. Niekas prakalbos nepasakė. Apskritai sakant, pasveikinimas buvo szaltas, nės tokį užsitarnavau. Ant pusryčių buvo daugiau neg 100 ypatų. Svecziams iszsiskirsczius, atvyko vietinis gubernatorius J. M. Petras Bazilewskis ir kuni-gaiksztis Mikolas Oginskis. Tuos vienus prijemiau.*)

III. Literatiszka žinia.

1. **Žemajtiu Wiskupiste.** Veikalą dviejuosę tomuosę parasziau, dar seminarijoje Rektoriumi budamas. Iszspaudinau 1500 exempliorių 1848 m.
2. **Pamokimas azej Sakramentą Dirmawenes.** Brosziura, kurios 1850 m. iszspaudinau 10000 ex.
3. **Žine kajp rejk atlikti spaviednę isz wisa amžiaus.** Brosziurą parasziau ir iszspaudinau 1852 m. 10000 ex.
4. **Tamoszias isz Kempis,** arba kningos sekiojimo Kristaus, iszvercziau į žemaitiszką kalbą. Iszspaudino ją J. M. kun. Jokimas Monceviczė 1853 m. 5000 ex. savo kasztu.
5. **Istorije Szwenta Senoje istatima** parasziau ir iszspau-dinau 1852 m. 10000 ex.

*) Galite isz to apraszymo matyti, kas de dvasia vieszpatavo dvasiszkijsyje to laiko: niekas nei vieno žodžio neprabilo į tą didvyrij, kurs 25 metus jais valdė Tokį pasveikinimą užsitarnavau! -- Sako. Ne, visi žinojo, jog, Katalikų Bažnyczius szlōvė, Mokytų rasztininkų draugas, žmonių apszvietėjas daugiau užsitarnavai; ale kas Tau rupėjo, tai Tavo pagelbininkams nerupėjo, ir dėlto nejautė, koks Tu esi didis, ir niekas Tau gero žodžio nepasakė, kadą jau artinaiš prie grabo. Dabar, rods, kiteip Tavę suprantame, kiteip į tavę prabilisime, jei Dievas padės sulaukti sukaktuvių 100 metų užgimimō (1901 m. 16 d. vasario). Atminimui 50 m. vyškupavimo pridėrėjo iszduoti visą kningą: „Žinia apie Piemeniszkus Darbus Vyskupo Motiejaus Valancz.“; bet kadangi tas veikalas yra platus, 219 pusių turįs. atidedame ant tolesnio laiko. Cze priduriame tik iszskaitymą literatiszkų Jo nuopelnų. *Red.*

6. **Žiwatas Jezaus Kristaus, arba Istorija Naujoje istatima** parasziau ir dovanojau spaustuvnikui žydui, kurs 1853 m. atmuszė 45 000 ex.
7. **Katekizmas kunega Zewowiczės.** Tą kningelę lenkiskai paraszytą, iszvertė į lietuviszką kalbą kun. Zienieviczė; asz-gi 1854 m. savo kasztu iszspaudinau 10 000 exempliorių.
8. **Istoriją senojo Įstatymo,** iszguldytą į Kursziszką kalbą, savo kasztu iszspaudinau 1857 m. 4 000 ex.
9. **Žiwataj szwėtuju.** Parasziau 1858 m. Spaudino p. Zawadzkiš. Kokiamę skaitliuje, nežinau.
10. **Apej brostwą blajwistes.** Parasziau 1858 m. p. Zawadzkiš atmuszė 40 000 ex., bet rundas nedaleidė pardavinėti.
11. **Istoriją Naujojo Sandaro** kursziszškai 1859 m. Nytaujoje iszspaudinau 4 000 ex.
12. **Prade ir iszsiplėtimas tikiema kataliku.** Parasziau 1862 m. P. Zawadzkiš iszspaudino dusykiu.
13. **Dawatku kninga.** Yra tai Tercijorių Brevijorėlis, žemaitiszką kalbą sutaisytas ir iszspaustas Vilniuje 1863 m. p. Zawadzkišo spaustuvėje. Paskui iszėjo antra laida. Ją pirkto daugiausiai tercijoriai ir tercijorės s. Pranciszkaus.
14. **Wajku knigiele** parasziau 1864 m. ir tais-gi metais iszspaudinta su abrozdeliais. Ta kningelė vaikams labai patiko.
15. **Paugusiu Žmoniu knigiele** parasziau 1865 m., o atspausta tik 1868 m.
16. **Giwenimaj Szwėtuju.** Antrą dalį parasziau 1866 m.; iszspausta tik 1868 m.
17. **Dar 1864 m. iszvercziau visą Dovidio Psalterių** į Žemaitiszką kalbą žodis-žodin. Iszspausta po vardu: **Wisas Psalmes s. Dowida Karalaus.**

- + 18. 1867 m. surinkau patarles; iszspausta tais pacziais metais po vardu:
Patarles Žemaiczių.
- + 19. Padariau isztrauką isz rankraszczio a. a. kun. Pabrėžos, kuri iszspausta 1849 m. po vardu:
Parkratimas Saužines.
- + 20. 1868 m. surėdžiau kningelę apie brostvas, kuri iszspausta 1869 m. 1000 ex. po vardu:
Apej Brostwas su istatimais s. Dominika.
- + 21. 1869 m. parasziau kningelę po vardu:
Palangos Juze. Iszspausta.
- + 22. 1870 m. parasziau:
Giwenimą Szwęncziauses Marios Panos. Tapo iszspaustas.
- + 23. 1871 m.
Visas Dovidio Psalmes iszguldžiau eilėmis, kad žmonės galėtu giedoti. Iszspausta.
- + 24. 1872 m. parasziau kningelę po vardu:
Pasakoimas Antana Tretinika.
25. 1873 m. surėdžiau žemaitiszką katekizmą po vardu:
Mokslas Kataliku tikieima.
26. 1873 m. parasziau:
Pamiętnik Domowy, kurs nebus spaustas.*)
27. 1873 m. iszvercziau isz lenkiszkos į žemaitiszką kalbą kningelę, kurios vardas:
Garbinimas Szwęncziauses Szirdies Diewa musu Jezaus Kristaus. —

*) Mes jį spaudiname nuo № 11 „T. S.“ 25 metams sukakus nuo smerczio autoriaus, palaikai turi kitokias tiesas. Red.

Nuo savęs mes pridursime dar sekancias, Vyskupo Valancziaus paraszytas kningas.

28. **Wiadomośé o Czynnościach Pasterskich Biskupa Macieja Wołonczewskiego.** Rankrasztis.
29. **Bozmaite wiadomości zebrane.** Rankrasztis.
- +30. **List Pasterski Macieja Wołonczewskiego etc.,** kaip virszaus paminavota, isz kur „pajemé lietuviszkaji tekstą.
31. **Piemeniszki rasztai i katalikus blaivybės ir kitu dalykuosę.**
32. **Testamintini Piemeniszki rasztai i žmones (lietuviszkai) ir i bajorus (lenkiskai), kurie „Apžvalgoje“ spaud.**
33. **Priežodžiai arba Patarles, kurias patsai pramanė apie miestelius Žemaičių Vyskupijos, Kalendoriuosę spaudinti.**
34. **Kanticzka, jo pertaisyta, kur tilpo jo paties Giesmės apie s. Apasztalus.** (Poezijų jis patsai neminavoja, nes labai menkos).
35. **Broma, vedanti i dangų,** paraszyta kun. Olszewskio, labai iszminginga kninga, tik baisiai suterszta polonizmais, randas puikiausiai isztaisyta terp Vyskupo V. rankraszczių. Todėl spėjame, jog jis isztaise.
36. **Terp rankraszczių randas dar sziokie-tokie trumpi veikalėliai:**
apysakelės, Apie teisybę (De Justitia), kurių neesame dar isztyrę, ar įėjo i kokį didesnį veikalą, ar ne. Vyskupo Valancziaus paraszytos ir anos 6 kningelės apgynimui Kataliku tikybos priesz maskolius, nors aiszkliai neprisipažįsta jas rasęs. Iszduotos 1868 m. (Veizék „Žinyczią“ № 1.)
- +37. **Prajautimas.**

38. **Isz tamsibes ved kelis tejsibes**
39. **Vargaj Bažniczes Kataliku.**
40. **Sznekiesis Katalika su nekataliku.**
41. **Litanie wisu szwėntu muczelniku.**
42. **Parspieimas.**
43. **Privatiszka, labai plati korespondencija netik su gentimis, bet ir su visais tamę laikę mokytais lietuviais: Akielaicziu, kun. Pabrėža, kun. Cziuldę, kun. Želvaviczę, Daukantu ir t. t. Kas numano kamę yra nors truputis tos korespondencijos, tesuteikia mums žinią. Nemažiaus interesinga ir oficialiszka Vyskupo korespondencija. Prisiųskiti, susimildami, kopijas.**

P. S. Eina paskala, buk Vysk. Val. „S Tamosziaus isz Kempės“ kningas du sykiu iszvertęs; vieną sykį — su puryzmais ir tos, negalėdami suprasti, nepirkę; todėl antrąjį sykį iszvertęs, palikdamas žemaitiszkoje kalboje svelimus žodžius, ir toji visiems patikusi. Bet nei patsai autorius niekur neminavoja apie dviatvejinį savo darbą: jo iszdavimę randame gana ir puryzmų ir barbaryzmų; nei mes patis neesame regėję kitokio iszdavimo, kaip tik 1852 m. Yra, tiesa, kitas iszdavimas s. Tamosziaus kningų, ale — visai kito autoriaus; gal tasai labjaus patinka mūsų nusenėjusiems galvocziams, nes vertimas nesulyginamai prastesnis už V. Valancziaus vertimą. Jis buvo „Iszgulditas per kuniga Antona Sawicki Tyrkszluse.“ Wylniuje 1828. Ant jos, kaipo prenumeratorius, stovi ir „† Wolonczewski Maciey. 2 ex.“ Vyskupas Val., matyt, paniekino szį vertimą, jei patsai rįžos pakelti tą ilgą darbą.

Projektas Jubiliejinio (1801—1901) perspaudinimo visų Vyskupo Motiejaus Valancziaus veikalų.

Jieszkodami priežascių nepaprasto paskutiniame laikę veiklumo lietuviszkų laikrasztininkų ir iszdavėjų, užeiname, žinoma, 1) visųpirmu norą pakelti žmonių apszvietimą ir supratimą įvairiuosę dalykuosę, o 2) daugalyje kartų-norą faktiszškai svietui pasirodyti, jog Lietuvių tauta dar tebegy-vuoja, dar nevydonams nepavyko paglemžti lietuviszką dvasią, jei ji iszduoda tokius vaisius, kaip bujojanti literatura. Juo platesnė bus mūsų literatura, juo aiskiaus matys mūsų prispaudėjai, jog nei galingiems karaliams nepavyks iszversti isz kailio apsciją tautą. Rengiamas iszstatymas Paryžiuje lietuviszkų kningų, kurios, kaip grybai po lietaus, dygsta, turi nekitokį tikslą. Norintįs atkreipti savo atydą ant karszto lietuviszko klausimo, iszvys ten ne vieną szimtą vardų kningų, kurias, Dievas žin, kokie mylėtojai tėvynės parupino ir atspaudino.

Žingeidų tyrinėtoją vienok ne teip pertikrins apie rimtą darbavimos Lietuvos rasztininkų, jei ant kiekvienos kningelės matyt kitokį paraszą parupintojo. Kokie cze dyvai, kad tautoje, skaitanczioje artie 3 milijonų duszių, per isztisą amžių atsirado kokia tukstantis ypatų, pamécziusių, kaip nenoromis, po kokią kningpalaikėlę. Kitokių ispudį padarytu vaikalai, ant kurių tankiai rodytus tie patįs paraszai: tas reiksztu, jog tyriamoji literatura isz tikro gali vadinties literatura, isztikro turi savyje gana gyvybos, isz tikro buvo ir yra veikėją tautos gyvenime, jei rimti, mokyti žmonės tą, o ne kitą apsirinko, kaipo darbo dirvą per visą ilgą amžių. Vyskupas M. Valanczius, Symanas Daukantas po daugalį veikalų paraszė, bet savo paraszų ant jų arba visiszškai nedėjo, arba dėjo vis kitoki, norėdami tuom parodyti derlingumą lietuviszkos literaturos, tiek įvairių-įvairiausių rasztininkų skaitanczios. Jų laikuosę tasai protavimas gal ir nebuvo klaidingas; dabar-gi ir mes nepaklysime, jei insime galvoti antraip: gyvumą ir derlingumą lietuviszkos literaturos juoba reiszkia tas, kad iszdavė eilą rasztininkų, kurie ne isz tusztybės,

ne iš nuobodžio kyszterėjo tautiečiams vieną - antrą smulkų veikalėlį, bet paraszė po keletą storų tomų. Kas galētu mums pasakyti, jog maskoliai atimdami nuo musų abeceleę, neperdaug mus nuskriaudė, nes lietuviai, gird, 40 metų atgal, neturėdami literatūros, mažai tevar-tojo savas literas ir mažai prie jų te-prisiriszo, jei mes galėtumime iš karto parodyti: sztai Vyskupas Valanczius, paraszės tiek veikalų, kad jie vos-vos telpa į **10** dideliausių kningų, iszneszanczių apie **340** spaudintų laksztų, kaip matos iš žemiaus padėto sąraszo; sztai Symanas Daukantas, kurio vaikalai gal tiek pat tomų užjiems; sztai kun. Ambražiejus Pabrėža; sztai kun. Jeronimas Raczkauskis, sztai kun. Juzumaviczė — parasziusiu vėl ne po vieną - antrą, ale artie 10 veikalų!! Isztikro, turint savo kningynę pilną surinkimą veikalų vaisingų musu autorių, teisingai galētu didžiutis iš lietuviszkos literatūros ir drąsiaus reikalauti nuo pergalėtojų didesnės liuosybės augimui, jei turi tokias szaknis!

Szitoksai sanprotavimas apie užduotį lietuviszkos literatūros raginti-ragina perspaudinti **isz karto visus** gar-siausių ir vaisingiausių musų rasztininkų veikalus, nors jie, atveju- atvejais atskirai perspaudinti, gana gerai pildė savo paskyrimą. 100-metinis jubiliejus nuo užgimimo Vyskupo M. Valancziaus duoda teisingą progą pradėti darbą nuo Jo. Per sekanczius ketverius metus reiktu sulaisyti **pilną** perspaudinimą Symano Daukanto rasztų ant atminimo 40-metinių sukaktuvių nuo jo smerczio (1904) ir teip toliaus. Aiszku vienok, jog tas užmanymas pereina isz gales netiktai vieno tėvynainio, bet ir vienos kuopelės tėvynainių. Nuveikimui teip plataus, o tokią svarbą dėl **visos** lietuvių tautos turinczio dalyko reikia susibausti, kiek galima, visoms kuopoms ir atskiriems kapitalistams; iszdirbti vienodą plianą, priimti vienodą raszybę, vienodą formata, paskui pasidalyti darbą; kiekvienas savo kasztu ir sau ant pelno teatsispaudina pasiskirtą kningą, norintis-gi tesusirenka cielybę.

Mes cze paminavojome tik vieną-antrą akstiną, raginantį persispaudinti **visus** savo rasztininkų veikalus po įtekmę Paryžiaus Parodos. Apart tų, yra daug kitų, dar

svarbesnių: jei perskaitęs vieną rimtą kningutę, žmogus placziaus į svieta žiūrį; tai bepasakyti apie lietuvį, kurs bus perskaitęs visą deszimtį tomų Vyskupo M. Valancziaus?? Ko nerasi Vyskupo Motiejaus rasztuose? Ten 1. Bažnyczios mokslas, ten paraginimas prie augsztesnės dorybės, ten istorija Žemaczių kraszto, ten įvairi, o teisingi vaizdeliai isz gyvenimo surinkti tikslui budiszko pagerinimo, ten apraszai brangaus mūsų tėvynės kraszto irtt. irtt.

O kalba — kalba!! Keletas vartojamų V. Val. svetimų žodžių nepagadina gryniausios žemaitiszkos kalbos. Dėl lengvos, lengvai suprantomos kalbos Valancziaus kningas grobtinai-grob žmonės ir skaito. Kitados Vyskupas Motiejus „iszmokė savo Vyskupiją skaityti“; nepaliaus ir miręs mus mokinęs grynai ir lengviai raszyti ir kalbėti, nes jo veikalai — tai kasyklės kalbos diementų. Visokeriopus naudos galime laukti isz perspaudinimo visų V. V. reikalų. —

Sziuos dalykus teiksities, laikraszcziiai, priimti teipo-gi giliai į szirdį, kaip prijemete į szirdį Parodos dalykus, nes jie yra nemažesnės svarbos. Kas pritartu mūsų užmanymui, tas teiksysis iszsirinkti kurį isz žemiaus iszrokuotų **deszimties** tomų ir duoti mums žinią. Jei iszgalės patsai sutaisyti į spaudą — gerai; jei neįstengs su noru žadame patarnauti ir sutaisyti; lygiai apsijemam pristati senuosius iszdavimus ir dar nespau dintus autografus.

Ką pasakys „Susivienijimas Lietuvių Amerikoje“? Jis neskundėja kasztų ant tautiszkių dalykų; gal pripažins už svarbų ir szį drąsų užmanymą, paskirs kiek - norint dolerių, kurie neabejotinai jug sugriž su palukomis: Vyskupo M. Valancziaus veikalų turinys ir forma yra toke, kad žmonėms patinka labjaus, neg kitų rasztai; juos perka ir skaito. Mums rodos, turintįs piningų ir privatiszkos asabos, idėjusios į tą interesą, neprakisztu, bet pelną turėtu. Mums patiems netruksta noro persispau dinti savo kasztu; ale suma 6000 rublių, kurie, pagal mūsų aprokavimo, gali kasztuoti, vargiai pakeliama naszta. Žinoma, jei nieks neiszsiras, rankų nenuleisime, bandysime, kalėdosime; gal ir patįs vieni davesime lig galo; tiktai laiko daugiaus užjims, o laiko mes lietuviai,

neturime gaiszinimui. Ir mums pritinka tie žodžiai, kurius s. Daukantas Vyskupui Valancziui 5 bal. 1846 m. paraszė: „Su perspaudinimu Daukszos netęskys, apskelbk prenumeratą. Reikia skubyties; atidedant dieną nuo dienos, gali ir smertis užszokti“. —

- Pirma kninga.** I. Istorija Szventa Senojo Įstatymo, t. y. 132 p. nuo sutvėrimo pasaulės lig užgimimo Kristaus Vieszpaties.
- 270 p. II. Gyvenimas Jezaus Kristaus, Vieszpaties masų, arba Istorija Naujojo Įstatymo.
- 113 p. III. Gyvenimas Szvencziausios Marijos Panos.
-
- 515 p.

- Antra kninga.** I. Pradžia ir iszsiplėtimas Katalikų 305 p. Tikėjimo.
- 18 p. II. Prajautimas.
- 30 p. III. Vargai Bažnyczios Katalikų.
- 24 p. IV. Perspėjimas.
- 30 p. V. Sznekėsis kataliko su nekataliku.
- 30 p. VI. Isz tamsybės veda kelias teisybės.
- 16 p. VII. Litanija visų Szventų Muczelninkų.
-
- 453 p.

- Treczia kninga.** I. Gyvenimai Szventųjų, tų, kurių vardais 302 p. Žemaicziai užvis geba vadinties, eilą abecelės suraszyti. **Pirmadalis.**
- 293 p. II. Gyvenimai Szventųjų Dievo. Antra dalis.
-
- 595 p.

- Ketvirta kninga.** I. Žemaiczių Vyskupija. Pirma dalis. 339 p.
- 270 p. II. Žemaiczių Vyskupija. Antra dalis.
-
- 609 p.

Penkta kninga. I. Paaugusių žmonių kningelė.

146 p.

101 p.

100 p.

240 p.

100 p.

687 p.

II. Vaikų kningelė.

III. Palangos Juozes.

IV. Pasakojimai Antano Tretininko.

V. Žemaičių Patarlės.

Szeszta kninga. I. S. Tamosziaus isz Kempės. Apie sekimą Kristaus.

324 p.

199 p.

150 p.

50 p.

723 p.

II. Visi psalmi s. Karaliaus Dovidu.

III. Psalmi eilėmis.

IV. Giesmės apie s. Apasztalus etc.

Sekma kninga. I. Apie brostvas su įstatymais s. Domininko.

154 p.

32 p.

48 p.

10 p.

100 p.

342 p.

II. Žinia, kaip reikia atlikti spaviednę isz viso amžiaus.

III. Garbinimas szvencz. Szirdies V. musų.

IV. Apie brostvą blaivystės.

V. Piemeniszki rasztai apie blaivystę ir kiti.

Aszma kninga. I. Mokslas katalikų Tikėjimo.

337 p.

12 p.

349 p.

II. Pamokymas apie Sakr. Dirmavonės.

Devinta kninga. I. Davatkų kninga. 550 pusių.**Deszimta kninga.** Margumynai.

Pavasaris.

Ant lauko boba be dantų
 Jau baigia baltą sniegą griaužti.
 Ant upių ir ant ežerų
 Vanduo sujudo ledą laužti.
 Gamta, szaipydamos linksma
 Per sapną sveikin' metų rytą.
 Saulutė juokiasi . . . karszta
 Viskas apdrungo ir nuszvito.
 Patrimpas, galvą apsikaisęs,
 Laikydamas rankosę rėtį,
 Visokios sėklas susimaiszes,
 Žingsnioja skubia pradėt sėti
 Kur koja jo užžengti gauna,
 Tuo atsimaino rubai žemės,
 Tuo j veidas jos nebeaptėmęs,
 Tuo j dygst daigai ir žiedus krauna.
 Sztai žalios pievos ir laukai,
 Miszkuosę žydž melova žybutė,
 Gelsvi purienų burbulai
 Ant balų pupso pasiputę;
 Pijolkos kvėpia ant kalnų,
 Lapuoja krumuosę avietės,
 Isz žemės lenda susirietęs
 Apinys terpu kulynų.
 Patrimpas sztai padėjo rėtį
 Užsigėidė, mat, pailsėti.
 Bet ir ilsėdamas jis žiuri,
 Ko gamtai truksta, ką ji turi.
 — „O je — jis tarė — gi visi
 Tebėra medžia dar pliki“
 Ir nebžiurėdamas laukų,
 Bėg puosztų sodų ir miszkų.
 Visi sztai žaliają kepurę
 Bežiurint musų medžiai turi . . .
 Nuo tolo sodai jau baltuoja
 Tuojaus ir gyviai, kaip matai,
 Tą oro permainą pajuto.

Atskrido pempės, ir starkai
 Kalenti ant lizdų sukruoto;
 Į auksztą kildams, vieversys
 Apreiszkė, kad szalcziai praslinko.
 Iszgirdęs tai paukszczių burys
 Giedoti girioj susirinko.
 Sulaukęs dienų laimingų,
 Piemuo į lauką bandą gena.
 Ketindams eiti art dirvų,
 Artojas taiso žagrę seną.
 Senovės vydama gadynę,
 Su viedru stovi gaspadinė:
 Į lauką įojant gaspadorį
 Šu vandeniū perlieti nori,
 Kad pudimas jo neuždžiutu
 Ir isz dirvos javai kad griutu.
 Mergaitės seklas žolynų
 Daigina jau po velėnų —
 Ketina rutas eiti sėti . . .

Gražu, gražu tadą žiurėti!
 Jau kas tikt gyvas, sztai atbudo,
 Viskas sukruoto ir sujudo . . .
 Balsus pavasario vis girdi,
 Ir, rodos, kaitina tai szirdį
 Ir jauną uždega krutinę
 Ir liep karszcziaus mylėt tėvynę . . .

J. Paleistsparnis.

Ukės dalykai.

Kas geriau: dirva, ar pieva?

Jeigu neleisi gyvuolį į lauką be žmogaus, tai pieną gersi vandeniū vietoj.*) Ar tai gal buti? Ir tikrai bus! Dabar kitas ukininkas lig pusiau vasaros tur užsibaltinti likindamas mažiems vaikams po skleincyzę, o nuo pusiau vasaros jau karvės užtruksta ir, jeigu neturi gaspadinė

*) Veiz. № 12 „T. S.“

užkulo, tai užaina juoda gavėnė, kad galo jos nė Kalendorius neapraszo. Tuom tarpu pienas nuo ukininko netoli, tiktai jis neprijauczia, nežino, katram' daiktę jieszkoti. Bobilis, mažiau turėdamas žemės, mažiau tur ir reikalų, o per tai reikalus savo geriau nužiuri: jis pirmiausia taiso karvę ir ją szer', kaip įgalėdamas; parszas, avis ir arklys, — tie ant antros vietos stovi. Bobilis geriau valgo už gaspadorių — jis visadą turi pieno, o jeigu dar prie pieno turi bulbių, tai jis visiszkai ponas. Pienas ir bulbė — tai toks puikus valgimas, kad isz tų dviejų daiktų galima karaliszka valgi isztaisyti, o neturtingam ir senam žmogui dar ir tuom gerai, kad prie jų nereikia nė druskos, nė dantų. Tuom tarpu žmogui esancziam prie žemės, pienas ir bulbės — tai du daiktu, greicziausia pasiekiamu. Apie auginimą bulbių bus pasakyta kitą syki, o dabar sznekėsime apie parkvietimą pieno.

Jeigu ukininkas turi gerą pievą, ar lauką prie upelio, ar kluoną patogų, kad pjauna po dvi žoli, ir dar rudenį prižel' pasiganyti, tai jis tokią pievą nemainys ant jokios dirvos per tai, kad du sykiu pjauna gerą žolę, o arti, nė sėti nereikia, o dar labiausia nereikia mėszlo veszti. Parokuokime ką atnesza desetina dirvos ir desetina geros pievos, arba dobilyno: dėl to parokuokim, ko vertas nudirbimas desetinos vasarojaus, rugių ir pudymo. Dėl vasarojaus jimkim avižas, jos reikalauna menkiausio nuodirbio, neapus javas, ir ukininkai ima daugiau jas sėti per tai, kad ant nualintos žemės geriau padera, kai kitas javas.

Suarimas desetinos žemės isz pavasario užjema tris dienas, užarimas sėklos — dvi dieni. Darbo diena gyvuolio ir žmogaus menkiausiai negali rokuoti, ant savo valgymo ir paszaro, kai 75 kap. Akėti reikia du sykiu; desetina suakės per dieną, ant dviejų akėjimų iszeis dvi dieni; rokuokim darbą pusbernio su dviem arkliais vėl po 75 kap. dieną. Pasėjimas ir valkavojimas isz viso 50 kap., nupjovimas ir sugrėbimas 1 rub. 50 kap., parvežimas ir sukimszimas vėl tiek. Sutraukus į daiktą turėsime:

tris dienas arimo pavasarį po 75 k. bus	. 2 r. 25 k.
dvi dieni užarimo sėklos	„ „ . 1 r. 50 k.
dvi dieni akėjimo po	„ „ . 1 r. 50 k.
sėjimas ir valkavojimas	0 r. 50 k.
nupjovimas ir sugrėbimas	1 r. 50 k.
parvežimas ir sukimszimas	1 r. 50 k.

Isz viso nudirbimas aviž. deset. 8 r. 75 k.

arba apskritai 9 rublius.

Desetiną rugių vidutino gerumo nupjauna vienas kirtėjas su rinkėją per dvi dieni; rokuokim' jiems ant dienos po 1 r. 50 kap. per abudu; suvežimas ir sukrovimas du rubliu. Isz viso turėsime:

dvi dieni pjovimo po 150 k. bus	3 r.
suvežimas ir sukrovimas	2 r.

Isz viso 5 rub.

Pudymą ariam' tris sykius; rokuojant, kai vasarojū, po tris dienas ant desetinos ir po 75 kap. už dieną, turėsime už arimą pudymo per metus 6,75 kap.. Iszvežimas mėszo pagal tolumą; jeigu daleisime, kad isz namų lig dirvai ketvirta dalis vorsto, tai viens darbininkas, pats prisiveždamas ir varinėdamas, iszvež 10 valkazių. Skalsindami mėszlą daugiau nevežam, kai 20 valkazių ant desetinos; tai-gi ant to iszeis dvi dieni vežimo ir diena kratymo; už tą darbą reikia parokuoti 3 rublius. Akėjimas tris dienas po 75 kap. Turėsime:

9 dienas arimo po 75 kap. už dieną, iszviso	6 r. 75 k.
3 dienas akėjimo po 75 kap.	2 r. 25 k.
2 dieni vežimo mėszo ir iszkratymą	3 r. —

Isz viso 12 r.

Tokiu budu iszdirbimas kiekvienos desetinos po trims laukais įveikia ukininką ant $9 + 5 + 12 = 26$ rublių.

Ukininkui, dirbancziam žemę, iszrodo, kad 26 rubliai už iszdirbimą vienos desetinos po kiekvienam laukui — geras užmokestis. Teisybė, kad apsiima dirbti pigiaus; bobiliai, iszvažiuodami ant uždarbio į miestą, gauna iszdirbininką už 16 arba 20 rublių ant trijų desetinių; bet

toks išdirbininkas, metus padirbęs, ant antrą atsisako. Praszyti 30 rub. nediršta, o už 20 negal dirbti. „Pernai buvai Kataszavę ant uždarbio, o kodėl szimet nevažiuoji“? klausiamo vieno bobilio, „per tai nevažiuoju, girdi, kad szimet nēr kam žemės dirbti; svetimas praszo už išdirbimą tiek, kiek žemė neatnesza“. Iszrodo, kad uždirbti ant dienos su savo gyvuoliu 75 kap. prie arimo, arba pusantro rublio prie mėszo vežimo tai geras užmokestis o ant tikro galo iszeina, kad uždarbis tas geras atliekamam laikę, darbo-gi laikę nuo tokio užmokeszio bus arkliukas sziaudinis, ir pats artojas vos silpdamas nesz žagrę. Po dvarus tulose vietose yra budas, kad randauninkai palivarkų ir mažų gyvenimų apart mokeszio arandų dirba dvaro laukuose margius. Dvaro margis-tai yra desetina žemės. Taigi randauninkai, turintieji dideles szejmynas, apsijem dirbti margius tiems, kurie turi mažas szejmynas, ir už išdirbimą margio pudymo, margio rugių, ir margio vasarojaus mokas lig 25 rublių. Tas parodo, kad ir mūsų iszrokavimas 26 rub. nebus perdaug.

Jeigu nuo desetinos rugių parveszi szeszius vežimus, o nuo desetinos vasarojaus — keturius, tai jau bus nemenkas užderėjimas; galėsi gauti penktą grūdą, o su tokiu užderėjimu ukininkas nē girias nē skundžias. Ant ryto iszkulant ar tai rugių, ar vasarojaus po vežimą, rokuojant ką vertas iszkulimas ir iszvėtymas per rytą, mažiau negalim padėti, kai 60 kap. Taigi iszkulimas tų dviejų desetinų vertas 6 rub.

Sutraukus į rokundą visą iszdavimą ant trijų desetinų, rasime:

Iszdirbimas	26 r.
Iszkulimas ir iszvėtymas	6 r.
vertė sėklos rugių ant desetinos	7 r. 50 k.
vertė sėklos avių ant desetinos	6 r.
mokesčiai vieszpatystei už 3 deset. po 2 r.	
nuo des.	6 r.
užlaikymas ir atnaujinimas triobų	4 r.

Isz viso 55 r. 50 k.

Pažiūrėkim dabar, kiek galima gauti iš desetinos rugių ir vasarojaus. Vidutiniai geruosę metuosę, kada ukininkas nė skundžias, nė girias su užderėjimu, gaunama penktą grūdą, pasėjus rugių tris purus prikul penkiolika, avižų iš szesių gauna 30 purų.

Penkiolika purų rugių po 2,50 k. bus . . .	37 r. 50 k.
trisdeszims purų avižų po rublį	30 r. „
	<hr/>
	Isz viso 67 r. 50 k.

Szitas rekundas rodo, kad pajėmęs išz ukės nuo trijų purų sėjimo 67 rublius, reikia ant tos paczios žemės išzleisti 55 r. o lieka 12 rublių; o jei turi laukuosę sėjos 18 purų tai tavo ukė duoda 78 rublius ant metų gryno pelno. Ant dienos išzpuola 20 kap. Su joms maitink paczią ir augink vaikus; o pats už darbą nuo tamsos lig tamsai turi tiek, kiek bernas; pavalgyti — sausų barszczių ir 30 rublių ant metų, ant bankrutkų. Prie tokių išzlygų reikia gyventi labai vargingai, ir vargingai turi auginti į savą vietą. Septynesdeszims rublių gryno pelno liekti nuo lauko 18 purų sėjos tiktai tada, kai ateina penktas grūdas; bet jis retai ateina, viena vasara litvinga, užtatai ir nederėjo; žmogus laukia kitos, bene bus geresnė; antra — sausa, vėl nederėjo; treczia but gera buvus, tiktai vienas smarkus lietus priplakė vasarojų ir rugius, o apygeriai metai atsitinka įkratais. Įtresztiems dvaro laukams nevodyja nė giedra, nė lietus; ten blogi metai esti įkratoms. O mokeszczius spiria mokėti, ukininkas mažina karvių, parduoda nupenėtą kiaulę, szejmyną palikdamas su sausą duoną. Gaspadini parduoda audimus (per ką dabar teip audimai atpigo), o piningų vis neužtenka. Kam arti didelis dvaras, tas eina į dvarą dirbti už 20 kap.; kiti priemiesto vežioja tavorus, kiti prie girių, vežioja medžius prie upių ir gelžinkelijų, visur žmogus gauda graszį, kur įmano, o tas uždarbis tiek suszelp, kiek gurksznis vandens troksztantį; neduoda numirti, bet ir atsigauti neduoda. —

Tai ką-gi daryti, kaip išzlipti išz tos vargo duobės? O-gi sėti dobilus, auginti karves ir versties su pienu; išz pievų dirbti dirvas, išz dirvų vėl pievas. Kaip išzrokavom

pelną nuo dirvos, javais apšėtos, teip iszrukuokim' pelną nuo dirvos, dobilais apšėtos.

Dobilus galima laikyti trejus metus; apsėjęs ant desetinos rugių, pjausi dobilus pirmus metus vasarojaus laukę, antrus — pudymę, o trecius — rugių laukę. Prie dobilų tyrą pudymą laikyti nereikia: po jais žemė iszsipudymauna. Kad sėdamas javus, du lauku arei — nuo dviejų pjovei; cze nearsi nė vieno, o pjausi nuo visų trijų. Sėsi ant desetinos penkius gorčius, bus 3 r. 75 kap. arba 4 rub.; nuvalymas pirmos žolės gal įkasztuoti 5 rublius, o antros tris rublius ant desetinos; isz viso: 8 rubliai, o per tris desetinas bus 24 rubliai.

Sėkla	4 r.
Nuvalymas trijų desetinių	24 r.
Mokestis vyriausybei po 2 r. nuo desetin.	6 r.
Triobos dėti szienui	4 r.

Isz viso už tris desetinas 38 r.

Isz menko užderėjimo dobilų gausi nuo desetinos pirmos žolės 8 vežimus, o antros 2; imant abelnai nuo tos desetinos, kur pjausi pirmus metus imsi daugiau; nuo tos, kur — trecius metus, imsi mažiau; per visas rukuojant po 10 vežimų nuo desetinos ant metų. Tai jau avižų žemei. Ten kur sėji bulbes, kviečius ir miežius, imsi ir po 20 vežimų. Tokiu budu nupjovęs po desetiną kiekvienam' laukę, gausi nuo trijų desetinių mažiausia — 30 vežimų arba 90 birkavų, lyginant į piningus po nebrangią prekę po 2 rub. už birkavą, turėsime isz trijų desetinių 180 rub., o atmetus 38 rub., pirmai surukuotus, turėsime gryno pelno 142 rubliu isz lauko nuo trijų purų sėjaus, arba nuo vienos desetinos po kiekvienam lauku.

Iszrokuodami javus, sakėm, kad gaunam penktą grūdą, bet tiek daug retai gauni; rokuodami dobilus, sakom, kad gaunam 10 vežimų isz desetinos, tiek maž vėl retai gauname tankiausia — 15 vežimų ir tadą bus isz dobilų desetinos gryno pelno 270 rub. Melas, sapnas, svajonė! sakys skaitytojas, žiurėdamas į tą iszrokavimą; bet tik padaryk drąsą, apsėk dobilų desetiną po kiekvienam lauku, o kai pripildysi daržinę ligi zalabų, kai pamatysi, kad turi tiek szieno,

kiek niekad, tadą pats rokuosi ir stėbėsis, o tų rokundų ne sapnu, ne svajonę nepavadinsi.

Dobilai negal grįžti į tą pacią vietą pirmiau, kai po šeszių metų, pertai, jeigu ukininkas laiko tris laukus ir kiekvienam' laukę turi po šeszes desetas, tai dvi desetini rugių lauko gali apsėti dobilais ir laikyti juos trejus metus. Tokiu budu po kiekvienam lauku turėsi po dvi desetini dobilų, o per visą turėsi šeszes desetas, arba treczia dalis lauko bus užimta dobilais. Pakol kitas dalis perlaikis dobilas po trejus metus, iszeis šeszeri metai, ir po tų grįsz vėl į pirmutinę vietą. Jei turėsime apsėta dobilais šeszes desetas, tai rokuojant nuo desetinos po 15 vežimų, gausime isz viso lauko 90 vežimų arba 270 birkavų arba 2700 pūdų.

Dabar parokuokiam, kiek galima užlaikyti karvių su tiek paszaro. Gerai karvei reikia duoti 30 svarų dobilų szieno ant dienos o metai turi 365 dienas; per kiaurus metus ne szersime per tai, kad atsitiks paganyti po rugienas, po vasarojieną ir po atolus, tiktai tokių dienų ne daugel bus, iszviso galim parokuoti porą mėnesių, atliks deszimts mėnesių arba 300 dienų, kuriose jau reik szerti dien į dien po 30 svarų ant dienos. Szerdamas teip gali iszlaikyti dvyliką karvių; isz tų gali milžti asztuones, o kitos tegu bus priauganczios.

Kas laiko karves ant pieno ir jas lig socziai szeria dobilais, tas stengsyz turėti tokias tiktai karves, kur per 8 mėnesius duoda ne mažiau, kai tris gorczius pieno ant dienos; tokia karvė dar gauna su gėralu gorczių sėlynų (klinių). Menka ukiszka karvutė, ant kratinio užauginta ir maitinta, kad ją paskui ir ant gero paszaro pastatysi, trijų gorczių pieno neiszduos pertai, kad pritaisai dirbantieji pieną, jos viduriuose menki ir ne iszlavinti. Gerai padarysi, jeigu pirksi telyczias isz dvaro, kur karves gerai szeria, ir dvaras pienu verczias, ir imsi tiktai tokias, ką nedėlias ugio sveria ne mažiau, kai szimtą svarų; augindamas neįblogik, tai dviejų metų jau bus melžiamas, o su trecziu versziu jau bus subrendus karvė ir duos po tris goreczius pieno. Rokuojant pieną po 8 kap. ant

gorcziaus, melžant 250 dienų ir po 3 gorczius, nuo vienos karvės, įjeis apie 60 rublių, nuo tų 60 atmeskim 20 rub. ant sėlynų, tai liks 40 rub., o nuo 8 kar. 320 rublių gryno pelno ant metų.

Padaryk teip, ukininke kaimietei, o pamatysi, kai pienu patvinsi, atsigersi jo į valią, ir sakysi „piens man už nieką, vandens vietoj' asz jį ar geriu, ar negeriu“!

Kai turėsi paszarą ir karves, tai pats iszmanysi ir geriau pasielgsi, negu cze paraszyta. Jeigu netoli dvaras, kur su maszyną (vilpsztinę) suka piena, ten galima parduoti saldų piena tuoj pamilžus, ir toks vertimos geriausias: nereikia darbo sviesto dirbimui, nereikia sudinų, ledaunės, nereikia po turgus važinėti su sviestais ir suriais, ani žinoti jų prekes, — tadą iszveži, kad melži, ne piena, bet kapeikas. Kur tokio dvaro arti nėra, ten reikia isz pieno dirbti sviestą, ir moterims darbo lig valiai yra; žinoma, darbas szitas malonus, ne nuobodus. Pasukoms ir iszrugoms užauginsi ir nupenėsi kiaules; ganyti nereikia, tegu bus uždarytos; pristatyt tiktai joms į kutę dobilų szėką, o augs, kai isz pieno plauks. Pienas rudenį ir žiemą nelyginai brangesnis yra, negu pavasarį ir vasarą; todėl gerai butu atvaryti versziavimusi karvių į rudenį, pelnas butu didesnis.

Jeigu dobilai geriau už javus, tai jų reikia sėti kuodaugiausia, bet daugiau, kai vieną dalį, lauko negali užimti; dvi dali turi atlikti be dobilų, o tas reikalingas yra, kad dobilai negrįztu į tą paczią vietą ankszcziau, kai į szeszeries metus; bet gali dar vieną dalį užimti motiejukais (matagrasais), o treczia dalis tegu liekti vasarajui, pudymui ir rugiams. Motiejukai neiszduoda tiek, kiek dobilai, o visgi geriau, negu jadas; nuo motiejukų nėra atolo, vieną žolę tegali pjauti, ir tos mažiau, negu dobilų; galima sakyti, nuo jų pusė pelno priesz dobilą.

Kur kaimas iszsiskirsti į kolonijas, ten sviestas sėja dobilus ir gerai iszeina; sėja, ką nori, verczias, kaip nor, ką dvaruose mato, tą pas savę padaro, o dar ir geriau. Kaimuose to negalima. Sakytumem, visi skirstykities į kolonijas; tiktai iszsiskirstyti nepigu; daug dar laiko iszeis,

pakol bent diduma Lietuvos kaimų išsiskirstys; o mes sakom neleiskit gyvuolio į lauką be žmogaus, sėkit dobilus, o bus ramu gyventi kaimoje. Žinoma, kad nėra svietę tokios kaimos, tokios draugijės ukininkų, kuri iš sykio, vienu balsu sutartu ką nors ir padarytu; tegu tartu naudingiausią daiktą, visadą atsiras jei ne pusė, tai mažesnė pusė, ar bent keli žmonės, kad priesztariaus. Kas dar aiskiau, kai tas, kad nereikia laikyti vagies savo draugijoje, vienok, kai daro sutarimą apie išvarymą vagies į kitą krasztą, visadą atsiranda balsai po vagium: „tegu, girdi, bus, daugiau nevogs“.

Teip ir prie kiekvieno daikto, taip ir prie sėjimo dobilų, vieni norės, kiti nerorės, vieni tuoj supras ir norės, kiti negreitai supras ir negreitai norės. Ukininkas, kuriam Dievas davė daugiaus iszminties ir aiskesni supratimą, vilkte vilks kitą į savo pusę, nelyginant, kad sukinkytum arklį su jaučiu, tai toki pora nebėgtu teip greitai, kai pora arklių: jautis tramdytu arklį, bet pats visgi turėtu prie arklio bėgti greicziau, negu vienas. Teip ir ukininkas kaimietis, norėdamas ką daryti, susitramdys — kiti jį pritur, bet už ta jis kitus jaudys ant krutėjimo.

Jeigu koks ukininkas nieko neįveiktu, negautu terp kaimynų draugininkų sėjimo dobilų, tai jam iszpultu padaryti, kai, girdėjom, daro tulas kunigas. Tasai kunigas turi žemę parėžiui su laukais ukininkų-parapijonių; tai jis negalėdamas nė prikalbėti, nė prispirti savo kaimynų prie sėjimo dobilų, jėmė sėti visą savo lauką dobilais vienas, apsėdavo visus rugius, palikdamas tiek žemės, kiek reikės kitam metui bulbėnų. Kai rugius nupjauna, nuvež ir užleidž rugienas gyvuoliais, tai ir jo dobilus nuėda — nelieka nė žymės, kad cze dobilai sėti. Kitą metą, kad kaimiszkiei sėja vasarojų, jo dobilai kilo, augo ir nežymu, kad cze pernai rudenį jie buvo visai nuganyti; atėjus laikui, pjauna vieną žolę paskui kitą, o suvalęs dobilus tuojaus suar' lauką. Ant trecių metų, jau cze pudymas, po pudymo rugiai, o po jais vėl dobilas. Tokiu budu cze nėra vasarojaus, o dobilai grįžta į tą paczią vietą, kas treti metai, ir tankiai grįždami vis-gi der, pertai, kad po vienus metus dirvoj' tēesti.

Kaiminas.

Katun

Garsas.

Ką ten prieszas žada rengt?
 Engt, engt, engt!
 Ką jis nori padaryt?
 Ryt', ryt', ryt'!
 Ar sarmatos neturės?
 Ės, ės, ės!
 Lygiai koksai gyvuolys? . . .
 Lįs, lįs, lįs!
 Mus begėdiszkai užklups? . . .
 Lups, lups, lups!
 Musų kraujo prisigers? . . .
 Gers, gers, gers!
 Kningas, laikraszczius uždraus?
 Raus, raus, raus!
 Ir mes busime tamsoj'? . . .
 Oj, oj, oj!
 Rasim džiaugsmą tik sapnę? . . .
 Ne, ne, ne!
 Kas-gi mums belieka? Laukt?!
 Augt, augt, augt. —
 Purint žemę, nesibart —
 Art, art, art
 Nei adynos nesilsėt —
 Sėt, sėt, sėt
 Mokslo szviesą žmonėms skelt —
 Kelt, kelt, kelt, —
 Iki galą barbaras
 Ras, ras, ras,
 Ir jø rėdymas gražus
 Žus, žus, žus,
 Ir jis pats sau po velniais
 Eis, eis, eis! . . .

A. J.

Muravjovo aukos.

(*Tikras atsitikimas.*)

Javaraunos sodžius tuom nusidėjo prieš Muravjovą, jog netoli nuo jos maskoliai atrado pakartą sznipuką, arba donoscziką (denuncijantą). Ant to paties raporto, kuriame apie pakaruoklį buvo žinia, Lietuvos general-gubernatorius Muravjovas paraszė trumpą, aiszkę nusprendimą szeis žodžiais: „Sielo okružit, siem czelowiek iz mołodych w prisutstwiu wsiecz żytelej powiesit, wsiakoje imienije wsiech žitelej ograbit, sielo w prisutstwiu wsiecz sożecz, ostalnych żytelej bez izjatija etapnym poriadkom wyslat w Sibir!“ (Sodžių apsiausti, septynis žmones isz jaunumenės visu akyvaizdoje pakarti, visą visų gyventojų turtą iszplėszti, sodžių visų akyvaizdoje sudėginti, likusiuosius gyventojus be iszimties per etapas iszsiųsti į Siberiją).

Du szimtu kazokų ir dvi pėscziųjų rati iszsiųsta buvo iszpildymui dekreto.

* * *

Javorauna, gražioje vietoje stovinti, anoje baišioje dienoje buvo ką tik nubudusi isz miego.

Rudens diena buvo giedri; ankstie apie saulės tekėjimą szen-ten regėjos dumai isz kaminų; kur-ne-kur sugirgždėjo vartai, ir piemuo iszvarė bandą ant ganyklos; isz keleto kiemų iszėjo mergaitės su viedrais vandens parnesztų, — visoje kaimoje buvo tylu, vos tik pradžia krutėjimo. Vyresniejie kilę isz patalo, poteries kalbėjo; mieguisti vaikai kasėsi, ant peczelės tupėdami; pasuoliuose į kamuolį susirietę szunys gardžiai tebemiegojo.

Ulyczgalyje stovi medinė graži bažnytėlė, už bažnycios kapai, szalyje — klebonija. Kunigo gyvenimas iszrodė baisiai: langai iszdaužyti, duris iszlaužtos, sienos nudraskytos, troba — tuszczia, ant kiemo valkiojas sulaužyti baldai, popiergaliai ir szaparai. Tuojaus matyt, cze maskolių apsilankyta ir maskoliszkai pagaspadorauta: kunigą iszvilko į Siberiją.

Ulyczią eina senelis, mažą vaiką vedinas už rankos. Matyt, į bažnycią keliauja. Senelis eina pamažu; pamažu

ir vaikelis szalip jo dripsi, senelis ilsis, vaikelis nerimsta, dairoi į bažnyčią; ant galo, parodė kažką su pirszcziuku ir greitai pabėgo prie durų.

Prie durų klupėjo jaunutė mergiszka, szalip jos stovėjo dyka milžtuvė. Vaikelis atsiklaupė prie jos, sudėjo rankutes poterius kalbėtu, bet vietoje melsties, dairėsi tai į klupojanciją mergiczką, tai į senelį, užpakalyje pasilikusę.

Atsikasė ir senelis. Puolė ant kelių, palenkė galvą lig žemės, paskui iszsitiesė, iszkėlė rankas augsztyti ir pradėjo karsztai melsties.

Tolie kažkas suriko. Mergiczka, ką tik pabaigusi savo maldą, atsikėlė, pasijemė milžtuvę ir jau ruoszsė eiti, kaip iszgirdo antrą kartą jau aisztkiai rėkiant. Mergiczka iszbalė; milžtuvė isz jos rankų iszkrito. „Senel!“ prabilo persigandusi: „tai kazokai! tai jų szis asztrus žvėriszkkas rėksmas! Vėl mums nelaimę atnesza!“ „Eik namo!“ atsakė senelis ir rumtai toliaus meldies: „Tavo, Vieszpatie, szventa testojas valia!“

Mergaitė nuėjo arba teisiaus pabėgo. Rėkavimas vis arcziaus girdėjos; ant galo, pradėjo szunįs loti ir kaukti; iszgązdinti gyvuoliai supuolė atgal į sodžių ir, kaip pabludę, puldinėjo po ulyčią, o žmonės iszsislapstė po namus.

Tuotarpu isz visų pusų bjaurus kazokų staugimas: urra, urra!! umai įkrito į ausis ir pervėrė szirdis.

Kazokai apsiautė visą kaimą, o paskui, virszininko vedami, įpuolė į vidų; akimirkoje iszsiskirstė po visą kaimą ir sustojė po du prie kožnos grįczios. Vieniems stovint ant sargybos, kiti įsilaužė į vidų, iszvarinėjo gyventojus, plakdami juos su nagaikomis; lignonis ir senus be jokio atžvilgio už plaukų ir kojų vilko laukan.

Persigandimas buvo teip baisus, užpuolimas teip netikėtas, jog visi maž-ne žadą užkando; kits negalėjo suprasti, ką reiszkia tas užpuolimas; kits nedasimislyjo, kas-gi stosys toliau. Kadą visus juos kazokai, kaip ką užtiko, iszvedė už sodžiaus ir apsiautė, kadą sukabinėję gyvuolius ir arklius kažkur iszvedė, kadą visų namų turtus suvertė į vieną vietą, kadą, ant galo, virszininkas perskaitė jiems dekretą, kraugerio Muravjovo iszduotą, — tadą tik

juos perjemė baimė, persigandimas ir neapsakomas gailėsis. Moteriszkosios laužė rankas, vaikai verkdami glaudės prie motynos, jaunieji iszblyszko, nes nei vienas nežinojo, ant kurio kaklo užsiners kilpa, kurs bus kruvina auka maskolių. Tiktai senesniejie, pasiduodami pergalcincziai sylai, rumtai ir narsiai turėjo savo galvas iszkėlę ir laukė, kas bus. „Neverkkite!“ sakė saviesiams: „tegu stosys dangaus valia! Dievas teisingas: greicziaus ar vėliaus atsiųs jiems asztrią bausmę!“ ir ramiai be burgėjimo laukė savo nelaimės, kurią sutaisė jiems Muravjovas.

Javorauniecziai nemokėjo pasakyti pavardę perdetinio tos prakeiktos szaikos, bet su visais iszgaliais apraszė jo iszvaizdą. Sakė, majoras buvęs jaunas ir gražus ponas su delikatnu veidu, bet teip asztrus ir teip baisus, jog tur but buvo koksai caro giminaitis. Žmonės kartais daug permato. Tiesa, nebuvo tai kunigaikstis cariszko kraujo, bet buvo tai vienas isz caro tarnpalaikių, isztikimą ir narsių plėszikų ir galabytojų.

Pintiniais suspaudė arklį, prijojo prie burio jaunumenės, atskirai kazokų apsiausto, ir mosterėjo. Prijojo kazokai. Majoras kožną jaunikaitį perdurė akimis. Nelaimingi jautė artymą savo smertį, stovėjo, kaip stulpai, iszblyszkę, kaip numerėliai, retkarcziais tik dirsterėdami į buri savo tėvų, motynų ir seserų. Nelaimingos motinos laužė savo rankas, aimanavo ir balsu verkė: nežinojo, kurių sunų kris auką; smertinai nuvargusios, drebėjo isz baimės. Mergaitės negalėjo susiturėti nuo verksmo, o vaikeliai? Stovėjo ir stebėjos.

Pons Majors sotino savo akis baimę ir iszgąscziu, kuri padarė; gėrėjos sopuliu, padarytu žmoniszkoms esybėms. Akimis tyrinėjo kiekvieną jaunikaitį; rodės, norėjo iszrasti dar skaudesnę kanczią. Ir vėl mosterėjo kazokams ir rodydamas su pirsztu, tankiai pasitaisydamas, po kelius kartus permaintydamas vieną ant kito, ant galo iszrinko szauniausius 7 jaunikaiczius, paliepė pavesti szalin ir stipriai juos sergėti.

„A tepier“, suriko kitam buriui kazokų rodydamas kaimą: „tepier, mołojcy, sożecz eto gniezdo“!*)

*) O dabar, vyrucziai sudeginkite szitą lizdą!

Kazokai, staugdami: urra! susilenkę ant arklių iszjodinėjo į visas szalis, ir nepraslinko kelioka minutų, kaip jau visa kaima, visos trobos liepsnosę pasinērė, o į padangę vertėsi ir kilo tirsztų dumų kamuoliai, tai pilki, tai mėlini, tai tamsūs ir juodi, kaip duszios smaugėjų Lietuvos.

Iszvydus tokį žvėriszkumą, nutilo moteriszkių verksmas: galeszcio jausmą užstojo noras atmonijimo; isz tulų nelaimingų lupų iszsiveržė keiksmas. Pons majors, tarpę maskolių budamas, dairės į tas vietas, isz kur girdėjos piktžodžiavimai jam, velniskai szypsojos ir tylėjo: jis ruosžė dar smarkesnes kanczias.

Uždegėjai sugrižo su raportu. Pons majors truko biszki, bet greitai suriko ant savųjų, kad ukininkams paduotu kilpas dėl jų paczių sunų. Kazokai prineszė jiems paruosztus szniurus. Ukininkai su paniekinimu pažiūrėjo ant tų įnagių, budeliams pritinkanczių, paskui, sunėrę rankas ant krutinės, palenkė galvas ant szono ir tylomis stovėjo, rodydami, jog nieko nebebijo, jog viso pikto laukia.

„Czto eto“? suriko pons majors, pridedamas daugybę burliokiszkių keiksmų „po maternu“: „razwie oni niechotiat? Bazwie želajele, czto by ja weliel was prinuždat“? (Kas tai? ar jie nenori? Ar norite, kad asz jus priverszcziu?) Paklausė, rodydamas nagaiką. Tada vienas isz rumtų senelių drąsiai tarė majorui: „Iszplėszei mums viską, sudeginai mums namus, liepsnomis nuszlavei kaimą...“ O rodydamas ant gaisro: „tai tavo darbas! žiurék! Nori atimti ir vaikus? Jei turi valią, kankink arba liepk kankinti ir juos, ir mus. Apsirinki vienok, mislydamas, jog koku norint nožmumu priversi mus prisidėti prie bjauraus tavo darbo“?

„Eto buntowszczik“! (tai maisztininkas) apsiputojęs suriko majors ir pridurė, atsigrėždamas prie kazokų: „wziat jego! pletniami jego“! (imkite jį! ryksztimis jį!) ir kazokai, nuszokę nuo arklių, pagavę senelį, parvertė ant žemės; vienas atsisėdo jam ant galvos, kits ant kojų ir jėmė be mielaszirdystės plakti su nagaikomis.

Nei vaitoti nesuvaitojo senelis, nesuriko isz skausmo. Kad majors suriko: „budet“! (užteks), senelis-gi nesikėlė ir nekrutėjo, per kazokų burį pralindo jauna mergiczka, su aszaromis puolė prie senelio, bet senelis buvo nebegyvas; senelis plaukė savo kraujuosė.

Ant pono majoro smertis vieno žmogaus nepadarė nėjokio įspudžio. Liepęs mergaitę po nevalią nuo senelio nuvesti, gudiszkai ją paramino: „niczewoś, niczewoś! chorocheńkuku mordu imiejesz Sibiri mołodecy choroszi...“*) pridurė, kalbą patempdamas, ir umai pasukė arklį į szalį, paszaukė: rebiata! ir nurodęs ant burelio septynių jauni-kaiczių, iszrinktų ant smerczio, liepė pradėti pildymą dekreto.

Pusė szimto kazokų nuszoko nuo arklių, kurius padavė pasergėti savo draugams.

Kelias į Javorauną buvo apsuodintas medžiais. Kazokų virszininkas iszrinko septynis medžius, po kiekvienu liepė pastatyti po jaunikaitį, paskirtą ant smerczio, su surisztomis užpakalyje rankomis; ant kiekvieno medžio liepė užlipti po vieną kazoką su szniurais, o visus žmones apsiausti vaisku ir pastatyti, atvedus art vietos egzekucijos, teip, kad turētu regėti pakartuosius. Nelaimingi Javorauniečiai! Sziurpulys kratė jų kunus, nuliudimas szirdis jų ėdė, o reikia veizdėties, kaip mirszta jų sunus, broliai ir mylimieji; baisybę perimti, — negalėjo ant kojų iszsiturėti. Įdrišę gimdytojais praszė koriko, kad daleistu jiems atsisveikinti su vaikais, palaiminti juos tėviszką savo ranką ir paskutinį kartą pabuciuoti juos, bet virszininkas trumpai atsakė: „etawo nienado“! (to nereikia) ir nusigrįžė nuo jų; o kad tėvai praszė pakviesti kunigą iszklausymui paskutinio nelaimingų aukų iszpažinimo griekų ir suvienijmo jų priesz smertį su Dievu, tadą gudas su didžiausią nekantrybę suriko: „Poszli won! etawo wowsie nienužno“! (Eikite szalin! to visiszkai nereikia) ir davė ženklą kazokams. Akies mirksnyje užsinėrė kilpos, ir nepraszlinko poros minuczių, kaip jau visos septynios aukos kybojo ir su smercziu kariavo.

*) Nekas, nėkas! gerą snukį turi... Siberijoje vaikinai geri.

Du tuoj po pakorimo nutruko ir krito nuo augszto ant veidų. Kad kazakai pakėlė juos, kraujas jiems pludo per gerklę ir nosį, nežiurėdami į tą, jau pusgyvius vėl užtraukė ant medžių ir pakorė.

Gilus: ak! ir vaitojimas iszsiveržė isz javorauniecių krutinės, regint tokį nožmų pasielgimą, bet apie gelbėjimą nelaimingų arba pabaudimą burlių nei mislytį negalėjo, nes visi terp szaudyklių stovėjo; prakeikimą tiktai siuntė budeliams. Majoras pasitikėdamas ant savo galybės, ir labai užimtas savo darbu, gerėdamos iszvaizdą pakartųjū, ant siaubimo ir vaitojimo ne atgrėžė savo atydos. Veizdėjos jisai ant iszprukusių pakaruoklių akių, ant mėlynų, skausmu iszkraipytų jų lupų ir juodų veidų, ant krutinės kuri iszsikėlė augsztyt, tai vėl giliai įdubo, ant surisztų ir susukiotų rankų, ant virpiančių kojų, ant kiekvienos drebančios gįslos ir ant viso kuno, kurs, kariaudamas su smercziu, sukiojos szen ir ten.

Nelaimingi javoruviečiai-gimdytojai, jau ir be to prislėgti sopulio! Galva jiems sukės, akysę pažaliavo. Nusigrėžė į salį, kad nematyt, kaip kenczia ir mirszta jų vaikai kurie-ne-kurie ir isz kazokų žiurėjo į kitą szalį; mat, ir jų žvėriszką szirdį perveikė ta nelaimė nekaltų žmonių; vienas tik majoras ilgai, ilgai, lig paskutinės valandos nenukreipę savo akių nuo nekaltų aukų; jis sotino savo akis mirimu Lietuvos muczelninkų.

Kad sustojo konvulsiniai drebuliai, pons majors atsigrėžė ir žvilktėrėjo ant kaimos. Nors szienas ir sziaudai greitai sudegė ir kurie-ne-kurie triobesiai jau sukrito, vienok kaimos vietoje rodės ugnies jura. Viską ugnis apėmė; isz po jų nieko nebegalėjo beiszgelbėti. Tada majors liepė keliauti. Visus gyventojų iszgabeno į Siberiją, nedaleisdamas nei pakartųjū palaidoti. —

M a l d a.

Kad manę spaudž dalis verksminga
 Ir baigia blest ugnis szirdies,
 Asz vieną maldą stebuklingą
 Kalbu tyliai isz atminties.

Ir praded veido rukszlės dilti
 Ir skaitlius mažinas skausmų;
 Prie Dievo duszia jema kilti
 Ir jieszko dangiszku jausmų . . .

Ir nuo pailsusios krutinės
 Nuslinksta, it akmuo sunkus . . .
 Ir vėl asz nebusimines,
 Ir vėl nuszvinta man dangus.

Margalis.

K r e g ž d ė.

(Mythologiszka pasaka).

Vieszpats Dievas, paskandindamas žmonių giminę visuotiniame tvanę, užlaikė Nojų ir tris jo sunus didžiamę ziepyje (laivę). Szėtonas, norėdamas ir juos nuskandinti, pasivertė pelę ir, užlindęs į mažąjį to ziepio kambarėlį, pragriaužė skylę. Tą paregėjus, gyvatė — szmakszt ir užkiszso su savo uodegą ir iszgelbėjo laivę esanczius.

Nojui isz laivo laimingai iszėjus, V. Dievas paszaukė prie savęs gyvatę ir tarė: už tat, kad iszgelbėjei gyvių giminę nuo paskandos, apsirinkt sau kurį noris isz jų, o asz tau atiduosiu aną ant maisto.

Gyvatė, iszpraszius laiką apsimislijimui, pasikvietė kuisį (uodą) pasakytų, kurio gyvuolio kraujas yra skanesnis. Kuisis, isztyręs visokių gyvuolių kraują, lekia pas gyvatę ir kelyje susitinka su kregždę.

— O kur tu teip greitai leki? — Paklausė jį kregždė.

— Matai, — atsakė kuisis: gyvatė pasiuntė manę isztirtų, kurio gyvuolio skanesnis yra kraujas; taigi isztyręs lekiu anai pasakytų.

— O kokio-gi gyvuolio skanesnis kraujas?

— Isz visų gyvuolių skaniausį esantį radau žmogaus kraują.

Tą iszgirdusi, kregždė kibo kuisiui už liežuvio ir isztraukė aną su visu gomuriu. Kuisis po to tiktai zirzė, nei žodžio nebegalėdamas isztarti. Lekia tadą kregždė kartu su kuisiu persakytų gyvatei, kieno kraujas yra skaniausis.

Gyvate, iszvydusi kuisį, dideliai pradžiugo; bet kad paklausė, kieno kraujas yra visų skaniausis, kuisis tiktai zirzė ir nei žodžio pasakyti negalėjo. Tadą prisiartino kregždė ir pasakė nuo kuisio girdėjusi skaniausį kraują esantį — varlės kraują.

Gyvatei praszant, V. Dievas atidavė jei ant maisto varlę. Gyvatė, paragavus, atrado varlės kraują ir szaltą ir labai neskanų esantį, ir teip ant kregždės supyko, jog kibo aną praryti, tik nepavyko: nutvėrė kregždę už vidurio uodegos ir tik iszrovė keletą plūksnų.

Nuo to laiko kregždės nuodega paliko pusiau perskelta, o gyvatės iki sziam laikui tebesimaitina — varlėmis.

Karbonarius.

Isztremtojo rasztai isz Spasko.

(Toliaus).

1876 m. gruodžio 20 d.

Tunka ir Irkutas*).

Nuog Sijamo ima pradžia
Isz pakojų apsczio medžio
Tunka, upis skromna, maža.
Pradžioj' koją vos tik dažo,
Paskui auga, augsztyn kyla,
Griausia krasztus visą sylą,
Kloja lovą vis gilesnę
Kožnu žingsniu, ir didesnę.

Dairos visur, apsisukus,
Kaipo jaustu, jog netrukus
Prajus lomą: placzią balą'
Iszpuls brukties jai, ant galo.
Slenkia tykiai sau spakaina,
Vienok jauczia, jog bus vaina.
Ir per krumus, ir pieveles
Sveikin' žiedus ir žoleles,

*) Szis rasztas iliustruotas; perstato Tunkos apylinkes: miszkus, buriotų gyvenimus, cerkves, upes: Tunką ir Irkutą ir namelį su paraszū: cze gyvenau. Tunkos miestelis buvo tai vieta isztremimo kunigų 1863 m. (Siberijoje).

Duoda kožnam saldžią rasą,
 Kaskarts toliaus kelią kasa;
 Sveikin' kožną mielą lapą,
 Atim' atgal gardų kvapą.
 Abi szali labai myli —
 Gładžias prie jos, nors ji tyli:
 Murmėdami, lend raveliai,
 Lend szaltiniai ir upeliai.
 Pilna žvėrių aplink sukas,
 Jieszko peno, gerti brukas.
 Paukszcziai supa, lakst ant oro
 Ir po viena, ir po porą:
 Plaukydami ir ant kraszto
 Skanų maistą tur be kasztos.
 Vienur žvėjai žuvis gauda,
 Kitur sziauliai paukszczius szauda.
 Vaikai maži meszkerioja,
 Tur zobovą, ten sustoję;
 Kiti blaszkos, szen-ten dairos —
 Mato daiktus, gan įvairius.
 Visad pilna yra sveczių,
 Nepraszytų ir be aczių.
 Kad teip linksma viena plaukia,
 Nieks neskundžias ir neszaukia,
 Kožnam gerai kasdien daro,
 Niekio nestum' ir nevaro, —
 Vienu žygiu, nepajuto —
 Susitiko su Irkutu.
 Nusigandus, liudna žiuri,
 Jog priesz savę galą turi;
 Sustot reikia vienu kartu:
 Negal iszverst tvirtų vartu.
 — Tyki esu; kaip mažesnė,
 Noriu buti pakarnesnė.
 Praszau, duok man kairėj' dalį,
 Sukkis truput' ten ing szalį!
 Vyksva kartu, vienu rėdu,
 Busiu tavo vis susiedu.
 Tykiai plauksiu, nemurmėsiu,

Zgados troksztu, vis tylėsiu:
 Zgada tikra daugal gali —
 Priesz mus suksis vis' ing szalį.
 Asz turėsiu tą patieka,
 Jog tu primsi ing apieka.
 Žadu visur: kaip galėsiu,
 Reikaluose tau padėsiu. —

Susiraukęs, pasisziausęs,
 Kaip ežio virsz pakauszis,
 Vis iszstatęs placzią ausį,
 Irkuts piktas liksziol klausė.
 — Ilga kalba! Man pakako! —
 Su rustybę teip atsako.
 — Tokia mano yra valia:
 Neturėsi czionai kelio!
 Dėl Irkuto yra gėda
 Turėt mažą už susieda!
 Nėpasuksiu ten ing szalį —
 Atgal grįžti vėlei gali!
 Ten rangyties tavo vieta;
 Neszliaužysi po tą svieta!
 Matai anus augsztus kalnus?
 Nusigando mano delnos:
 Kaip trupa ryksztės plonos,
 Teip jų laužiau storus szonus.
 Uolos tvirtos sudrebėjo;
 Akmen's szalin nuriedėjo;
 Medžiai seni, iszkeroję
 Prieszai manę nepastoję!
 Žiurėk ant to augszto kraszto:
 Kerų, szieksztų, kaip prineszta.
 Syla tvirta tikrai buvo —
 Kaip musės. vis sužuvo.
 Kožną viena tai patiko,
 Kas su manim susitiko. —
 Tai pasakęs, įsiražė:
 Žinok, priesz man' visi maži!
 Tunka tyki, visa rusti,
 Tuojaus nor ing snukį grusti.

— Tavo kalba ėda szirdi,
 O Irkute! Ar tu girdi?
 Matei miszkę mažus szernus,
 Vienok didiems leidžia žarnas;
 Smailioms iltims viską kerta —
 Nėra su juom niekam žerto.
 Asztrius nagus turi meszka —
 Bėga nuog jo, miszkas traszka;
 Galings žmogus augsztai stovi:
 But ant žemės jis paliovė.
 Girdi, visur burb' upeliai;
 Lek prie manęs czion raveliai;
 Balos placzios aplink stovi:
 Griausmas didis jau užgriovė:
 Dievas lytų žada duoti,
 Manę silpną pavaduoti.
 Matai, balos, kaip jau griuva,
 Vis aplinkui lend ing kruva,
 Nėra lovoj' manei vietos:
 Jau nebesu susirietus.
 Nors nebusiu tauen lygi,
 Iszpuol printi manę žygyj'
 Lausziu szonus, kriusziu žarnus —
 Tegu les' ant kraszto varnos!
 Žinau gerai, jog pražusiu,
 Tau ing pilvą isgrusiu.
 Grausziu, ėsiu ir draskysiu,
 Kaip tiktai iszmanysiu! —
 Isz rustybės puczias kyla,
 Renk ing kruvą visą sylą.
 Visur verda, juda, kruta —
 Baimę gyviai visi juto.
 Antįs laksto, nebekvarkia;
 Szarkos, varnai tyl', nekarkia;
 Lekia szalin, tup isztoło
 Pajuodavo augszta uola.
 Vienu kartu Tunka hurmu
 Spaudžia, verczia baisiu szturmju;
 Musza sykį, antrą, treczia,

Kaskarts smarkiau szirdį paczia;
 Plyszta szonas, kaulai treszka —
 Szturmas nestoj', visur braszka.
 Kur įmano, visur lenda,
 Placzia augsztą skylę randa.
 Įsikriuszus, grobus maiszo,
 Drasko, plėszo, trina, gaiszo,
 Kremta, ėda, vis per zlasti:
 Rustos galo negal rasti.

Szunįs meszką kad užpuola,
 Loja, kanda isz pasuolo;
 Visi apsup ją aplinkui,
 Grieb už szonų, tas už kinkų.
 Bet ir meszka nebestovi:
 Vienam kauszą jau nurovė;
 Kitą griebia, nagais glosto
 Ir nuo strėnų skurą szluosto;
 Trecziam kaulus laužt netruko —
 Tas ant vietos tuoj susmuko;
 O ketvirtą grieb už sprando,
 Dantims kanda, kojoms lamdo.
 Nors daug ronų apturėjo,
 Visus vienok nugalėjo.

Teip Irkuts visas iszputo,
 Skausmą szonę kad pajuto.
 Prengias, riąžias, puczias, remias,
 Drasko krasztus, szok ant žemės;
 Puikus, karsztas ir rustingas,
 Nor parodyt, kad galingas.
 Neapalpo, nors nutirpo —
 Visa skura ant jo virpa.
 Putos drimba, vidur verda.
 Nusigando apygarda.
 Baltas visas, kaipo szarma
 Užia, szama, kvalduoj's mfarma:
 Szonais musza, drasko szalis —
 Atkerszt' trokszta, kuom tik galis.
 Daržus gaiszo, žemę ardo,
 Visą naikin, liek', tik varda.

Laužia, verčia, kriusza trobas.
 Gazdin' vyrus, gazdin' bobas.
 Velka sieksztas, kasa ravus
 Visur veržias, supa namus!
 Kaipò vėtra, kad pastoja,
 Drasko, maiszo, viską kloja;
 Dulkės sukas, miszkai treszka;
 Kavoj's paukszcziai; sziausias mesz-
 Szernai gula, vilkai kaukia — [ka;
 Nėra vietos krumuos', laukę!
 Tokią turi Irkuts sylą,
 Kad rustybėj jis pakyla.
 Nuog užimo plyszta oras;
 Laužo kerus, sieksztas storas;
 Suk' verpetą prie verpeto —
 Visą glemžia ing tą ratą.
 Dreb prigimims, vaikai klykia:
 Baub galvijai, kiaulės kvykia;
 Arkliai trypia, prunkszczia, žvingia.
 Lekia balsas ing padangę
 Avįs bliaua, bliaua jeriukai;
 Ožkos mykia, myk ožiukai.
 Vienur bėga, kitur plaukia.
 Žmonės virpa, gvoltu szaukia,
 Salą semia, gyvių banda,
 Kad apsėmė, visa skenda.
 Tai iszgirdęs varpninks szoka,
 Bėg prie varpu, musz ant stroko.
 Vyrai, moters, vaikai, mergos
 Lekia visi, slenk' pavargęs.
 Kuosz iszblyszkę ten ant kalno,
 Kur nuo vandens vieta valna;
 Veizdi, dreba, eilą stojas,
 Musz paklaną ir žėgnojas.
 Kiti ima greitai luotus,
 Kad iszgelbėt nuo nutrotos;
 Kur tik girdi gvolto szaukia,
 Pagelbėti tuojaus plaukia.
 Gaidys mato, jog bus bloga,

Pasistiepęs, lek ant stogo;
 Visztas visas suvadinęs,
 Aplink savę susodinęs
 Ir iszvydęs, kas isztiko,
 Užgiedojo kakariko.
 Žuvįs tyli ir nepliaukszta,
 Dugnan visos sprust' isz augszto.
 Klausydamos, girdi szturmą,
 Krioksma, užma, baisų murmą;
 Dreb isz baimės, lend po krantų;
 Kita maistą met' isz dantų:
 Kam yr buksztu, baisu, vengu,
 Neszkad daiktą teriot brangu.

Irkuts ne tur zlasties galo:
 Juosta, rausta ir iszbala,
 Szirdis rusti ugnim dega:
 Kad turėtu ilgą raga,
 Arti, toli durtu, nertu,
 Kraują tirsztą amžius gertu,
 Ir nebudams tuomi sotus,
 Troksztu, alktu matyt plotus;
 Kaipò plati yra žemė,
 Kurios szonai mares remia,
 Visur merdīt gatavs butu, —
 Kol ant aiksztės, viskas žutu.
 Kuo daugėsniai verksmų girdi,
 Tuo linksmesnę turi szirdį.
 Blogai dirbti teip pamėgo —
 Led' užszalęs tik, užmiega,
 Bet iszbudęs, tuom pat rėdu
 Netur gėdos daugint bėdą;
 Kaip gyvatė, szliaužia, rangos —
 Jo paveikslas visiems vangus.
 Abiem szonais kaskarts bado,
 Nors nekaltu kurį rado.
 Negan' sykio: teip įtižta —
 Szimtais kartų atgal grįžta;
 Szimtais drasko, pesza, rauna
 Szieksztas, kerus, ką pagauna.

Tunka, pilvę nors suspausta,
 Ant jo žlasczių pyksta, rausta.
 Negal atmint, kremta gėda,
 Jog jį praszė už susiedą.
 Lojoj', keikia su atvoga
 Už begalo daugel blogo,
 Ką padarė savo kelu
 Išz abiejų lovos szalių.
 Kiek ten vargų ir aszarų!
 Tas prakeiktas, kurs teip daro.
 Visus pykezius nor atrasti,
 Išz-požemių jus iszkasti
 Ir surinkti didžią kruvą,

Kad pasiustu bjaurus szuva;
 Mest ant akių visus kartu,
 Idant akis jais užbirtu.
 Ilgas myles teip plaukdama,
 Kuom pagavo lojodama,
 Ėda, kremta, gėdin', bara,
 Kol nepuol ing Angarą.
 Dabar keši ir tu bada —
 Tai padarė tau nezgada.

Kad terp savęs duen muszas,
 Kad per zlastį peszas, kriuszas,
 Treczas pelną tikrą turi,
 Jog pats vienas du apžiuri.

Dėkavoju už gromatą sunkią, kurią cielybėje prijemiau.
 Siuncziu dėl zobovos mano eiles, kuriose neradęs gero,
 priimk norą, tikrą troszkimą, jei ne grudais, tai nors pelais
 užsimokėti už Jo geradėjystę. Pasveikink nuo manęs ir
 namiszkius ir visus pažįstamus. Tegu Dievas jumis palai-
 mina per Vieszpatį Jezų Kristų. *Anupras Žemaitis*

1877 m. sausio 30 d.

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus. Ant amžių
 amžinųjų! Amen.

Mieliausias Geradėjau!

Pasiuntimą Tavo prijemiau cielybėje, už ką žemiausiai
 dėkavoju. Tegu Tau Vieszpats gausingiausiai teikias už
 tatai atmokėti; tą tik nuo manęs paguoda, jog visuomet
 Jį maldausiu, nes nuo manęs kitoko negal reikalauti.
 Kad manę peni ir kasdieninę duoną rupestingai aprupini,
 tai ir man iszpuola kuom-tuom steigties su padėką iszsi-
 mokėti, idant jos suvisum dovanai nevalgycziau. Dėl to,
 neturėdamas ko geresnio, pasiruosziau apraszyti mano
 Iszgynimą*) su visokiais atsitikimais. Priimk jį nuo manęs,
 kaipo szirdingą atminimą ir gerą norą.

*) Tą veikalą turime. R.

Esu isz Dievo mylistos sveikas; gyvenu ant tos pacios vietos su tais pacziais draugais. Naujinių neturiu; tos, kurios po svieta platinas, tikrai yra žinomos; apie jas nėra ir reikalo raszyti. Nuo Kalėdų turime orą labai gražų, sniego gana, kelias geras, szaltis vidutinis, netkadą siekia 20 laipsnių. Valgymai stovi toje paczioje prekėje; kaipo turėjau žinią isz anų szalių, pas mūsų yra pigesni; isz to matyties, jog cze turėjo geriau derėti. Pasveikink nuo manęs savo namiszkius ir pažįstamus, jei atseis su jais susitikti. Tegu Dievas jumis palaimina ir savo mylistoj užlaiko per Vieszpatį mūsų Jezų Kristų.

Anupras Žemaitis.

1877 m. vasario 20 d.

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Mieliausias Geradėjau!

Žemiausiai dėkavoju už szirdingą tavo apieką apie manę nuskurdėlį! Matau su džiaugsmu, jog nori manę prabagotinti; teip trumpam' laikę tokį pluosztą piningų apturėjęs, jau negaliu dejuoti. Nors penimų szimet dar neduoda, turėsiu ant ilgo laiko kuom maitinties; mažu tuom tarpu ir tais apdovanuos, tadą jau busiu tikras ponas. Mažai savo amžiuje buvau ponu. Vieną kartą, kad atėmiau isz išdo užtrauktą algą už kelius metus, tączes buvau tikrai turtingas. Tukstantis su virszum rublių — tai ne juokai! Visi apie manę sukės, meiliai spaudė ranką, lanksti galvą, o asz vaikszciojau pasiputęs. Atbėgo nabasznickas Danilaviczė, papraszė — daviau 100 rub.; Enrikas Reimeris, kasdieninis sveczias ir szirdingas prietelius — tam 300 rub.; Biliunienei — tai 200 rub.; jos sunui — 60 rub.; namų kriauczius, Szepszelis, statė namus — tam 120 rub.; skardininkas, kurs baltė indus, pirkto namus, tam 100 rub. Visi geri, visi meilus; praszo, kaip atsakyti? Reikia duoti. Ir greit pasijutau tuom beėsas, kuom pirma. Ant galo, pasisuko ir Mausza Kamienieckis, perkmainys; jis man pristatydavo visą ką; tas papraszė, ir tam nereikalingai įtvojojau 400 rub.; ir, begėdis,

girdėjau nuo nabaszninko kunigo Zastarskio, jog užsigynė. Asz jiems barscziau szimtais, o jie man nenoromis kaiszo po truputį. Dainilaviczienė jau atkaiszė visus, be jokių palukų nuog smerczio vyro. Burbienė, pagal parodymą K. Zastarskio, davė 175 rub. su palukomis lig 1866 m. Barauskiui Laurynui, kuriam pavėdžiau tą interesą, davė 50 r., likusiuos liepė pabaigti komisoriui. Motyna nabaszninkė ir sunaus skolą prijemė. Pagal rokundas ta tiktai ir lieka ir paluka, jei rokuotu. Enrikas Reimeris tam-gi Zastarskiui isz viso atidavė 120 r. Ir Konsistoria ing Tunką 25 r., o Konauninkas Barauskis 75 r. atsiunti; jei tai nuo jo, tai atidavė 220 r., be palukų. Apie tą 100 r., už kurį klapatą turėjo Konsistorija, tikrai nežinau, kieno; dasimislijų, jog turėjo buti Reimerio. Szepszelis, kriauczius, davė 21 rub. Geras žmogus, jog ir biednas budamas, nors tiek davė. Skardininkas, kurio pravardės neatmenu, nedavė nieko. K. Zastarskis, paduodamas man rokundą, priminė, jog Sutkeviczė isz Dogių, savo skolą 60 rub. ar 50, kuri perlieta buvo ant Unikauskienės, prijemė vėl atgal ant savęs ir prižadėjo po truputį iszmokėti, lig sziol nieko nedavė. Tai yra mano skolininkai; jų rasztus, gal, turėjo K. Zastarskis, kad su jais rokavos ir tuos tikrai įterpė K. Novickiui, nes, paskutinį sykį raszydamas, davė žinią, jog ji palieka savo įpėdiniu, idant prie jo reikaluosė raszycziau; jog sykį ir antrą ant mano rasztų nieko neatsakė, tolesniai daviau pakajų. Nežinau, ko jis teip bijojo, kad net į stogą kiszo, kavodamas. Jei ką, tai K. Zastarski, kurs pacziamę karsztyje su manimi raszinėjos, butu už tai apkaltinę, o negirdėjau, nei vienam' rasztę, kurių daug buvo, nepriminė. Iszsispaviedojęs isz viso, paduodu tą žinią ne tam tiksliau, idant norėcziau jį apsunkinti, be to velkanti sunkią nasztą, bet praszau tiktai, jei kada atsitai-kytu patogiai prie savo reikalų, susitikti su paminėtomis asabomis, idant teiktus joms ir apie manę priminti; mažu busi teip laimingas, jog anam tamę dalykę padėsi. Visad geresniai maczyja, jei kas isz szono pakuršto, ne kaipo mano rasztai, ant kurių neatsako. Ot, bucziau kantantas, kad Mauszą-bagoczių galima butu kuom supainioti. Jo paraszas locną ranką buvo dieninėje mano kningoje; ne-

žinau, kamę ji yra*; minėjau apie ją ir K. Zastarskiui; ar jis ją atrado, ar ne, apie tą nėkad neraszė. Turint szioki tokį darodymą, galima butu ji užkibinti; be to sunku. Su juo gerai gyvenau, o szelma, užsigynė! —

Esu sveikas, gyvenu ant tos paczios vietos; nieko naujo negirdžiu. Kitur žiemos nėra, o pas mus kasdien auga; szalcziai nedideli bet sniego daugybė. Pasveikink nuo manęs namiszkius, ir visus pažįstamus. Tegu Dievas jumis palaimina ir užlaiko savo mylistoje, per Vieszpatį Jezų Kristų.

Anupras Žemaitis.

Kovo diena 1.**)

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Mieliausis Geradėjau!

Esu sveikas ir Tau troksztu sveikatos, idant prisiartinanczioje pjutėje galėtumi naudingai elgties avinczioje, sau pavestoje, su iszganymu savo avelių. Dieve, palaimink jusų darbą ir priduoک sylų iszpildymui jo!

Jau ir pas mūsų pradeda rodyties pavasaris. Nuo kelių dienų turime atdrėkį ir sniegas palengvo mažinas. Nors džiaugėmies, jogiai szyla, žiema, szjmet stovinga ir stangi, truputį nubodo, bet didesnis nuobodis laukia, kad patiks purvynė, kurią reikia neatbutinai braidyti, nes pilvas, szio-to reikalaudamas, varu varo jieszkoti, o nėra kam paduoti. — Sveikinu visus naminius; pasveikink ir pažįstamus, jei atsitiks susitikti su kuom. Daugiau nieko neturiu praneszti. Palikk sveikas!

K. Anupras.

Tikėk tik tam, kas nesimaino,

Kas yr be galo, be pradžios.

O kas praeina ar ateina,

Appgaulinėja visados.

Margalis.

*) Labai interesinga gali buti kninga. Bene atsirado? R.

***) Meta nėra. R.

Truputį apie Amerikos lietuvių kalbą.

Nevienas europietis stėbiasi isz daugybės pridėczkų Amerikos adresavę: prikaisziota ten visokių **Pa. Co. Box. III. ir tt.** Kas tas gali buti? Nesupranta žmogus, ženklus stato, kaip jam patinka, ir kartais iszeina toks miszinys, kad tik Amerikos grometnesziai gali juos atspėti. Tai-gi tikiuosi, pasitarnausias savo broliams, Lietuvoje esantiems, paaiszkines nesuprastinus žodžius ant adresų ir teip-gi ne vieną iszsitarimą Amerikos lietuvių.

Prasimanykime tokį adresą:

**Mr. John Pipiras, P. O. Box 201, Minersville,
Schuylkill Co., Pa, U. S. A.**

Prastam žmogeliui Lietuvoje tas adresas yra teip slaptingas, kaip slaptinga yra pati Amerika, kurios nematė. Bet imkime aiszkinti žodis po žodžiui, litarą po litarai, — pamatysime, kad nėra ant svieto daikto prastesnio, už tokį adresą.

Mr. — tai **mister** (ponas); jeigu raszytumime pas merginą, padėtumime: **Miss** (pana); moteriszkei prisieitu raszyti: **Mrs.** — **mississ** — (poni). **John** — tai lietuviszkai Jonas. Dvi litaros **P. O.** — tai **Post Office** (pacztas). **Box** tai dėžė; Amerikoje ant kiekvieno paczto galima rasti mažas numeruotas dėžutes gromatoms sudėti. Jog galima nusisamdyti; kasztuoja nuo vieno iki dviejų dolerių ant metų. Visas gromatas ir suntuinius sudeda į tokias dėžutes, isz kurių adresantas pats juos atsiima. Dėžutės yra dvejospos: užrakinamos arba neužrakinamos (už stiklo). Jeigu dėžutė yra užrakinama, tai prie žodžio: **box** prideda dar litarą **L.**, kuri reiszkia: **lock** — užrakinama. **Minersville** tai vardas miesto, **Schuylkill** — vardas pavieto, ką paženkliina dvi litari: **Co.**, kurios stovi vietoje žodžio: **county** (pavietas). **Pa.** — tai sutrumpinimas ilgo žodžio; **Pennsylvania**, kuri yra viena isz valstijų. **U. S. A.** — tai **United States of America** — Suvienytos Valstijos Amerikos.

Dabar visas adresas yra mums aiszkus. Reiszkia jisai, kad ponas Jonas Pipiras gyvena Suvienytosę Valstijosę Amerikos, Pensylvanijos valstijoje, pavietę Schuylkill,

miestę Minersville ir ant paczto turi dėžę po numeriu 201, isz kurios atsiima raszytas pas savę gromatas.

☞☞ Amerikoje abelnai reikia ant adreso pažymėti valstiją, kurioje miestas guli, o prie mažesnių vietų ir pavieta, o tai dėlto, kad cze pilna yra pacztų su tais pacziais vardais, pav. paczių tik Washington'ų yra 44. Vardus-gi valstijų ir pavietų paprastai trumpina, pav. vardą **Maryland** ženklina litaromis: **Md.**, **New-York** — **N. Y.**, **New Jersey** — **N. J.**, **Connecticut** — **Conn.**, **Maine** — **me.**) **Ohio** — **O.**, **Michigau** (lietuviai vadina jį Misziuginu) — **Mich.**, **Illinois** — **Ill.** (ne **III.**, kaip tai europiečiai kartais padeda), **Wisconsin** — **Wis.**, **Kentucky** — **Ky.**, **Missouri** — **mo.**, **California** — **Cal.**, **Louissiana** — **La.** ir tt.

Paimkime daugiau pavyzdžių. Raszome: **So. Boston**, **Mass.** Tai ženklina: Pietinis Boston, gulintis valstijoje **Massachussets**, nės yra dar **East** (rytinis) **Boston** toje paczioje valstijoje, kurį mes ženkliname litara **E.** Raszome: **St. Louis, Mo.**, bet **E. St. Louis, Ill.**, nės rytinė (**East**) dalis miesto **St. Louis**, szioj' pusėj' upės **Mississippi**, guli valstijoje **Illinois**, o ne **Missouri**. Raszome: **Pittsburg**, **S. S., Pa.** Tas **S. S.** yra sutrumpinimu žodžių: **South Side** — pietinė dalis. Adresuojame: **200 N. Main St., Plymouth, Pa.** Tas **N.** — arba, kaip nekurie raszo, **No.** nereiskia „numeris“, bet **North** (sziaurinis), nės gali buti ir pietinė ulyczia **Main**, kurią mes tadą paženklintumime litara **S.** arba **So.** (**South**). Lygiu budu vakarinę ulyczią ženkliname litara **W.** (**West**), o rytinę — litarą **E.** (**East**). Jeigu vietoje **St.** (**Street** — ulyczia) dedame **Ave**, tai tas **Ave** yra sutrumpinimu žodžio **Avenue** (plati ulyczia). **Court** arba trumpai **ct.** ir **Place** (trumpai **Pl.** arba **Alley** ženklina siaurą ir trumpą ulytaitę.

Pabaigėme su adresais. Dabar paszvēskime keletą žodelių tam: kaip lietuviai isztaria ir tankiai raszo vardus nekurių miestų ir vietų. Tuos vardus jie tankiai teip perkreipia, kad joks amerikietis jų negali suprasti. Pav. **New Yorką** vadina **Najorku**, **Shendoah** — **Szendorim**; **Mahanoy City** — **Mabanojum**, **Monat Carmel** — **Monkarmiais**, **Shamokin** — **Sziunkais**, **Scranton** — **Skerentais**, **Plymouth** — **Plimoutu**, **Wilkes-Barre** — **Wilksberiais**,

Nanticoke — **Nantiku** ir tt. Netoli nuo Plymonth'o yra miestelis, kurs urėdiszkai neszioja vardą **Luzerne Borongh** (skaityk boro), bet jame yra brėkeris (anglių kasyklos) po vardu **Mill Stall**. Lietuviai visą miestelį ėmė vadinti **Milalė**, o dabar jau suteikė **Milutės**. Terp **Luzerne** ir **Milutės** koks tai skirtumas! Už **Chicagos** guli miestas **Waukegan**; lietuviai vadina jį **Laukiganu**, nes teip skamba lietuviszkai. O szeit kiek perkreipimų žodžių! **Rotužė** angliszkai vadinasi **City Stall**, lietuviai isztaria tai: **citrijalas**! **Choras** muzikos angliszkai **band**, lietuviszkai: **benas**....

Apskritai imant, ką tik atvažiavusiam isz tėvynės sunku suprasti Amerikos lietuvių kalbą: tiek daug ten isimaiszė agliszkų žodžių! Musų tautietis žemėje jankių (yankees) lyg užmirszta savo kalbą. **Valstija** pas jį tai **sztetas** (angl. state), **pavietas** — **Kauntas** (county), **kareziama** — **saliunas** (saloon), **trukis treinas** (train). Nesako **ulyczia** arba **gatvė**, bet **strytas** street); ne **czeverykai**, bet **sziusai** (shoes); ne **žiponas**, bet **kotas** (coat); ne **ploszczius** bet **overkotis** (overcoat); ne **krautuvė** arba **kromas**, bet **sztoras** (store); ne **kumpis**, bet **amė** (ham); ne **kiauliena**, bet **szolderis** (shoulder); ne **deszra**, bet **balionė**; ne **cypė**, bet **lakupa** (lockup); ne **kalinys**, bet **džėla** (jail), ne **sudas**, bet **kortas** (court); ne **atvokatas**, bet **liojaris** arba **lajaris** (lawyer); ne **sudzia**, bet **džodžius** arba **skvajeris** (judge, squire); ne **partorius**, bet **priezeris** (pracher); ne **kirkė**, bet **czorezė** (church); ne **policijantas**, bet **policmonas** (policiman), ne **ugnis** arba **gaisras**, bet **fajeris** (fire), ne **biletas**, bet **tikietas** (tichet); ne **kuknia** bet **kiszeras** (kitchen), ne **indai**, bet **diszės** (dish), ne **gaspadorius**, bet **bosas** (boss) ir tt. ir tt.

Nereikalauju sakyti, kad viską, kas lytisi darbo vadina isz angliszko. **Fabrikas** pas juos tai **Fektorė** (Factory), **geležies liejinyezios** tai **fandrė** (Fonndry), **kasyklos** tai **mainos** (mines), **anglių laužyklos** (tai yra namiai, kuriose sutrina anglis ir paskui sortuoja) tai **brėkerys** (breaker)... Nesako **grėžti**, bet **drilino Li** (to drill), ne — **keltis** arba **leistus** su **elevatorium**, bet **nusiaistuoti** arba **iszsiaistuoti**

(to hoist); ne — rinktį uolas isz anglių, bet szlėtus pikuoti (to pick the slates) ir tt.

Neiszkaicziau cze nė szimtinės dalies angliszių žodžių, kuriuos vartoja kasdieniniame gyvenime Amerikos lietuviai. Tikiuosi vienok, kad ir ta saujelė žinių ne vienam praszvies akis, o jeigu jam kada pasitaikys važiuoti į Ameriką, tai žinos, kad, turėdamas tiktai numerį „boso“, nepataikins į namus savo giminės arba pažįstamo, bet — į dėžę pacztoje. *Amerikietis.*

— Peleđa. —

Sakmė.

Vienkart senutė Kuma-Pelėda,
Ką teip pauksztelius naktimis ėda,
Idant užtrintu savo kaltybę

Ir nedorybę

Ir vėl prie meilės visus patrauktu,
Ir vėl isz eilės, kaip pirma, smaugtu, —
Skanių — skanesnius pietus patiekė,
Ant kurių aibė paukszčių sulėkė.

Dabarcziu mūsų senoji Kuma,
Sveczius papraszius į savo rumą,
Pradeda meiliai įkalbinėti,
Įvairiais budais darodinėti,
Kad jie isz vienos senos pelėdos
Žiloj' gadynėj' gimę — paeina . . .

— Tik — sako — laikas teip atsimainė,

Kad jau terp mūsų nebėr brolystės!

Ant manęs meta visas szelmystes,

Ant manęs krinta apkalbos, bėdos . . .

O kaip mes menam' — toliau kalbėjo —

Kaip-gi isz vieno meiliai gyvenom'

Ir jau ne vienas szitai pasenom',

O lig sziol barties dar neprisėjo.

Tiktai szendiena, Dievo karonė!

Už ką tai manę, Pelėdą, verczia!?

Kur ta vienybė „zgada“, malonė? . . .

Rodos, tik laukia senųjų smerczio!

Bet atėjo rytmetys, išsauszo, ir mėnuo, ir žvaigždės pragaiszo; Abraomas vienas paliko. Nusiminęs eina prie tėvo ir klausia: „kas yra Dievas dangaus ir žemės“? Tarachas, jo tėvas parodė jam savo stabus. „Reikia persitikrinti“, sakė pats sau Abraomas, ir kad vienas tebuvo, padėjo prieš stabus geriausias valgių ištaisias. „Jei dievai esate, priimkite tą auką, nuo manęs jums prigulinciją, kaip Vieszpacziams“. Stabai stovi, nė iz vietos nejuda.

Ar taiti tokie turi buti Dievai?“ Suszuko. „Reikia izz apsirikimo izzvesti tėvą, kad tų nebegarbintu“. Paėmė lazda, sutrupino visus stabus, vieną palikęs, kuriam į rankas pagali idavęs, nubėgo pas tėvą ir sakė: „Tavo pirmasis Dievas visus kitus izzdaužė“.

Supykęs Tarachas ruscziai pažvelgė į sunų ir tarė: „vaike! tyzciojes izz manęs! Negalėjo jis to padaryti; jis pats mano rankomis nulipytas yra“!

„Neužsirustink tėveli“! kalbėjo Abraomas: „bet pasimislyk, ką sakąs! Jei tu netiki, kad tavo Dievas įveiktu padaryti, ką asz, mažas dar budamas, padariau. kaip gali sakyti, kad jisai yra Dievas, dangaus ir žemės Vieszpats“? Tarachas nutilo; nežinojo, ką ant to beatsakyti. —

Ne po ilgo laiko izzsigirdo nedoras Nemrodas, paszaukė pas savę vaikina, ir sakė: „garbink mano Dievą, o jei ne, liepsiu tavę sudeginti ugnyje“. Galvocziai buvo apskelbę, jog Abraomas stabus izznaikis, ir dėlto Nemrodas stabmeldys jo neužkentė.

„Kas tavo Dievas“? drąsiai atszovė Abraomas.

„Ugnis mano Dievas“, atsakė Nemrodas: „nės jinai už viską stipresni“. „Ne tiesa“! sakė vaikinai: „ugni vanduo užlies; vandenį debesįs pakela; debesį gainioja vėjas, o priešz vėją žmogus atsituri; tad žmogus visu-stipresnis ant žemės“.

— „O asz“, suriko Nemrodas: „pirmas izz visu žmonių; garbink manę, jei tau meli gyvybė“!

Abraomas nuleido žemyn žvairias akis ir atspyрэ: „regėjau vakar saulę rytametą tekant, o vakarą leidžiantis. Paleipk, galiune, kad saulė vakarą tekėtu, o rytametą leistus, — tadą garbinsiu tavę, kaip Dievą“.

[tužęs kunigaikštis įsakė tarnams įmesti drąsų vaikina į karsztą ugnį; bet Aniolas apėmė jį savo prieglobstą, ugnis nesvilino, isz kurios dar gražesnis iszėjo, ne kaip buvęs.

Nepoilgo Dievas iszvadino jį isz gimtojo kraszto ir savo iszrinktuojų praminė.

Abraomas, svietui stabmeldystėje paskendus, pats vienas savo namuosę vienaitinio dangaus ir žemės Viesz-paczio garbinimą užlaikė.

Baublys.

Barbelė.

Tikras atsitikimas.

Nuplovus indus po pietų ir nuvalojus stalą, atsisėdo Kazimierienė prie kalvarato ir ėmė verpti. Vyrs ir vaikai iszėjo bulbes rinkti; pasiliko troboje tik mažas kudykis lopszyje ir 12 metų Barbelė. Paliko jį dėlto, jog sztai jau antra nedėlė, kaip sunkiai susirga ir kas dieną jai blogiau ir blogiau. Trobos kerczioj' guli sau lovelėj, užmerkus akėles, nebszneka nieko, nesijudin' . . . Kartais tik, iszreto, silpnu balseliu paszauks matuszės ir gerti papraszys.

Sveika ir smagi buvo jį visumet mergelė. Nė jį kosėdavo, nė kirminais žuvo; raudona, kaip rožikė, linksmi per kiauras dienas bėgiojo. Ir sztai pernai rudenį, nuėjo jį kartu su matuszė į kamara ir, kas žino, kur teip įlindo, jog motyna nepamaczius, užrakino ją tenai. Barbelę, palikus viena ir negalėdama iszeiti, szaukė ir verkė, bet nieks jos negirdėjo; ant galo, po kokių, 4 adynų, iszgirdo, nuėjo adaryti kamara ir rado mergelę vos gyvą nuo szalczio ir szauksmo. Ar jai ten vėjas užputė, ar kits kas; tik tą paczia naktį suparalizavojo jai visą pusę kuno. Tėvai nuvezė ją prie daktaro, kurs teip pamaczyjo, jog už mėnesio galėjo jį jau pavaikszczioti, o už trijų — bėgiojo. Nebuvo jau teip sveika, kaip pirmu, bet vis-gi ne gulėjo ir ne guodės. Atėjo vėl ruduo; Barbelei ėmė galva skaudėti ir atsigulė.

Verpdama Kazimierienė tankiai veizėjo į ligonę, ir kiekvieną sykį atvercziant jai galvą, aszaros žibėjo akysė. Greitai sukė jos rankos baltus plonus linelius, o galvoj, mislįs plaukti-plaukė viena ant kitos . . . ne linksmos mislįs! . . . Vyrs jos tarnavo už gaspadorių Smilgiuose pas poną B., kursai, paėmęs jį mažą, iszaugino ir kaip sunų mylėjo. Ir Kazimieras tarnavo viernai: kaip dėl savęs dirbo ir veizėjo gaspadorystę. Gerai jiems ten labai buvo. . . . Panelės isz dvaro visados bovyjosi su jų dukterėlėmis, mokė jas skaityti ir raszyti, dovenodavo drabužius ir žaislus. Tankiai ponaitis, atbėgęs prie jų, per visą dieną sėdėjo troboj' ir bovyjosi su vaikais. O iszalkęs kartu drožė putrą ar bulbinę . . . O kad Kazimierienė virdavo kleckus, tai jau isz vakaro Barbelė su Staselę bėgo prie panėlių užkviesti jas ant to numylėto jų valgio. Gerai buvo Smilgiuose; galėjo, rodos, ir amžių ten baigti, dėkavodami Dievui. Bet žmogus vis nori daugiau; neužtenka jam nėkadods to, ką turi; rodos, jog ten geriau, kur jo nėra. Teip ir Kazimierai: iszgirdo jie, jog kitur moką didesnę algą, gaspadoriai ne einą patįs prie darbo, tik priveiza darbininkus, — ir ėmė didžiūoties: ir alga jiems per mažą, ir troba negera, ir darbo perdaug. Ponas gailėjosi labai Kazimiero, bet pasakė, jog algos daugiau duoti negali . . . Teip ir iszėjo jie nuo savo geradėjo jieszkotų laimės . . . Ar jiems kas ir galvas apsuko?! Algą, rods, gavo biszkį didesnę, bet kas isz to? Ten buvo, kaip prie tėvų, o cze kiekvienas veiz' tik, kur ką iszrauti Nesiseka nekas: dar dviejų metų nėra, kaip iszėjo, o jau karvė padvėsė, sunus mirė, o dabar Barbelė marinama . . . Dieve, mislyjo sau Kazimierienė — kad butumėm' neėję, sveika ji gal tebebutu . . . Iszėjus mums isz Smilgių, nuliudo visi vaikai, vis tik szneka ir klausia, kadą pagrįszimė atgal . . .

Aszaros užžibėjo Kazimierienės akysė . . . nustojo verpti, isztrynė nosį ir priėjo prie Barbelės lovos.

O Barbelė, per dvi sanvaitė gulenti, kaip lenta, nei žodžio nepratarlama, pamaczius dabar motyną prie savęs, ėmė sznekėti: Prasadžiugo Kazimierienė, kibirksztėlė vilties užsidedę jos szirdyje.

— Barbele, ar ne geriau tau bent biszkį? Ar skaudžia dar galvelė? Gal iszgersi pienelio virinto?

Bet Barbelė papurtino galvą ir lig atspėdama motynos mislis, pasakė.

— Matuszele! geriau mums buvo Smilgiuose! Dėlko mes iszėjome isz ten! Ten visados sveika buvau, bėgiojau teip linksmai su ponaicziais; panėlės tokios geros buvo... Teip norėčiau pagrižti atgal, teip norėčiau! Bet jau nebepamatysiu Smilgių, nekados nebepamatysiu... Kaip numirsių grižkit' atgal, matuszele! grižkit! Cze negera, cze dar ir Johasėlė numirs... . . .

Sznekėjo ir sznekėjo be paliovos, neveižėdama, ar kas jos klauso, ar ne, tarsi pati sau apipasakodama mislis savo. Parėjo vaikai isz bulbynų, paskui pagrižo ir tėvas; visi stėbėjosi, klausės.

— Tetuszėli, tetuszėl! — vadino Barbelė: veizėk, aniolėlis nusileidė nuo augszto ir atsistojo ant lovos galo! Szit, szit, veizėk! Koks gražus! Baltai apsilkęs, ir sparnelius turi baltus... Ar matai, tetuszėl?

Ir rodė tėvui su rankelę vietą, kur stovi aniolėlis. Bet nei tėvas, nei motyna nėko nematydami, veizėjo nusistėbėję ir sakė:

— Ką szneki, Barbele! Nėko nematome, neko nėra lovos galę!

Užsirustino Barbelė, tarsi supyko, kad jos teip nesupranta.

— Ak, kokios pas jusų ir akis, kad teip nematotė nieko! Nebsakysiu, nebrodysiu jau daugiaus, ką pamatysiu!... Pasivertė sau ant sienos ir jau per visą vakarą neisztarė nei žodžio.

Ant rytojaus nuo pat ryto vėl vadina motyną, tėvą ir seserį ir sake jiems, ką ji mato aplink savęs:

— Veizėkit jau szendien ne vienas aniolėlis! jau daug jų atlėkė, visi gražus, balti... o asz tą, kur atėjo vakar, iszrenku... Teip-pat stovi jis ten prie kojų mano, arcziaus už visus, tai mano aniolėlis... O kits sztai ant pecziaus, trets ten po lango... Oi, kaip gražu į juos veizėti, kaip linksmu! Mama, mama! tas mano aniolėlis rodo man raudonus ir geltonus obulėlius ir žaislus visokius rodo,

kaip prie panelių kad buvo? Juokiasi jis, vadina manę su pirsztu; sako, duosęs man viską, kaip nueisiu pas jį...

Ir lig atsakydama aniolui, tarė:

— Eisiu, eisiu su tavimi... Kada paimsi manę, pasakyk?

Tylėjo valandėlę, klausydama, tur but, aniolo atsakymo, o paskui pasakė:

— Matuszele, aniolėlis sako, jog jau rytoj paims manę... rytoj jau mirsiu. Juokėsi sau, isztiesdama rankeles, plonas, kaip szakalėliai, prie aniolo. O motyna, tėvas ir vaikai verkė prie lovos.

— Neverkit, neverkit! — guodė mergelė — kam turite manęs gailėtis? Jug man ten geriaus bus su aniolais... Nei man galvelė skaudės, bovysiuos sau, paskui ir jus ateisite pas manę — visi kartu busime... Mama sztai ateina ir bobutė, ir Praniuks... ir jie jau vadina manę... Bobutė, rodos jaunesnė, kaip buvo, Praniuks teip aprėdyts, kaip į grabą kad dėjome... Potam szaukė, jog mato Motyną szv. aukso rubuose su p. Jezumi ant rankų, kurs mojo jai su ranką ir juokėsi. Sudėdavo tadą rankeles, akeles augsztyn keldavo ir meldės prie to paveikslu.

Nei ant valandos neatsitraukė tėvai nuo Barbelės; szirdis jiems plyszo isz skausmo, bet kartu ir ramybė įeidavo į jų dvasias, matant savo Barbelę, nors mirsztancią, bet tokią linksmą, sznekancią su aniolais. O linksmu jai tur but, buvo labai jų draugystėj: akelės jos, placziai iszskleistos, žibėjo, plaukeliai pasilėido ir uždenge kaktą; ne dyvai, jog aniolai ją aplankydavo: jį pati jau iszrodė, kaip aniolėlis.

— Matuszele, — tare vėl — rytoj jug mirsiu; noriu, kad man kunigą atvežtumet isz ryto... Jug jau moku visus spaviednės poterius; kad bucziau sveika, vestumete jau manę prie spaviednės.

— Gerai, gerai, Barbele! — atsakė verkdama motyna.

— Tik, matuszele, palaidokite manę Smilgiuose. Ne noriu asz cze gulėti; netink cze man... nors po smerczio noriu į Smilgius pagrįžti... Ar nuveszite, matuszel?

— Nuveszimė, balandele mano! Gal nemirsi dar, Barbele, gal dar Dievas iszgydys tavę; gal gyva į Smilgius!

— Ne, purtindama galvą, tarė Barbelė — ne iszgysiu! Aniolėlis sakė, jog rytoj mirsiu... jis vis manę vadin, ir dabar sztai stovi ten ir veiza ir laukia manęs...

Atėjo kelios bobos, pasiklausė, pažiūrėjo, palingavo galvomis.

— Su aniolais sznekasi, žinoma, pati, kaip aniolėlis... Bet nebgyvens jau ji, ne su szio svieto žmonėmis kalbas...

Po pietų valandėlę tarsi užmigo; prasibodus, paveizėjo stėbėdamosi į lovos szalį, pavadino motyną ir tarė:

— Mama, veizėk, prie mano lovos guli ant lentos numirėlis! Mergelė didesnė už manę, baltai aprėdyta, su mėlyną juostą, ant galvos žiedai...

Persigando Kazimierienė ir visiems baugu pasidarė: o Barbelė sakė:

Fui, kaip smird numirėliu! Nenoriu į jį veizėti, matuszele!

Motyna ir vaikai atsistojo prie lovos, iszskleidė sijonus, kad Barbelė to numirelio nematytu. Ji palenkė galvą, paveizėjo:

— O szit, szit, galva matytis! ne uždengėt viso, ne! Mama, ir manę teip aprėdykite, kaip numirsiu! Nupirkit balto muslino, pasiukit suknėlę ilgą, ilgą, kaip tos sztai, kur guli, padirbkit isz mėlyno kaspino juostėlę, ir žiedų daug uždėkite, daug, daug... rutų paskinkiti isz mano darželio....

Noriu, kad gražiai butu!

Per tą dieną ir naktį matė ji numirėlį. Ant rytojaus parvažiavo kunigas. Iszsispaviedojo Barbelė, kaip sena; poterius, kaip isz kningos pasakė, net kunigas stėbėjosi. Priėmus Dievo Kuną, meldėsi karsztai, tylu... O kad kunigas pabaigęsėjo pro duris, staigu suszuko:

— Veizėkit, veizėkit! Ant peczių kunigelio aniolėlis sedžia! O, o, ar matotė? Mažas, baltas aniolėlis!

Kunigs apsisuko, paveizėjo, nusiszypsojo ir iszėjo. O Barbelė pilną trobą aniolelių vis matė: ir ant pecziaus, ir ant lango, ir prie lovos — visur. — Matuszėle, tetuszėli — tarė ji paskui — grižkite į Smilgius, paklausykite manęs! Ir neužmirszkite ten palaidoti!...

Buvo tai paskutini jos žodžiai; po to nutilo ir per keles adynas ne isztarė jau nėko; gulėjo užmerkus akeles, dusavo isz pradžios tankiai, paskui vis recziaus, ant galo nusiszypsojo ir suvis nutilo... Tyliai ir ramiai nuėjo sau maža jos dvaselė pas anioļu, kurie seniai jos laukė...

Padirbo tėvai vis, ką galėjo pagal dukterelės noro: apvilko ją balto muslino jupele, mėlyną juostelę užriszo, ant geltonų plaukelių rutų vainikėlį uždėjo. Bet visu didesnio jos noro iszpildyti negalėjo: nenuvežė ant Smilgių kapų, nes toks laidojimas per brangiai iszeitu dėl biednų žmonių.

Guli sau, Barbelė, Sziauliuosė; ant kapų tavo nežydžia žiedeliai, nežaluoja rutos... Tėvai greit persidangino toliaus, ir negalėjo iszdabinti tavo kapelių. Tik lauko žolės tankiai jus apaugo, o terp jos baltuoja kur-ne-kur dobilai....

Sxatrijos Ragana.

N a k t ĩ s.

Jau vakaruosė užgeso saulėlaidai,
 Ir atsivėrė sietuva mėlynoje
 Szviesių žvaizdelių. Be kraszto platybėje,
 Tarsi, iszsklydo jos padangių prieglaudoje.
 Teka isz lengvo mėnuolis spindėdamas;
 Balsganai visą pasaulę jis dažyja;
 Nors naktis, szviesa sidabro ją gražina...
 Žiuri, klausai — atsidžiaugt' negalėdamas.
 Žiuri... gražybių be skaitliaus matydamas.
 Visa užmirszti, kas apskui darosi,
 Dievą augsztybėj tiktai numanydamas.

Girdi iš visur tylą giesmę skambanežią:
Gied ją ir žemė, ir žvaigždės sutariusios,
Ir korai aniolų žemę aplankančių

Bicxiuolis.

Lapė ir Vynuogės.

Sakmė.

Kumutė Lapė alkana kaž kaip į sodną išsinarėjo.
Ten vyno uogų kegės sirpstanczios kabėjo.
Kumutė laižosi — net akys rausvos tapo,
Ir seilę varvina, ir uodžia uogų kvapą.
Norėtu jas pasiekt, ant paskutinių atsistoja,
Pakraipo uodegą, suloja,
Į augsztą szoka, atsitupia,
Net czypia — teip jei uogos rupi!
Nelaimė bet! jos kabso per augsztai
Ir priemanei nueina jos dykai.
— „Tfiu“ — nusispjovusi ji tarė — proto reikia neturėti,
Kad uogų tų norėti:
Jos neįsirpo dar, ir, keletą sukramečius,
Gali visus atszipint danczius!“ —
Ir spudino nuo vynuogių į szalį

Kiekvienas pažymėti gali,
Jog, jei žmogus pasiekt ką nori, nepaveikia,
Tai, siekį tą apleisdamas, išzpeikia.

Margalis.

Mūsų mokslavietės.

1. Vilniaus obrusiteliai atmuszė iš naujo „*Kniga Ma cztenija*“ žinomų katalikystės neprietelių Odincowo ir Bogojawlenskio. Naujas Vilniaus Kuratorius sakos iszmetęs išz tos kningos — „nieudacznyja wyrażenija“ — nepavykusius iszsireiszkimus; suprask: tuos iszsireiszkimus, kurie užgaudavo katalikų ir szejp jau lietuvių szirdį. Pažiūrėsime, ar szis iszleidimas bus geresnis už iszleidimą 1896 metų,

kuri Kuratorius žada iš visų iszkalų iszmesti. P. Kuratoriui mes patariame ne „nevykusius tiktai iszsireiszkimus“ iszmesti, bet visųpirmu praszalinti iš vaikų kningos portrietus visokių barzdoczių-popų, paveikslus cerkvių ir pravoslaviskų szventų vietų, o į jų vietą įdėti apraszus katalikiskų szventinyezių ir szventųjų abrozdu; tadą tik galės aną duoti į rankas lietuvių vaikams; tadą tik jaunumenė, besimokydama raszto, persiims **tikrą krikščioniszką** dvasią. Kol obrusiteliai rupinsys vien tik apie įkvėpimą į lietuvių vaikus pravoslaviskos dvasios, o ne — apskritai krikščioniszkos, tol jų kningas imsime į rankas su neapykanta, tol jų darbas eis jiems ant tuszczio, o mums ant didesnių vargų ir sielvartų.

2. Maskoliai, **nevalydami** lietuvius prie dirbimo prigovorų, jog maskoliszkų iszkalų, jie, kaip žuvįs, trokszta, teip įkirėjo, teip žmones įbailino, jog tulosę vietosę pradėjo nebedirbti prigovorų nei tokių, be kurių apseiti negal. Ką, gird, pridės? Kad mes padirbame kokį prigovorą pagal savo valios, tarpininkai saviszkai perdirba; kad mes iszreiszkiame savo nuomonę, mūsų neklauso, — mums liepia **sutarti** tik tuosę dalykuosę, kurius mums tarpininkai pakisza. Jei valia jiems antmesti mums kokius dalykus, tai kam cze mūsų prigovorai ir paraszai? Monopoliją įvedė, mūsų nesiklausę; tegu-gi ir kitką rėdo saviszkai, jei mūsų balso neklauso ir tt.

Verta kartais ir „žmonių“ paklausyti: iš prastų lupų tankiai iszeina aukso teisybės žodžiai!

3. Girdis tarpininkas Bazderiszinas užsikirtęs butinai pastatyti išdinę iszkalą Kuliuose (Telszių p.), negalėdamas nėjokiu budu iszgauti nuo valsezionių prigovorą. Visa nelaimė jo esanti, kad niekas neduodas ir nei už kokius pinigus neparduodas pleciaus. Dabar žadaš parduoti koks ten vokietys ar į vokietį pavirtęs už 200 rublių. Ar tiesa?

4. Iš Szimoniezių (Ukmergės p.) neaplenkė tą mylista, kurią žmonėms valdžia kisza, o žmonės nenori, t. y. maskoliszka „narodno-prichodskaja szkola“.

12 d. liepos mėn. rasztininkas perskaitė suszauktiems rinktiniam tarpininko rasztą į starsziną ir starostas, kad prikalbėtu žmonės skarbui perleisti plečių, Puponių dvarę esantį, kur kitados buvo selska, o dabar naudojasi rasztininkas (pisorius) dėl pastatymo ten iszkalos. Starszina sukliko: Ar supratote, ką ponas perskaitė? Ponas tarpininkas liepia, kad mes daleistumeme Puponysę pastatyti iszkalą, nuo mūsų reikalauja tik plečiaus, o kasztas 3,000 rub. ant intaisymo jau paskirtas"! Rinktiniai jemė tyczioties; vienas sako: „kad mes negalime daleisti, nes pons **pisorius nesutiks** ant to, kaipo imantis pelną!...“

Pisorius susisarmatyjęs burblena žemu balsu: „dėl manęs galite sau dirbti prigovora; asz nesispirsiu (!)“ Kur jis spirsys, gudpalaikis: dagi prikalbinėja, kaip imanydamas, kad daleistu, o tas pats rinktinis vėl juokus taiso: „pons tarpininkas džiaugės ir dėkavojo Juozapui Repszui, kad uždėjo storą stogą ant senosios mokslinyczios: bus, gird, vaikams szilta! Ir man matos, užteks lig valei tos vienos iszmokyti vaikams. Ką „kazna“ nori taisyti, tą taiso be mūsų sutikimo“... Tas iszvedimas iszmingingo rinktinio visiems patiko ir vienu balsu sukliko: „nereikia, nereikia, pakaks tos iszkalos, kurią turime!“

Mikulas.

Kryžiaus paslaptis.

Palaiminta kožna tau ta valanda,
Kur tavę prie Kryžiaus paszaukia:
Krutinė užkaista tau, duszia tadą
Prie Dievo su viltimi plaukia.

Gyvatas cze pilnas kartybių asztrių;
Szirdis vis skausmais cze priszerta;
Krutinė sužeista erszkieczių dyglių;
Akis aszarosę panerta.

Verksmingo Adomo vaikai isztremti
Be atilsio turi vaitoti...
Bet nors cze dalis ir labai mums sunki,
Neturime Dievui rugoti.

Kaip auksą datirsta karszcziausi ugnis,
Teip Dievas mus kryžiais mėgina;
Ir tą savo vaiku tiktai paskaitys,
Kas Kryžių meiliai apkabina.

Nebėgk tad nuo Kryžiaus, bet jį pabucziuok,
Jei tau ant peczių Dievas deda:
Ir neszdamas jį buk kantrus, nedejuok,
Nes tavę į laimę jis vada. —

Margalis

Įvairios žinios.

1. **Katalikų Kryžiaus neapkenzia. Darbėniskiai** gal tuom pasigirti, jog jų selskoje nėra „pravoslauno bogo“, o jo vietą užima Katalikiskas. Kryžius, dailiai szėpelėje papuosztas. Maskoliams seniai danti gelia, vežint į tą katalikų kryžių; ne vieną deszimtį sykių prikalbinėjo darbėniskius įsteigti **pravoslauną ikoną**, bet vis veltui. 1896, apsivainikavus carui, tarpininkas Razderiszinas liepė suszaukti viso valscziaus vyrus. Ilgoje kalboje aiskino caro geradėjystes, suteiktas visiems padonams; ragino kuom-norint atsigerinti, įsteigti kokį nors dalyką ant atminimo karunacijos.

— Gerai! — Suszuko vyrai: pastatysime prie selskos Kryžių! lai visi žino, jog cze krikszczioniszki namai!

Nelzia, nelzia! — purties, kaip drugio kratomas, tarpininkas.

— Jeigu nenori kryžiaus, tai atstatysime ant kapų griuvanczią koplyczią arba įtaisysime szpitolę dėl vargszų. Puikus bus paminklas karunacijos!

Razderiszinas nebteko kantrybės, girdėdamas tokius siulojimus, kurie nēmaž pravoslaviją nekvėpia, ir jemė szaukti ir gražoti darbėniskiams, jei neįsteigs „ikonos“ selskoje. Bet veltui: vyrai drąsiai, nēmaž nenusigandę, balsingai szaukė vienbalsiai: turėdami ant sienos savo kryžių, nieko nebereikalaujame!! Teip tuomet viskas ir pasibaigė, ir nutilo.

1899 m. Salantų, Darbėnų ir kitosė apylinkinėsė paprijosė kilo liga — karbunkulas. Vilniaus general-gubernatorius atsiuntė savo czinauninką isztirtų tos ligos. Atvyko į Darbėnus, įėjo į selską ir kad nepagaus dyvuoties, jog — „w russkom kraju niet pravoslaunoj ikony“ (jo žodžiai). Gal gerai įkalo tarpininkui, kad tasai, veikia pasiszaukęs starsziną, liepė įtaisyti. Starszina suszaukė vyrus, kurie vėl vienbalsiai atsisakė pirkti „ikono“ ir užraszė tą savo nusprendimą, pridurdami, jog „kryžius, kaipo ženklas abelno krikszczioniszko tikėjimo, yra svarbesnis už visokius abrozds — ikonas“. Tada tarpininkas iszdavė valseziaus rėdūi paliepimą nupirkti ikoną „Nikolajo Czudotvorco“ isz piningų, neturinczių savo paskyrimo. Jei tokie yra, starszina gali juos iszaikvoti kitų nesiklausęs. Darbėnuosė piningų buvo; pizorius jau buvo tam tikrą nusprendimą paraszęs; bet starszina, tą panaikines, vienkart su visais starostomis atsiszaukė prie tarpininko, nedrėstas pirkti ikoną, valseziaus vyrų nesiklausęs, nės bijas kersztų nuo supykusių vyrų. Veltui tarpininkas putojos: starszina su starostomis nesutiko, už ką visus tarpininkas nusztriopyjo, netiek už nusidėjimą, kiek dėl parodymo, jog jis visgi yra galingas, nors darbėniszkiei jo ir neklauso. Visą bylą tarpininkas nusiuntė į sjezdą; tasai vėl, nesprėsdamas, iszsiuntė general-gubernatoriui.

Ką jis atsakė, negal žinoti. Tik 8 d. sausio m. vėl tarpininkas suszaukė vyrus; patsai atkako ir keles adynas darbavos, idant įkalbėti katalikų kryžių pakeisti — pravoslaunu abrozdu. Liepė rinktiniams eiti prie kunigo. Lai, sako, kunigas iszrenka abrozdą kokį tiktai nori; lai jį paszventins ir padėkite vietoje kryžiaus! (Pasistėbėtinus neapkentimas „Kryžiaus“!). Bet vyrai, atkakli, kaip tikri žemaicziai, ir ant to atsakė: — Sykį praszėme kunigą paszventinti Dievo mūką, o daugiau nebeklapatysime!

Darbėniszkiei — tai vienas isz daugalio pavyzdzių mokėjimo ir drąsos atsispirti virszininkams, kurie perlabai patvaldingai rėdė musų kraszta. Žinoma, dar nēr pilno susipratimo; ir terp darbėniszkių atsirado keletas pusprotėlių, kurie nelaikės vyrų kuopos, bet už tarpininką

stojo. Bet kamę nėra iszgamų? Jie negali padaryti neszlovę geriems.

Senelis.

2. Keliudamas į Kretingą, buvau Darbėnų bažnyčioje. Vargamistra su giedoriais atgiedojo Adynas — žemaitiškai. Na, na! sakau: veizék ir cze linksta geryn! Nuėjęs į arbatnamį, ir ten girdėjau džiaugsmą. Vienas pusamžis žmogus tarė: „Acziu Ponui Dievui, jau kelintas mėnuo pas mus gieda žemaitiškai Adynas. Be galo visai parapijai patinka. Jau pradėjo giedoti ir Laukžemėje“...

Keleivis.

3. Žydelka, besmilkydama savo karvę daržinėje prie sziaudų, užkrėtė, kilo gaisras, ir sudegė 9 ukininkai, t. y. trobos su visais daiktais, rugiais ir paszaru per tat, kad urėdninkas Dabravalskis su žydais sukos tik apie žydų szulę, neįduodamas gesamųjų maszynų. Su maszynomis butu galėję pagelbėti neturtingų žmonių namus, nes vėjas putė ne ant szulės, bet ant namų. Nepoilgo žydai vėl užkrėtė savo svirnelį, o idant pasiteisintu, didei primuszė ir sužeidė szczyrą žmogelį Venclovą, buk jis uždegęs. Urėdninkas ir vėl stojo po žydais, Venclovo netik neapgynė, bet dar įmetė į kalinį, isz kur tik asesorius jį iszliuosavo, kaipo nekaltą. Gavęs ant Naujų Metų nuo žydų 10 rub., Dabravalskis teip užsirupino žydais, jog ir dabar isz sodų varo szimtininkus sergėti žydus, ramiai sau po patalais bedrypsanczius. Pasakoja, buk D. buvęs seniaus žydas, paskui — katalikas, o dabar — ruskis. „Pribawlenije“ jį iszpeikė N. 61.

Sodiszkis.

4. Isz Szimonių (Ukmergės p.) Viena syki jememe kalbėties savo rasztinycioje (kanceliarijoje), kaip ji yra nauja, gražiai isztaisyta, isztinkavota, sienos iszbaldytos, o kai pažiuri kertėn, tai pasirodo visiszškai nepadoriai padaryta: paminklas Nukryžiaivotojo kertėje po juszką ruksta ir apaczioje gudiszkos ikonos. Priėjęs vienas prie starszinos ir sako: neiszpultu, kad Kryželis tokiamę paniekinimę stovėtu! Starszina atsakė: tas prie manęs nepriguli! Tada M. P. nubėgo į krautuvē, nupirko dvi vyni; budamas mažo auglio papraszė J. Jurg. didesni,

kad įkaltu vynis ties langu ir pakabintu Kryželį. Tas ir padarė. Dabar visi grožaujas: dabar tai kas kitas.

Mikulas.

Naujos aukos persekiojimo lietuv. rasztų.

5. **Plateliszkiose**, esancziuose netoli nuo Prūsų rubežiaus, buvo gana gerai prasiplatinęs „Tėvynės Sargas“, kurį kuo-ne-visi noriai ir su džiaugsmu skaitė. Kartu su „Tėvynės Sargu“ pripludo daug įvairių kningelių svietiszko turinio su visokiais naudingais pamokymais, kurias skaitydami, žmonės pradėjo suprasti savo padėjimą po maskolių jungu, savo sąlygas ir tiesas. Ir buvo viskas gerai. Bet, ant mūsų nelaimės, neilgai. 1898 m. parvažiavo pas mus naujas urėdninkas Dubovikas, aitrus obrusitelių tarnas, kursai, iszvydęs vis-gi dar didelį mūsų tamsumą ir kvailumą, užsigeidė pasinaudoti vardan motynos — Maskolijos — dėl savo delmono (kiszėnės). Pradėjo važinėties po sodas patsai vienas, tai su szimtininkais ir poniataisiais ir kratyti. Jei pavykdavo ką rasti, tai arba sztrapavodavo patsai, arba siųsdavo į Skuodą prie asesoriaus, jei „prasikaltėlis“ nepakiszdavo jam tiek, kiek norėjo. Raszyti apie visus jo žygius cze nėra vietos ir neverta popierių tepti; dėlto paminėsiu cze tiktai porą izymesnių atsitikimų.

Vieną kartą atvyko jis į Grigaiczų sodą pas N. ir pamatė berną, turintį rankosę szaudyklę. Dubovikas puolė, kaip patrakęs, ant persigandusio berno ir iszlupo isz jo rankų szaudyklę, o paskui jamė gandyti paduosias į sudą; gavęs 5 rub. paprikų, niekam nebesakė. Antrą sykį Platelių karcziamoje jis iszkratė vieną kromninką, pas kurį rado kelius exempliorius „Tėvynės Sargo“, o radęs jamė tyrinėti, kamę jis gavo ir ką darys su jais. Kvailas ir persigandęs kromninkas*) ir iszpasakojo viską: gavęs nuo Razmaus, gyvenanczio ant Salantų kelio; gavęs, jamės pardavinėti arba dovanoti „Sargus“ tokiems ir tokiems žmonėms. Dubovikas, susiraszęs visų pavardes, tą paczią naktį padarė pas juos visus kratas; ką nors

*) Tas galėjo buti ne „persigandęs“, bet perpirktas, nes jo pasielgimas karcziamoje yra labai keistas. *Red.*

rasdamas, tuojaus sujemė ir pristatė pas asesorių, kurs padavė į vyriausybę. Vyriausybė mažne visus iszteisino, tikt vieną Razmų pasodino į kalėjimą ant 3 metų (ant apsigyvenimo, tur but, svetur).

Plateliszkiai, iszvydę tokį maskoliszką uolumą, baisiai persigando, apsistojo skaitę „T. Sargą“ ir szejp jau lietuviszkas kningeles; liovės mokyties ir szvieties, žinoma, kol neapsipras su Duboviku. Jis tuotarpu darbuojas ir darbuojas be periszkados. Gėda jums, garsių žemaiczių sunų, kad buksztaujate ir nemokate suvaldyti vieno urėdninkpalaikio!

Ignotas.

6. Plateliszkiai, rodos, bene žydai, iszdavė dar vieną vežėją lietuviszkų kningų, Petrą Grigalauskį, ukininką isz **Kuliszkių** isz Pakutuvėnų sodos. Pas tą atvykę liubrikai atrado po virbais už svirnų 4 didžius pakius įvairių-įvairiausių kningelių ant 200 rub., už kurias, tur but aptaisytas, liepė užmokėti 75 rub., poszlinos, o paties nėmaž nekuszino. Metams beveik praslinkus, atėjo palie-pimas persikelti ant gyvenimo ant dviejų metų į Arlo guberniją. Grigalauskis — vedęs, su vaikais. Palieka ukę. Tuodums vertėtu paszalpą suteikti, ypacz, kad turėjo trumpesnius liežuvius, neg kiti, kuriems rodos, jog lengviaus bus, jei su savimi nusivež daugiau kaimynų. —

7. **Lietuviszkas teatras Liepoje**, salėję Labdaringos Latvių Draugystės, 16 d. sausio mėn. (Praneszimą skaityk Nr. 1 „T. S.“). Tam vakarui paskirta buvo komedija: „Amerika Pirtyje“. Nemaža salė pilna prisirinko įvairių-įvairiausių sveczių. Buvo netiktai Liepojaus lietuviai, bet ir isz kitur atvažiavo tyczioms ant to vakaro. Isz Romnų gelžkelio buvo nuo pat galo atvažiavę. Retai, gal, atsitinka matyti tokį margamyną salėje. Buvo kunigai, buvo bajorai, kurie prisiskaito prie lenkų ir lietuvių; buvo daug ponių ir panelių, buvo darbininkų su sudiržėjusiomis nuo sunkaus darbo rankomis, buvo mergaiczių, kurias žmonės davatkomis vadina; o visulinksmiausias buris susitaisė isz jaunimo-mokytinių gimnazijos ir kitų mokyklų. Į juos pažvelgus, ramu pasidaro, nes ten matai gyvuojanczią dvasią su

karsztą meilę Lietuvos. Vakaras nusidavė labai gerai iš abiejų pusių. Materijalizškai — davė gerą pelną, o dvasiškai — pasigėrėjimą iš gražaus nudavimo lietuviszko budo, o visamę miestę — sujudinimą lietuviszko klausimo. Ir prieš tą vakarą, ir paskui tiek ir teužgirsi, kaip tik apie lietuvius. Viena tiktai nelaimė, kad komedijos įtalpa parodė tiktai silpnas Lietuvių puses, o gerųjų nei nepažymėjo. Per tai turėjo kilti klaidingas supratimas tarp latvių ir vokiečių apie lietuvius. Kur kitur ta komedija „Amerika Pirtyje“ gal ir pritiktu, bet ne Liepojuje ir ne pirmą kartą pasirodžiant prieš svetimtauczius. Mat, pas latvius žodis „leisziš“ (lietuvis) o pas vokiečius „Litthauer“ yra pažeminantis žmogų. Jie ir kitus lojoja, vadindami Leisziu (Litthauer), jei nori pavadinti veidmainiu, melagiu, apgaviku, sukciūm, vagiliu. Kaip tyczioms, veikianczios tos komedijos asabos visos priguli prie nedorų žmonių. Nei vienos nėra szviesios, nemeluojančios, neveidmainiuojančios. Tokia komedija butinai įsmeigs dar giliaus tą klaidingą supratimą apie lietuvius. Ir teip, geras dvasiszkas pelnas iš lietuviszko vakaro gali padaryti ir blėdę, ypacz, kad ta komedija, kaip sako, yra iš tikro dabartinio gyvenimo, nes tėra nurodyta tik viena pusė lietuvių gyvenimo — tamsia ji. Terp kitų pjesų įmaiszta, ji, gal, ir gera butu, bet, kaip ant pirmo karto — yra peilis — abipusiai asztrus.*) Lauksime, kol kas paraszys geresnę, o dabar džiangiamies ir tokią pamatę ant scenos, kur lietuviai — lietuviszškai kalbėjo. Džiaugsmas buvo nemažas po teip vargingai iszmelstam daleidimui. Reikia vilties, kad ne vienas lietuvis drąsiaus kalbės lietuviszškai po tam lietuviszksam vakarui, ant kurio ir szokius vedė lietuviszkoje kalboje, ir ponai ir panelės rupinos lietuviszškai kalbėties.

X.

8. **Isz Amerikos.** (Privatiszkas laiszkas apie padėjimą kunigų Amerikoje). „... Kaslink manęs, tai prisipažinsiu, kad ir asz kartais patiriu tokius neapribotus jausmus: liudna, pikta, kasžin, ko norisi ir tt. Bet tadą suvercziau

*) Ta pati užmetimą girdėjome ir perstatymo „Amerikos“ Palangoje. *Red.*

visą atsakymą ant kepenų, arba ant stokos šviežio oro ir važiuoju į New-Yorką, Philadelphiją arba į kitą kokį miestą, ir viskas praeina. Be to, paszonėje turiu kaimynus lenkus (kuriais retai susieinu) ir slovakus; turiu teatrus, nors niekam tikusius. Apškritai sakant, pavydžiu jums (europiečiams), nors jaučiu, kad gyventi tarp jūsų, jūsų aplinkybėse, jau nebemokėčiau. Čze žmogus daug turi nuo parapijonų, o net ir nuo neparapijonų nukentėti. Pabart jų negali, nes tau pensiją moka; mėgink szvelniai apseiti, tai tuoj tau ant kupros lipa; žodžiu — reikia raityties ir slidinėti, kaip unguriui; o kad žmogus neužgimei garbingu purvyno gyventoju, tai ne syki ir tenka gauti szurkszczių paglostymų nuo „tautieczių“ ir nuo laikraszczzių. Ant manęs visados tokie „glostymai“ atsiliepia bjauriai ir baigiasi — chandrą. Sunkus cze gyvenimas, ir dėlto tokie Žebriai, Lopatos, Kriaucziunai cze netur pasisekimo. Ne davatkų ir ne viduramžinių fanatikų mums cze reikia, bet diplomatų, rėksnių ir humbugierių, kur tautos kliuva.

Skurstu szventuose savo N—uose. Peszuosi su parapijonais ir vėl esu geruoju, ir vėl peszuos ir tt. — Toks tai mano gyvenimas. Darbo, tiesa, turiu mažai: žmonės visi jauni, sveiki, tai ir prie ligonių retai pasitaiko; mergų — maža, tai ir szliubų maža. Žmogus isz nuobodumo imi ką norints ir pakleivezoji, o paskui paima tavę toks „Varpas“ ir aptepa. Na, ir nedyvai.

Arsziausia tas, kad inteligencijos nėra, o su p. Szliupu sugyventi negalima. Pusk į jo dudą, tai busi geras (jo, o ne žmonių akyse); ne — tai esi latras ir razbaininkas. Žmonės abelnai cze ant kunigo žiuri, kaip ant kokio kiszeninko, kurs tik ant jų kiszenės tyko; žinoma, ir kunigas isz tos priežasties turi ant jų žiurėti, kaip ant kokių neprietelių. Kreivas dalykų stovis, bet ką padarysi, kad kitoks dar neiszsdirbo.

Kunigai irgi kits-kitam neįsitiki, nors tarp mūsų nėra tokio pavydo, kaip tarp lenkų, bet vienybės ir-gi nėra. Atsitaikė tau nelaimė — nemislyk, gausias nuo savo sanbrolių nors doriszką paramą, patarmę. Kur tau —

isziuoks dar tavę! Užtai ir turi žmogus krimsti savyje savo vargus ir sielvartus, o tas kartais neiszskencziamu daros.

Pas Vyskupą ir-gi užtarymo jokio: pas jį, ar kaltas, ar nekaltas, vis busi kaltas. Arsziausias padėjimas. Tai-gi, ir turi žmogus pats sau manyties. Kol sekasi, tai ir gerai; paslydo koja — eik szunų szukuotų, ir povisam: niekas neužjaus, niekas nepagelbės. Trumpai sakant, padėjimas toks: kol su žmonėmis esi gerai, tai nėra vyskupas, nėra kits kas nieko nepadarys; bet susipykus, nėra pagalbos nei užtarymo. Su žmonėmis-gi buti geruoju — darbas labai įkirus; reikia nukęsti visokių paniękinimų; nutylėti tenai, kur noris į žandą duoti; lenkti tokius, ant kurių ir pažiurėti be szliksztumo negali. Atsitinka visokios maiszatis parapijoje; reikia nugalėti opoziciją, bet podraug žiurėti, kad nepadaryti isz jos amžinų sau priesų. Žodžiu — sunku. Tuli kvailina jaunos gerus vaikus, o vieszai atsiliepti priesz propagandą negal, nės vaidams kilus, dalykas prastyn eina ir tt., ir tt.

Ramumo nėra ir tikrumo, kad ant vietos per visą amžių pasiliksi, — sztai kamę didžiausi nelaimė! Tas atszaldo rupestį apie parapijos reikalus. Kaip cze isz kailio nerties, kad niekas už tat acziu nepasakys, o dar prie pirmos progos laukan iszspirs“? . . .

Lai man malonus Draugas atleidžia nediskreciją, kad ypatiszkus jo jausmus dręsau svietui apskelbti. Bucziau to ir nedaręs, kad ne užklausimai, kurius gauname isz visų pusių; kaip ten Amerikoje, koks gyvenimas, bene butumeme ten naudingesni, turėdami liuosesnes rankas ir tt. Tai-gi, tegu jums, klausiantiems, atsako patsai amerikietis: mes jug tiek supratimo apie Ameriką teturime, kiek isz jų laikraszczių pasimokinam, gero ir pikto. Kaunę ir Vilniuje persekiojamiems už lietuvystę klierikams tas patsai korespondentas atsako:

„Gali drąsiai važiuoti į Ameriką. Turi turėti paliudijimą isz Seminarijos, „exeat“ nuo Konsistorijos arba Vyskupo ir paliudijimą isz Propagandos Rymę. Lietuviszkų klierikų cze jieszko. Už mokslą mokės vyskupas,

tikriaus — dijecezija“. Gal kas, nenusigąstąs Amerikoniszko gyvenimo ir pasinauduos. *Red.*

9. **Kitos naujinios.** „Vienybės“ neskaitome — perszlykszti. „Lietuva“ pradeda po truputį ją sekti. „Tėvynės Mylėtojų Draugystė“ lig sziol dar nieko pikto nepadarė, bet jeigu butu turėjęs ant jos įtekmę p. Mikolainis, butu jau buvusi antra „Mokslo Draugystė“. Ant mokslo neverta į Ameriką siųsti jaunų žmonių: pasidaro sporsmanais, dailiai iszrodo ant kuno, bet galva bus tuszczia. Geriausiai Angliją. „Motynėlei“, nors jumysę rado atbalsį, sunkiai vyksta; kaip visados, teip ir cze pavydai ir k. gadina darbą. Labjausiai kurie-ne-kurie užpyko už paraszymą, jog įkurėjais buvo kun. Kiaulakis ir kun. Žilinskas. Tuli kuo-ne-pasiuto. — Pas mus laikraszčių iszeina daug dėl trijų priezasczių: 1. vieni nori isz to pragyventi; 2. kiti nori platinti savo idėjas; 3. tretii nori vieszai apsiginti. Dar kiti, kad pagarsintu vardą iszdavėjų arba garsintu jų spaustuves; tai spaustuvės rekliama, daugiau nieko! — Kraszttutiniai „szliupiniai“ pradėjo iszleidinėti dabar anarchistiszką „Kurėją“. Pelno, žinoma, neturės, o ir gyvenimas jo neilgas. — Kun. Milukas jau vėl Shenandoryje; ant jo vietos atvažiuoja kun. Varnagiris*) isz Szkotijos“. *A.*

10. **Isz Laižavos.** Laižaviečiai labai įpyko ant Dagio už tat, kad teisybę apie juos paraszo į „kningeles“, t. y. į „Tėvynės Sargą“; bet nabagai nėra kaip negal suvogti, kas tai yra anas — Dagis? Užpuldinėja ant nekaltų žmonių, įspėdami juos, kaipo praneszėjus; žada juos parduoti arba kriauklus sulaužyti; kiti žada atneszanczius kningas policijai iszduoti užtat, kad prijema ir į Prusus nunesza rasztelius. Nesukkite sau galvos, nės jums gali visiszkaiai apsisukti, kad potam nei Berkis nebįstengs bepataisyti! Patariu jums paliauti gražojus, nes, visų pirmu, tikrojo raszėjo vis tiek neatspėsite, o antra, tasai

*) Atspėk-gi dabar kun. Varnagirio pykimą ant tulų Szkotijiečių už apskelbimą, jog į ano vietą reikalingas kitas! Veizėk „Atszaukimą“ N 1 „T. S.“ *Red.*

Dagis, jei ką paraszo, tai ne tam tikslui, idant jus isz-neszlovintu, bet tam, idant pažymėtu ydų jumysę nebliktu. Asz raszau neiszmislus, ne melagystę; o už visiems žinomą teisybę negal „kriauklų laužyti“, ypacz, kad visai nekalti gali nukentėti. Persekiojimas dirbanczių dėl jusų naudos — tai judoszystė. Ar suprantate? Veizėkite, ar-gi isz mano praneszimų nėra nėjokios naudos? Vieni, tiesa, įtužo; ale kiti pasitaisė: vargamistra sztai pametė giedojęs „Godzinki“, o jemė giedoti „Adynas“ gražiai, lietuviszkai, nebe lenkiszskai, už ką mes jam per jusų neapkencziamas „Tėvynės Sargo“ „kningeles“ siuncziame szirdingą padėkavonę ir tikimės, jog ir per Miszias nebegieduos lenkiszskai. Laižavoje nėra lenkų. „Sargui“ paminavojus apie lenkiszkus paraszus ant stacijų, klebonas buvo labai įsirupinęs permaintyti paraszus; vienvalią aimanavo: „kas-gi cze galėjo žinoti, jog cze tokie tamsūs žmonės, kad lenkiszkų paraszų nenori“ (nesupranta). Ale vis-gi tie paraszai lig sziol tebriogso: matyt, klebonas vienais paraszais vylias laižavieczius szviesiais padarysiąs . . . Geriau butu, kad kapus paszviestu . . . —

Kaip musų žmonės užsilaiko bažnyczioje? Kožnam įėjusiam visųpirmu į akis metas, kad moteris arba guli, arba, kojas isztiesiusios, sėdi ant aslos. Vyrai kaiszioja kits-kitam, kad ir nepažįstamam, taboką po panoses, o jei kas nepamato kiszant, tai gauna su nykszcziu į szoną. Kunigui skaitant Evangeliją, visi teip kosa, kaip skalbinius skalbia: kunigo žodžio nėra negirdėti; bet kad jis skaito užsakus, tai teip visi tyli, jog lekianczią musę iszgirsi. Pasieniai, kerzczios ir visa asla prispjaudyti ir prisnargliuoti. Teip neiszpuola. Apie dorą giedojimą niekas nesirupina: tebegieda po senovei: žegel budams, slūžyt ir tt., nepaliauna nei kunigeliui praszant, kad giedotu isz naujų kningų. Apie giedojimą ant keturių balsų gal pamislysime . . . už kokio szimto metų.

11. **Laižavieczių krutėjimas.** Laižaviecziiai ant galų galo labai sukruto; girtuoklius atskiriant, visi ir žydeliai griebias už darbo. Visųpirmu, pasidirbo tiltą per Vadakstį, kuom dabar visi neatsidžiaugia, iszlikę nuo plėsziko

plaustininko, latvio, kurs daugiau neg per 30 metų plėszė žmones, atimdamas už persikėlimą: nuo pėsczio po 2 kapeiki, nuo važiuoto po 3—4 kap. nuo arklio; grįžtant vėl tiek pat. Musų žmonėms važiuojant į Kursą, į miszką, ne deszimtimis, bet szimtais sykių ant metų, iszeidavo per brangi duoklė latviui; bet žmonėms į galvą neatėjo pasidirbti tiltą, kol žydai nepakvietė prie darbo. —

Tolesniai, užmanė gerai busią turint gelžinkelio staciją cze pat prie miestelio. Pasakyta — padaryta: padavė praszimą į gelžinkelio rėdystę ir gavo prilankų atsakymą, tik su reikalavimu 500 rublių ant įtaisymo platformos. Cze laižaviečiai buvo ant valandos rankas nuleidę, bet vėl veikia susigriebė — jemė kalėdoti: nuo dviejų dvarponių gavo po 150 rubs., o likusiuosius 200 surinko žydai ir žmonės nuo klebono, kamendoriaus, daktaro, aptiekoriaus ir kromninkų. Neilgai trukus, atsirado platforma, ir nuo 16 d. gruodžio mėn. trukiai jemė ir prie Laižavos apsistoti. Neiszpasakyta vigada — su ranką priesiekiamą stacija; nebereikia baldyties į Kurliandiją per Vadakstį ir daryti dar kokius 5—6 viorstus vingio, kol dasigausi lig stancijos (Ringen Rigos-Mažeikių kelio). Ar matote, ką daro vienybė ir rupestis! —

Bet dar netiek reiktu padaryti. Kiek sykių jau raszė „T. Sargas“, kad reikia kapus pataisyti, bet to balso nieks nenori iszgirsti; ir klebonas, rodos, užsikimszo ausis, idant negirdėtu szaukimo: **apdriskusius ir apleistus kapus pasitaisykite!!** —

Užtat musų szventorius ir bažnyčia graži ir tvirta; rodos, nė nereikalauja nėkokios priežiuros, ale jos pas mus ir nėra. Szventorius turi trejus gelžinius vartus, nėkadus neužveriamus, ką liudyja iszalimas jų į ledą. Klauskite, kam reikėjo įtaisyti vartus, kad jie nėkadus neuždaromi? Ar dėlto nedarote, kad kiaulės landžiotu ir žydai su miesczionių vaikais ant reikalo ant szventoriaus eitu? Viskas teip daros dėlto, kad bažnyczios reikalai yra pavesti, ne į tikras rankas, ne į kunigo, bet . . .

12. || **Isz Vieksznių.** Apleidę Laižavą, eikime į Vieksznius pažiūrėtu, kas ten dedas. Nuog Laižavos lig

Vieksznių žmonės rokuoja 3 myles. Pro Vieksznius eina kitas gelžinkelis nuo Mažeikių ant Papilės, Kurszėnų, Sziaulių ir tt. Viesznių miestas, stovis ant paczių Ventos upės krantų, yra daug didesnis už Laižavą, vietomis ulycios su akmenimis iszgrįstos. Turi didelę muro bažnyčią su augsztu boksztu; boksztę yra laikrodis; isz lauko bažnyčia baltai tinkavoti, dengta skardiniu stogu; viduje 9 altoriai, naujai paauksinti, labai gražiai iszrodo; tokioje bažnyčioje malonu buti. Kunigėlių Viekszniuose keturi; iszrodo labai malonūs. Viekszniai — Džiakono sostapylė; prie jo priklauso sekanczios parapijos: Viekszniai, Kurtuvėnai, Kurszėnai, Leckava, Laižava, Akmenė, Papilė, Raudėnai, Tryszkiai ir Szaukėnai. Buvo Rožančavos atlaidai; žmonių buvo daug; rodos, dievobaimingi, tik labai neramūs, vislinguoja, tartum kokią vėtrą lankstomi, it avių būris, nėkaip nenustovi ant vietos. Po miszparui žmonės greit iszbėgo; asz, pakalbėjęs dar keletą poterių, ir-gi dulinau laukan, nosį nuleidęs ir bemislyjęs, jog cze visi geri žmonės. Matyt, vienok nepataikiau iszeiti pro tuos paczius vartus, pro kurius įėjau; eidamas ant szpitolės pro altariją, iszvydau didelį būrį žmonių ir menu sau, kas-gi cze butu? bene kokia įžadinga koplyčia, ar szermenis, ar svodba? ko cze teip grudas, spaudžias ir malas, kaip morkos po pelkę? Prisiartinęs, iszvydau maskoliszką antraszą ir, veikia pasitraukęs į sodno patvorį, jemiau žiurėti, kaip žmonelės gražiai eina ir iszeina į aną „koplyčią“, it spieczius biczių į aulį, arba . . . nusės į arklio mėszlą. Vienas eina szaukdamas, kitas gerdamas, kitas kaip su vamzdžiu trubydamas, kitas, kaip drigontas, kriokdamas, — žodžiu sakant regykla buvo labai bjauri. Girdėjau davatkas kalbant: kame teip rasi, kaip Viekszniuose; ir teisybė: niekamę teip bjauriai darant neregėjau. O jus begėdžiai, vaikszciojantįs į monopolinį, kurs teip artie nuo bažnyczios, pro kurį kunigai važinėja su Szvencziausiu Sakramentu prie ligonių! jus tamę tarpę smuksote su butelkomis rankosę, nei kepurės nenusiimdami! Ar ne geriaus butu iszsidanginus su savo „kaziona“ į užbraves, kur bent niekas geras nematytu? —

Einant ant turgaus, išsvysi galybes žydų. Kaip kregždės sulipę prie kits-kito, ant praeinančių užpuldinėja, siulodami savo pirkinius, arbata, pyragus, baronkas, gaudydami ir, kaip szunįs, draskydami žmones už skvernų. —

Žemaitiszkų kromų su mažmožiais yra tris. —

Yra ir ruskių cerkvė su popu; yra ir gudų kolonija, gret Vieksznių, kur kitą kartą buvo dvaras; tai vaisius lenkmečio 1863 m. Yra iszkala, valsčius, aptieka, 3 ar 4 daktarai. —

Parapijonis daugiausiai gyvena vienkiemiais, turi placzias žemes, gerai apmieruotas. Yra ir nusmukusių, kaip žydo kelinės, ale ir ne dyvai: nedėlioje — Viekszniuose; panedėlis, kaip buvęs, kaip nebuvęs; utarninkę — turgus — reik vėl buti Viekszniuose; seredoje — valsčiaus sudas; ketvergę kad tik ne pagirios; pėtnyczioje — vėl turgus . . . Motyna! reikia važiuoti į Vieksznius, sunku buti namie pasninko dieną! Isz turgaus bepargrižta tik nakty, nės žydai jau isz vakaro paleidžia savo sveczius. Subata tai viekszniszkiams nelaiminga diena: žydams szabas!! Pasidyrę po namus, ar dirba ką, ar nedirba, o nedėlioje vėl į Vieksznius važiuok. Per sanvaitę dvi turgaus dieni — tai ir dvi pagirių dieni, ir teip, kaip matote, sunku viekszniszkiams namie pabuti ir darbą padirbėti, ir palieka pasivėlavę. Ant Rožancavos dar tebebuvo nenuimtas varstas (vasarojus), ir szieno matės kupsteliai bekiuksą. Tai jau nebegražu! Atėjus pavasariui, vėl nesiskubina dirvas arti ir sėti: tai į turgų, tai szen, tai ten, nesumano, kaip perkaitę szunįs, kur lįsti, ir vėl pavėluoja varstą sėti. Na, ir skundžias ant Dievo, kad szie metai blogi. Bet jei kitiems užaugo, o jums — ne, tai cze ne Dievo kaltybė: Dievas nedirbs jusų darbus ir jusų dirvų nears, jei patįs to neatliksite — Prisiveizdėkite į laižavieczius arba į Kurszo latvius, kaip jie daro: dirvas aparia isz rudens; pavasaryje, kaip tik kiek suszyla, tuoj dirvos gatavos, greit ir apsisėja.

Man rodos, viekszniszkiei nėkokių rasztų neskaito, o jeigu ir skaito, tai labai mažai; matome isz to, jog isz tokios parakvijos neatsiranda nėvieno, kas galėtu apie

savo krasztą raszyti. Ir inteligentai nedirba ant tautiszkos dirvos. Užgėdindamas Vieksznių inteligentus, asz apsi-gyvesiu netolie Vieksznių ir rodysiu svietai jų darbus.

31 d. gruodžio.

A. Dagis.

13. Isz Rigos. Lietuviai vis tebėra persekiojami. Skaitlius lietuvių (auksztaiczių ir žemaiczių) Rigoje teip pasidino, jog ir „Krajuš“, lenkiszkas nedėlinis laikrasztis, kursai yra spaudinamas Petrapilyje, savo rasztę isz Rigos užtėmyjo milžiniszką pasidauginimą Rigoje lietuvių ir ir nykimą lenkų. Pagal žodžių minėto laikraszcio, dabartiniamė laikę Rigoje lietuvių gyvena apie 40 tukstanczių; vienok neveizant ant to, lietuviai baisiai yra skriaudžiami polo-no-manų. Teip senojoj' bažnycioj' nors nedėdieniais ir kitosę szventosę dienosę susirenka minės žemaiczių, vienok nėra jiems nei pamokslų suprantamoj' kalboj', nei suplikacijos, nei mojavos, nei giedojimo rožancziaus, nei kalbamo rožancziaus per visą spalių mėnesį, nei maldų po skaitytų miszių ir t. t. Dienoje užduszinėje kunigai, patis budami lietuviais - žemaicziais, teip yra suvokietėję ir sulenkėję, jog netikt neleidžia žemaicziaims giedoti žemaitiszka, bet liepiant poterius kalbėti žmonėms už duszes mirusiųjų kunigų, tėvų, giminių, geradėjų ir visų mirusių katalikų, vartoja lenkiszką arba vokiszką kalbą. Dienoje szv. Morkaus ir Križiaunosiosę dienosę varomas yra tas pats lenkavimas. Nors ir buvo senojoje bažnycioje pirm pabudavojimo naujosios, stacijos Kelio Kryžiaus giedamos lietuviszkoje kalboje, bet ir tą lenkiszka kandžia prarijo.

Atsiradus Rigoje per aukas lietuvių naujajai bažnycziai szv. Pranciszkaus, kuri kasztuoja apie szimtą tukstanczių, bajoras Ignacas Saroczinskas rupinos visais iszgaliais, idant butu joje giedama netik suplikacija lietuviszka, bet ir mojavos ir t. t.; bet polo-no-manai, susidraugavę su maskoliais, iszvarė jį į Žemaitiją atgal. Miegino kun. Jonas Jaceviczius (Jacius) giedoti suplikaciją lietuviszka naujojoj' szv. Pranciszkaus bažnycioje, bet ir tam nepavyko. Tuokart kilo minės žemaiczių isz priežasties tokio paniekinimo ir skriaudimo jų priesz Rigos kleboną, pralotą Affanasaviežę, bet ir tuokartu lietuviai buvo polo-no-manų apgalėti, o

garbingiausias žemaitis Mickus Kazimieras, net gavo iš tos priežasties į Ameriką išbėgti. Dabar dėl lietuvių labo darbojas sąnariai lietuvių paszalpos draugystės, o bažnyčios dalykosę atsiženklino bajoras Lukavicius, bet jam szią vasarą tarnas gudų vargamistra szv. Pranciszkaus bažnyčios, pragydus žemaicziam „Pulkim ant kelių“ lietuviszkai, balsais vargonų norėjo apstabjti giedojimą, o 31. spalių, įnirtęs ant lietuvių, nebtarė jau vargonais, jiems giedant lietuviszkai.

Visos tos skraudos, neteisybės ir naikinimas lietuviszkos kalbos netikėtai sukėlė dvasią jaunimo lietuviszkos kilmės, kursai mocos trijosę gimnazijosę, dvijosę realnosę gimnazijosę ir kitosę Rigos mokslinciosę nuo pradinių kliasų lig asztuntai. Gabiausi ir apszviescziausi studentai pradėjo kart' kartėmis eiti prie kapelionų gimnazijų, reikalaudami nuo jų, idant jie nedėdieniais ir szventomis dienomis aiskintu tiesas szv. Tikėjimo ne lenkiszskai, bet suprantamoj' jų motyniszkoj' kalboj' — lietuviszkai. Tie patis studentai kreipės prie lietuvių-profesorių, jieszkodami pas juos užtarymo ir gelbėjimo jų nuo polonizacijos. Mokytojai, iszvydę baisę skriaudą kunigijos, nepasigailėjo žygių ir patis vaiksycziojo prie kapelionų dėl perkalbėjimo jų, idant varu nepolonizuotu jų, užmirszdami apie aiskinimą mokslo szv. Katalikiszko tikėjimo, jog toks varymas polonizacijos yra blėdingas netik Lietuvai ir Lenkijai, bet ir Katalikų bažnycziai, nuo kurios Rigoje daugybė žemaiczių katalikų isz priežasties, jog negali iszgristi pamokslų lietuviszkoje kalboje, eina į kalvinų sborą, kur yra skelbiamas pamokslas lietuviszkai ir giedama, ir nemaža dalis virsta į baptistus vis vien dėl kalbos dalykų. O laikai! Nors iszpildyti norus gero ir tyko jaunimo yra lengvu kunigams, vienok, apjakinti lenkiszskumu, kurio gerai kitas dar ir neiszsismokė, vis iszranda aplinkybes, darancias kliutis. Isz tos priežasties mokytiniai, labai taktiszskai tą klausimą pakėlė:*) padavė jau Pralotui k. Affanasavicziiui praszymą, kurio kopiją gavęs, nusiėsiu.

Lieknas.

*) Oficijalizskai.

14. **Petropylėje lietuviams geriaus klojas.** Perniai rasčiau į „T. Sargą“ apie pirmąjį lietuviską pamokslą Petropylės arcivyskupo bažnyčioje; šimet turiu pranešti skaitytojams „T. S.“ kad per isztisus metus isztikro buvo sakyti Katedroje lietuviszki pamokslai, už ką siuncziamė szirdingą aczių garbingiems mūsų kunigėliams, kurie aukavo tą szventą darbą. Teipo-gi per „Tėvynės Sargą“ dėkavojame lietuviszkiems Katedros giedoriams. Įėję į Petropylės Katedrą, jauties žmogus, kaip Lietuvoje. Saldu ant szirdies, kad į ausis atsimusza aidas priprastų lietuviszkų giesmių. Nė vienas isz džiaugsmo net apsiverkia. Isz giedorių atsižymi: p. p. J. Vaitkeviczė, Pr. Vyžintas, J. Strazdas, A. Kazelskis, tris broliai Juszkos ir kiti, kurių negalėjau dasiklausti; isz moterų: p. p. Ona Guiskalė, A. Dabkeviczienė, E. Kringelienė, Ona Giedraitalė, Ona Lapėnalė, Ona Mickevicziutė, Marija Strazdas ir kitos. Szimtą kartų aczių jums, brangūs giedoriai lietuviszkų giesmių, už jusų pasiszventimą, nes per isztisus metus nestokavo giesmininkų; ne teip kaip antai — lenkams: vieną dieną gieda, o antrą — ir nebėra kam giedoti. Meldžiamė ir toliaus garbinti V. Dievą puikiais savo balsais. Gink, Dieve, nekelkite savo tarpę vaidų, kaip tai atsitinka tarp motriszkųjų. Szalin užvydėjimas! Kad ateina, duokimė, nauja giesmininkė su geresniu balsu, tai jau kitos sako: manęs cze neb reikia! Teip neiszpuola daryti geroms katalikėms: visos jug ant garbės Augszciausiamjam giedate, o gražiaus — geriaus. — Metams sukakus, kaip prasidėjo lietuviszki pamokslai, lietuviai užpirko ekzekvijas, vienas už duszes, kitas — dėkingas. 22 d. spalių mėn. Katafalkas buvo iszpuosztas kvietkomis; Miszes laikė su asistencija; „Libera“ — teipo-gi: djakonas su kryžiumi, akolitai; visi žmonės turėjo rankosę uždegtas vaszkines žvakes. Po „Libera“ lietuviai užgiedoję: „O diena ana rusti, diena paskucziausi“. Antros Miszios sz. buvo sukaktuvių dienoje. Miszias prisireikė laikyti kunigui — lenkui, kurs dėlto po Miszių prabilo lenkiszcai, lietuviszcai nemokėdamas, ale maloniai ir lietuvius isz-augsztino akysę lenkų. Nurodė, jog lietuviai paskiausiai paliko katalikais, o žinoma, jog motyna (Bažnyczia) jaunosius vaikus visuomet labjaus myli. —

23 d. spalio mė. Lietuviszka Labdaringa Draugystė kėlė vakarą. Buvo perstatyta komedija: „Abejotina Ypata“ isz lenkiszko. Aktoriai savo roles atliko labai gerai, bet žmonėms komedija nepatiko; vakaras buvo dėl darbininkų, o komedija — poniszka — Pelno buvo per 40 rub.

13 d. lapkriczio kėlė vakarą Petropylės lietuviai — studentai. Prekės biliotams buvo gan brangios; publika buvo apszvieta. Chorą p. Sasnauskas sutaisė tokį, iszplldė taip, kad nors ant karaliskos scenos statyk. Dainiavo lietuviszkas dainas; o daugiau ant to vakaro nemacziau nieko lietuviszko. Pelno buvo per 400 rublių. —

14 lapkriczio miręs Arcivyskupas Simanas Kazlauskis mokėjo lietuviszškai. Turtų nepaliko nėkokių, nors didelę algą jėmė. Visą turtą padėjo ant iszleidinėjimo kningų (lenkiszku) ir ant vargdienių, kurie kasdieną pas jį eidavo praszyti. Nuo maskolių buvo užsitarnavęs keletą augsztu garbės laipsnių, kryžių, orderų. Maskolijos sostapylėje: Petropylėje ir Maskvoje nėkocio tikėjimo dvasiszkiems neleidžia lydėti nabaszniką per miestą; tą gali daryti tiktai popai. Bet a. a. Kazlauskį, kaipo tokią augsztą ir užsipelnusią ypata ir valdžiai neprieszingą daleidė iszkilmingai palaidoti. Ant Ministro popieriaus buvo pasakyta — su visą iszkilmę; ale policija vis-gi leidė su kapą apsilvkti tik vienam kunigui; kiti ėjo su komžomis; nei dalmatikų neleidė užsilvkti. Tai maskolių teisybė — vis pusinė. —

Naujas Ministras Vidaus Dalykų, Sipiaginas, buvusysis perdėtinis Kanceliarijos dėl prijemimo praszimų, ant karaliaus vardo siuncziamų, yra didžiausis prieszas sugražinimo lietuviams literų ir daleidimo spaudinti kningas. Nuo jo nėra ko gero laukti.

Rutų Lapelis.

15. 13 d. lapkriczio ant Nevsko prospekto, buvo atliktas koncertas ant naudos studentų-lietuvių. Koncertą parupino mūsų studentai vieni patįs; Labdaringa Lietuviszka draugystė į tą dalykų nesikiszo. Iszpuola pažymėti, kad terp mūsų studentų ir komiteto Lietuviszkos Labdarystės neseniai kilo nesusipratimai ir vaidai, kurių tikrą priežastį sunku atrasti. Mūsų studentai nugis atsisakė.

lankyti susirinkimus Lietuviszkos Labdarystės ir patį pasiėmė laikyti lietuviszkus vakarus. Pripažinstame, kad šis pirmas lietuviszkas vakaras ir koncertas pasisekė mūsų moksliszkam jaunimui neviltinai gerai. Talpi ir šauni salė, pasamdyta vakarui, geri užpraszyti artistai, rimtas programos vakarinių pasilinksminimų patraukė ant vakaro daugel publikos, teip jog biletus visus iszpardavė. Pradžioje ir ant galo koncerto skaitlingas giesminikų choras lenkų ir lietuvių po priežiurą po Sasnauskio, lietuvių, iszpildė du tautiszkų gimnų: „Kur Szeszupė teka, kur Nemonas bėga“; antras-pagal Dr. Kudirkos patalpintas 6 Num. „Varpo“ 1898 metų. Tarpę tų dviejų gimnų buvo dar atgiedota keletas lietuviszkų dainelių „Vai tu kleveli“ ir kitos. Abelnas iszpildymas dainų, acziu geram prisirengimui giedorių ir rupesningumui p. Sasnauskio, buvo geras. Publika sutiko dainas su pasigerėjimu ir gausiu plojimu rankų ir nekurias pareikalauta atkartoti. Uzsibaigus koncertui, prasidėjo šokiai, kurie tvėrė iki ryto. Gryno pelno isz koncerto liko mūsų studentams 500 rbl. Visu piningų surinkta 1100 rbl; isz tos sumos iszleista ant užlaikymo vakaro 600 rbl. Džiaugiamės isz to pasisekimo mūsų studentų; podraug vienok troksztame, kad ta mūsų iszrinkta jaunumenė butinai susitaikintu su komitetu Lietuviszkos Labdarystės. Viena, negražu mums lietuviams pasirodyti akysę svetimtauczių vaidininkais; antra, bendromis spēkomis daug pelningiaus atliksime lietuviszkus vakarus ir aprupjsime savo bendrus reikalus. Priverczia mus susitaikinti ir ta aplinkybė, kad lenkai stengiasi pasinaudoti isz mūsų susivaidavimų ir nesutikimų kilusių. Lenkai, kaip girdėtis po Petropylę, nor patraukti mūsų atsiskyrusius studentus prie lenkiszkos labo draugystės, sujungti kietai su jaja; nori padaryti isz mūsų studentų tik szaką lenkiszkos draugystės ir daugiau nieko. Žinoma, jei tos paskalos neiszmislytos, tai nėra ko mums be vaidautis ir tik tvirecziaus į kupetą reik jungties su savo broliais lietuviiais Labdaringos Draugystės.

X. X.

16. Dar rasztas vieno „gero lietuvio“.

Tegu bus pagarbintas Jezus Kristus!

Brangus Tėvynės Globėjai!

Neturiu tiek galės išreiszkimui visų szirdies jausmų ir meilės, kuri kaitina mano krutinę . . . per Jumis. Bėda man vargdieniui žmogui, jog mano akis visados yra miglą aptemusios, negaliu permatyti giedrių dienų, jomis pasinaudoti ir kitiems naudą padaryti! Sunku man, jog neturėdamas mokslo, su plūksną negaliu nėjokios naudos atneszti mielai savo tėvynei. O norėčiau parodyti ugnį, kuri dega mano krutinėje, labai norėčiau nemokanczius pamokyti, tamsius apszviesti, blogus tėvynės sunus, o savo brolius, sudrausti, gerus pagirti. Dabar viskas palieka teip, kaip buvę, nors nerimstu, matydamas žmonijos ydas.

Budamas dar labai jaunas, gavau nuo savo giminaiczio keletą NN. „Apžvalgos“. Tada ir skaityti dar mažai temokėjau; toks ir supratimas tebuvo; vienok ji man dideliai pamėgo, skaicziau su didžią atyda, per tai ir dabar tebeatmenu kuriuos-ne-kuriuos daiktus, o labjausiai apie „stebuklingąjį gudų szulinį“. Nebeatmenu straipsnio antgalvio nei paraszo, tik paczią istoriją, nes buvo labai juokinga; dėlto mėgau ir kitiems pasakoti, dideliai įtikdamas klausytojams. Paskui dar gavau vieną seną N. „Auszros“, kur radau labai gražią dainą: „Mano tėvas man kalbėjo, ką jis nuo senių girdėjo, kad kitados Lietuvoje lenkai žmones kotavojo“, kurią teipo-gi didžiai praplatinau po savo apylinkę. Nuo 1894 m. jau nuolat skaicziau „Apžvalgą“; tamę pat laikę pirkau kningelę: „Parspėjimas apie szv. katalikų tikėjimą, o ypatingai apie Jezaus Kristaus Bažnycią“, kurią skaitant net aszaros riedėjo: teip baises išsparodytas gudų persekiojimas katalikų-lietuvių po lenkmečio; kada apart to perskaicziau dar „Kražių kningelę“, — tai jau daug daugiau pradėjau izmányti apie tėvynės padėjimą, jos vargus ir rupesczius. Bet suvis atsidarė man akis ir įkaito szirdis, kada jemiau skaityti „Tėvynės Sargą“ sulig pirmaisiais metais izėjimo. Tais metais prisėjo man stoti į kariumenę. Padariau

tokius apžadus: jei pasiliksiu cze pat Lietuvoje, triusiuos isz visos galės dėl tėvynės, skaitydamas už Dievui malonų darbą kelti doriszkai nupuolusius lietuvius per gudų priespaudą. Dievas manęs iszklausė, nuo vaisko palikau, ir nuo to laiko pradėjau rupestingai darbuoties: surinkau draugystę dėl skaitymo laikraszczių ir kningų, prikalbinėjau vartoti gryną savo kalbą, iszmesti isz jos viską svetimą; ką tiktai gerą, naudingą apie tėvynę dasižinojau, tą norėjau kad ir visi kiti žinotu: terp mokanczių skaityti jas platinau, nemokantiems gyvu žodžiu pasakojau. Padėkavojant vienam isz jusų, istojome į gerą kelią; terp musų dar neatsirado nei vienas judoszius, nei vienas dar neįkrito į rankas neprietelių; tarsi niekas apie mus nežino, ir teip ramiai keliaujame, pildydami savo prižadus ir pareigas. Dievui ir jums padedant, ilgainiui daug daugiau gero padarysime dėl savo kraszto.

Bet gana tauzyti per popierių; nors ir deszimtį kartų daugiau paraszczių, nenusiramineziau, ypatiszkai jusų neparegėjęs. Nuo szirdžiai linkėdamas jums visoko gero, pasilieku nužemintu jusų tarnu

A. Ažuolaitis.

P. S. Nebepirmąjį rasztą talpiname parodymui, kam reikia, jog musų pakelta procė ir iszpilti piningai neina ant vėjo. Jei „T. S.“ teip iszlavino nors dvideszimtį jaunikaiczių po visą Lietuvos krasztą, o maž-ne tiek jau galėtumeme isz asabiszkai mums pažįstamų priskaityti, tai verta ir ant tolesnio laiko nenuleisti rankų. Sekkite, broliūiai, takais sziųjū pagirtųjū ir duokite kuotankiausiai mums progą pasidžiaugti vaisiais musų procės: tai yra vienatinis musų užmokesnis.

Red.

17. Isz Žemalės. Dėgtinė neszildo, bet szaldo. Sausio mėnesio nesuvokiau kokioje dienoje szios parapijos dvarponis Liutikas iszsiuntė 9 darbininkus su vežimais į Židikus. Nuvažiavus dvaro gaspadorius pastate du buteliu degtinės „magaryczių“. Darbininkai pasimalstinę, dar ir nuo savęs porą butelkų prisidėjo. Temstant iszvažiavo namon. Arkliai, žinodami kelią, vežė neklaidingai, o keliauninkai užsnudo. Gaspadorius, paskiausiai važiuodamas, rado 2 kepurį ir trejas poras pirsztinių. Parvažiavus

į dvarą, arkliai darbininkų apsistojo prie savo arklydės, bet niekas jų nekinkė, o gaspadorius nubrazdėjo prie kutės. Vienas iš arklių priežiaužė prie gontų, o dvarponis, tai pajutęs, išbėgo pasitikti svečią. Išvydęs savo darbininką be kepurės knarkiantį, persigando ir sujudo veizėti, kas atsitiko. Nubėgo prie arklydės, sužadino visus, ir prasidėjo skurdus dejavimas: vienam atszalo abi koji, kitam viena, treciam nosis suputusi, ketvirtam rankos pirsztas, o vienam vargszui, jaunam vaikinui, pirmą kartą savo amžiuje įkiauszusiam, atszalo abi ranki iki alkunės ir teip buvo subrinkusios, kad rubų neagalėjo nuvilkti. Suguldė mažne visus į lignonbutį: kurie mažiaus pakentėjo, greit pasveikėjo, bet tam jaunam nabagui reiks turi buti pasilikti be rankų. Klaidingai tat sanprotauja, kas mislyja, jog degtinė szildo; prieszingai — ji szaldo ir traukia žmogų ypacz szaltyje į miegą. Iš nelaimės tų gailių p. Liutiko darbininkų tepasimoko visi.

18. **Isz Lidavėnų.** (Raseinių apskr.). Apskritai Raseinių apskritis žymiai atsilikęs nuo kitų. Daug yra tokių vietų, kur sunku rasti mokantį skaityti, o kurie ir moka, tai skaito tik maldakningę, o kitas kningeles laiko už tuszczius plepalus, sakydami: tai ponams skaityti, ne mums prastiems žmonėms. Per paskutinius vienok dvejus metus szen ten įsikurė noras apszvietos ir jau nors labai retai galima susitikti su žmogumi pažįstanciu lietuviszką laikrasztį „T. S.“ Tai vienok negalima pasakyti apie lidavėniskius: szie netik tamsūs, bet tvirtai prisirisę prie tamsos. Daug cze girtuoklių, paleistuvių ir szejp jau įvairių iszgamų. Visoje parakvijoje nedaug tėra tokių, kurie moka trumpiausį katakizmą. Kunigams didelis vargas: bažnytėlė baigiasi, bet kaip ją pastatyti, jei žmonės jos nemyli ir kunigų neklauso? Jog teip tikrai yra, liudyja istorija amž. a. kun. Kazono; liudyja nesenas atsitikimas su kun. Boguszu, buvusiu kamendoriu, kurs iszvaikęs vėlas ir neprideranczias netoli klebonijos vakaruszkas, buvo apskustas ir turėjo teisinties priesz policiją; liudyja teipo-gi tai, kad žmonės savo reikaluosę eina ant rodos prie Titavėnų popo, prie obermedlincziaus gudu-fanatiko.

Skurdu, skurdu veizėti į tamsą lidavėniszkių ir ilgu lukuruoti žiburio.

19. **Isz Raseinių.** Raseinių bažnyčioje yra įvedamos nekurišios permainingos; pradėjo panedėliais giedoti žemaitiszkaik „Suplikaciją“, „tegu bus pagarbintas“ ir t. t. Keletas lenkų (sulenėjusių žemaičių!) sžaukia ant to, kaip patrakė — vardan vienybės!! neatsimindami, kad, balsingus sžaukėjus iszskyrus, visa parakvija grynai žemaitiszka. Apsilankęs prie giminių ir pažįstamų su džiaugsmu pažymėjau, kad parakvijoje gema patriotiszka dvasia. Dieve, kad ji užkrėstu ir snaudžianczias apylinkės parakvijas! *Krislas.*

Tulam lietuvijų lenkintojui, bet ne lenkui.

Ar-gi kad tavo pavardė
Ant „Jono,“*) pasibaigia,
Garbingo įgijimui vardo
Navatną „Kriksztą“ steigi?!

Nurimk! jug Lietuvoj' tu svezias,
Tarpan dviejų brukiesi trecias.
Keliauk kur kriksztyti pagonis:
Mes, nors lietuviai, bet krikszczionis.
Garbės pas mus nenupelnysi,
Tik veikiai į putras įlysi!!

Rinkkime senovės dainas ir pasakas!

Laikui bėgant, nyksta mūsų senovė, nyksta dainos ir pasakos, mirsztant senajai gentkartei. Rasztas iszstuma pasakas; naujosios dainos — senosias. Ko vertos yra lietuviszkos senoviszkos dainos, stengėmės iszparodyti № 1 „Žinyczios“ straipsnyje — „Prasmė ir gražumas Lietuvos dainų.“ Reta tautiszka poezija gali pasigirti tokiais palygimais, tokiais paveikslais, tokiu glaudumu ir budiszkumu, kaip lietuviszka poezija. Apart to, dainos ir pasakos perstato mums tikrą paveikslą mūsų praboczių gyvenimo,

*) Jono Kriksztytojo.

jų būdą, papročius, tikėjimą, jausmus, prietikius su susiedais. Neturint kitokių raszto palaikų, kronikų, paminklų, ant dainų ir pasakų turi atkreipti visą savo atydą tyrėjai senovės, nes lietuviai tuodu budu tevartojo išzreiszkimui savo mislių. Ar-gi mes daleisime, kad ir tie palaikai išznyktu? Ar vis lauksime, kad svetimtaucziai tą darbą atliktu? Surinę neturime nė trecios dalies savo dainų ir pasakų, kurias tebemoka mus dainiai ir pasakininkai. Drįstame todėl atsiszaukti į lietuvius, paragindami jau nebepirmą sykį, prie rinkimo tų brangių liekanėlių. Daugumas išz tautiečių norėtu kuom-norint patarnauti brangiai mus tėvynei, prisidėti prie jos pakėlimo ir atgaivinimo, bet nežino, kuom ir kaip. Tai-gi parodome, kaip. Kiek kas apsaugos nuo išznykimo dainų ir pasakų, tiek plytelių sukraus prie atstatymo tėvynės. Mokslo cze nereikia didelio: raszykite, by tik galėtu perskaityti; pažymėkite parakviją dainiaus ar pasakininko; užlaikykite tikriausiai ant raszto visus privalumus vietinės kalbos, tarmės. Tada ir dėl tyrianczių mūsų kalbos tarmės be galo bus naudinga. Darbas tas yra teip nekaltas, jog nei nuo maskolių nereikia slėpties, nei renkant, nei siuncziant. Mokantįs raszyti tankiai jau turi susirasziusi rinkmenes dainų ir pasakų.

Dainas reikia siųsti: Rev. J. Žilinskis Plymouth, Pa. Amerika.

Pasakas-gi. Mr. J. Basanayiczius. Varna. Bulgarija.
Mūsų Redakcija rodžiai patarnaus jums už tarpininką — pristatymę aniems rinkmenių.

Siųskite dainų ir pasakų, kurias numanote niekur nespaudintas tebesanczias, po kiek priseis. Kas neįstengs pacztą apmokėti, tai siuncziu be markių. Reikalaujant, ir už vargą bus užmokėta.

Ožys ir Vilkas.

Ožys ant stogo
 Žemo. patogo
 Paszokęs

Ir isz atokės
 Vilką iszvydo,

Ir sziteip ožio balsu pragydo:

— Oi, tujen vilkas!
 Oi, siutęs — pilkas
 Melagis!

Oi, suktas vagis!
 Koks tu nususęs:

Ar tavę kipszas yra kur tąšęs?!..

— Ne! — Ožiui vilkas
 Atsakė pilkas:
 — Cze stogas —

Ožiui patogus:
 Drasiai sau keiki,

Kada kentėti man, vilkui, reikia...

M. Dagilėlis.

Dalykai Lietuviszkos Parodos Paryžiuje.

Paduodame žinotinus dalykus isz privatiszkų rasztų isz Amerikos. Seniaus mums raszė: „Skubinuos praneszti, kad anuos 300 frankų, ką pažadėjote reikalams Paryžiaus Parodos ir ketinote atsiųsti į rankas Amerikos Komiteto, geriaus siųstumete Europos Komitetui, nes mūsų Komitetas jau susipjovė. (Buvo tai raszyta 18—XI—99. Dabar gal vėl sutiko; to nežinome; ale piningus ir daiktus iszsiuntėme p. Dovidui Sauniui į Rokaiten, Red.) „Sziupiniai“: p. p. Sziupas, Mikolainis ir J. J. Pauksztys (ne tas, ką iszleidinėja „Vienybė“) nori atstatyti kunigą Žilinskį ir kun. Miluką nuo Komiteto; uoliai jiems padeda Daumantas, kur dabar gyvena Londonę (Vis tai rudens nusidavimai.

Red.). Žilinskas jiems nepasiduoda, ir eina pesztynės per laikraszczius: vieni kitus kaltina; p. Szliupas iszvadino kun. Žilinską net begėdžiu ir melagiu, — net kvatolies reikia. Tas prietikis parodo dar sykį, kad su „szliupiniais“ visai negal sugyventi. Nereikia besakyti, kad tos sąlygos užkenks dikcziai reikalams Parodos. Reikia žinoti, kad jeigu p. Szliupas turi vardą pas „szliupinius“, tai kun. Žilinskas turi dar didesnį vardą pas žmones. Kova, kaip matote, yra terp dviejų galybių ir turi didelę svarbą.

Ir pamislyk tiktai, vaidai atsiranda tada, kada Paryžiuje gauname vietą, galime iszsistatyti net savo paviljoną! Isztiesų, liudnesnio dalyko nereikia. Vaidams pasibaigus, viską apraszysiu „T. Sargė.“

Vietoje laukiamo apraszymo galo minavojamųjų, o visai Lietuvai blėdingų vaidų gauname (vasaryje mėnesyje) sziokį daug duodantį spėjimui, trumpą praneszimą nuo to paties korespondento:

„Nuo seno nieko nerasziau: laukiau, kas pasidarys su Paryžiaus Parodą. Dabar teip iszrodo, lyg isz jos nieko neiszeis ir apie 1,400 dol. nueis ant niekų, o vis per tą Mikolainį, kurs norėjo mokėti daug piningų savo szalininkui. Apie tai placziaus bus laikrasztuje“. Nelaukdami „placziaus“, sunaudojame privatiszką rasztą, perspėdami, jog isz kitų szaltinių dar neesame persitikrinę apie kaltybę p. Mikolainio, kaip draikytojo vieszos santaikos.

Neįtikėdami nei isztirtos isztikimybės savo korespondentui isz Amerikos, nepaliaujame rėmę Lietuvos Parodos dalykus. Ant to paties adreso: **David Saunus Rokaiten** iszsiuntėme antrą dalį rinkmenės **kopijų isz spaudintų lietuviszkų kningų** apie 26 NN; daugumoje po kelis szimtus pusių, pridedamų prie galo kitų spaudintų kningų, gražiai į skurą aprėdytų ir, matyt, isztikro vartojamy. Skaitlius panaszių rankraszczių, kurius parupinome, dabar isznesz **60 NN**. Tai jau gana parodymui, jog turi buti akstinas, kurs priverczia žmones prie tokio milžiniszko darbo. Sakome, storiausios kningos yra nuo galo lig galo perraszomos. Už tas kningas - kopijas užmokėjome — **20 rublių**, prižadėdami cielesniasias sugražinti. Komitetas

ta dalyką tegu užsižymi ir knygų neiszgaiszina. Apart to p. Saunui siuncziamė surinktų dar 10 rublių. Teip kad isz viso su apskelbtais N 1 „T. Sargo“ Redakcija Kasieriui pristatė:

iszleidė ant rinkmenės 100 rub.
20 „

Isz viso 120 rublių.

Kasztas atspaudimo „Tėvynės Sargo“ 1899 m.

		(Visoko po 2000 exempl.)	Pusių	M.	Š.
№ 1	Laikraszcio		64		
	Atskiriamas priedas: „Apie vartojimą lotyniskų literų lietuviszkoje raszliav.“		28	208	
№ 2	Laikraszcio		64		
	Atskiriamas priedas: „Graudų verksmai ir kitos Jurk. Sm. giesmės“ (su gaidomis)		40	236	
№ 3	Laikraszcio		60	137	
№ 4	Laikraszcio		34	85	
№ 5	Laikraszcio		48		
	Atskiriamas priedas: „Blaivinkų kningelė“ (5000 exemp.)		16	204	
№ 6	Laikraszcio		72	164	
№ 7, 8	Laikraszcio		70		
	Atskiriamas priedas: „Apie suvartojimų vandenų ant auginime žuvių“		90	386	87
№ 9	Laikraszcio		24		
	Atskiriamas priedas: „Ukiszkasis Kalendorius 1900 m.“ (5000 ex.)		102	395	75
№ 10	Laikraszcio		56		
	Atskiriamas priedas: „Keidoszių Onutė“		77	308	75
№ 11	Laikraszcio		54		
	Atskiriamas priedas: „Biczų kningelė“ (su ilustracijomis)		84	356	50
№ 12	Laikraszcio		76	182	20
	Iszsiuntinėjimas laikraszczių			134	
	Gratifikacija atsakancziam Redaktoriui ir korektoriui			108	29
			Isz viso:	1059	2916
				26	

Todėl kiekvienas numeris „Tėvynės Sargo“ 1899 m. turėjo apskritai po 88 $\frac{1}{4}$ usių in 8°, arba 5 $\frac{1}{2}$ lakszto spaudos ir kasztavo apskritai, nerokuojant nekokių kitų

iszkaszczių, kaip tik spaudą ir korektorių: **1 markę 40 feningių**, jei rokuosime, jog visi 2000 exemplorių izsziparduoda. Isz tikro-gi „Tėvynės Sargo“ izžema tiktai 1200—1300 exemplorių, o kiti lieka, kad, kritus kokiam neszuliui ant sienos, galėtu vėl pasiimti; tadą kasztas ant vietos kiekvieno exemplorio izsnesz jau suvirszum 2 marki 23 fen. arba daugiau, ne vieną rublį. **Imdami po pusę rub.**, mes atsijemam tik pusę kaszto spaudos, o geriems platintojams ir dar nuleidžiame. Ar-gi begailėsities ir tų menkų graszių nusipirkimui 66³/₄ spaudos laksztų pasiskaitymui?? Nuo parupintojų naudingų skaitymų daugiau nebegal bereikalauti; belieka laukti didesnio rupeczio apie platinimą „Tėvynės Sargo“, ir tą rupestį tesijema ant savo peczių kiekvienas, su pasididžiavimu nesziojas „lietuvio“ vardą, arba „litvomanas“.

Atsakymai.

Naktojui — Sargojui. Tamstos raszto negal suprasti; kas supratome, tas buvo bjaurus ir į druką nederas. Dainos teipogi į druką nederą. Geriaus padarysi platin-damas po kaimynus „Sargą“ ir kitus svetimus rasztus.

P. Rutų Lapeliui. 5 rub. apturėjome, bet kningos: „Terp skausmų į garbę“ sugrižo atgal. 3 rs. ant nukentėjusių bus apversta. Fotografijas pasiuntėme į Ameriką.

P. Ažuolaicziui. Minėta ypata, nebepasiraszydama savo slapyvardės, dar labjaus darbuojas. Ji dėkavoja už gerą žodį. Duok, Dieve, kad panasziais žodžiais ją mirusią paminėtu! Akrostiko ir kitų pagyrimų savo laikrasztyje neiszpuola spaudinti.

Pataisymas žymesnių sudraikymų № 1.

Pusė		reikia, kad	butu:	
2	perznekėkime	pasnezekėkime		
2	nepasotinamas; entuziasmas	nepasotinamas entz.		
3	Maiszings	Maiszinys. [prekę.		
4	neg kiti numażino preką	neg kiti; numażinome		
5	reikalinga yra	(praleista:) kad.		
7	neb'ragausims	nebragausim'		
17	susimaigė	susimazgė		
18	rukuoja	rokuoja.		
19	bando	lando.		
20	kapitalos	kapitulos.		
22	džianonijos	džiakonijos.		
24	metrikinių kningos	kningu.		
24	szniuru perverstas	pervertas.		
25	vėlesnėmis laikė	vėlesniame.		
50	Dyrsińskio	Dygasińkio.		
50	G ir K	Q. D. ir K.		
50	ludomych motynów	ludowych motywów.		
52	metus prabuęs	(praleista) perėjo.		
55	penkta eilė: (nereikalingas):	kada.		
57	Bamygalos	Ramygalos.		
63	sutrupins kelionę	sutrumpins.		
64	Kurszo džiakonija su 3094 gyv.	30 948		
64	Žemgalos dž. su 4168 „	41 598		
	Isz viso: 7251	72 516		
80	pavogingesnė	pavojingesnė.		
81	klerikaciszkaja	klerikaliszkaja.		
83	ir daugalio	isz daugalio.		
88	populiariszka	populiariszka.		
88	pamokinantį dalykai	pamokinantįs.		
90	13 lietuv. laikraszczių	12 liet. laik. „Garso,“		
		[„Blaiv. lakszto,“ „Vaidelytės“ nebėra.		
92	„T. S.“ iszsemi (N 14, 15)	NN: 1, 2, 3...		
92	№ 16 veltui gaunamas	Priedas prie № 5:		
	[„Blaivininkų kningelė“	veltui gaunama.		
92	už № 17, 18, 19, 20 m. p. 10 f.	už № №: 8, 9, 10, 11.		
98	Maszuciu	Mažuciu.		
98	dėkavojime	dėkavojame.		

Sziamę № pusl. 68 raszyta Kniga Ma, tur buti Kniga dla.

Atsakąs rėdaktorius J. Lapinas, Tilžėje; prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszcziio krautuvė. Antraszas: Herrn J. Lapinas, Tilsit, (Ostpr.)

Spaudinta pas J. Szenkę, Tilžėje.